

รายงาน ฉบับสมบูรณ์

ยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการ
ส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

อุตสาหกรรม
การเกษตร

รายงานฉบับสมบูรณ์

งานจัดทำยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการส่งเสริม
วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
ในอุตสาหกรรมการเกษตร

คำนำ

ด้วยเหตุที่ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) มีเป็นจำนวนมาก ครอบคลุมภาคเกษตร ภาคผลิต ภาคการค้า และภาคบริการ และเป็นส่วนขับเคลื่อนสำคัญ ทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้ ท่ามกลางแนวโน้มโลกในอนาคต (Mega trend) โดยเฉพาะการตระหนักถึงสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี สิ่งแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี นวัตกรรมต่าง ๆ นั้น สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) ซึ่งมีภารกิจหลักในการจัดทำยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศ จึงได้รับมอบหมายตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2561 ในการกำหนดนโยบายและมาตรการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสำหรับอุตสาหกรรมที่เป็นเลิศ ภายใต้แผนการปฏิรูปประเทศ ซึ่งหนึ่งในอุตสาหกรรมดังกล่าว คือ อุตสาหกรรมการเกษตร

การส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในอุตสาหกรรมการเกษตรของรายงานฉบับนี้ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของอุตสาหกรรมการเกษตร ซึ่งเป็นสาขาอุตสาหกรรมที่เปรียบเสมือนอุตสาหกรรมต้นน้ำในการผลิตวัตถุดิบเพื่อใช้ในการแปรรูปในอุตสาหกรรมอื่น ๆ โดยเนื้อหาของรายงานฉบับนี้ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ **1. ภาพรวมของอุตสาหกรรมการเกษตร** เพื่อศึกษารายละเอียดสถานการณ์เบื้องต้นในอุตสาหกรรมการเกษตร โดยมีข้อมูลอุตสาหกรรมการเกษตรในภาพรวม เป้าหมายการพัฒนาผู้ประกอบการ แนวทางการดำเนินงานในประเทศต้นแบบ แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมการเกษตรของประเทศไทย และประเด็นปัญหาและแนวทางการพัฒนาผู้ประกอบการ **2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมการเกษตร** เพื่อกำหนดทิศทาง เป้าหมาย และนำเสนอแนวทางการดำเนินงานในการส่งเสริมผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการเกษตร และ **3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมการเกษตร** เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงาน เช่น การเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน การส่งเสริมนโยบายในเชิงพื้นที่ เป็นต้น เพื่อให้การสนับสนุน SME เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สำนักงานฯ ขอขอบคุณหน่วยงานต่าง ๆ ที่สนับสนุนข้อมูลในการจัดทำยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในอุตสาหกรรมการเกษตร และหวังว่ารายงานฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในอุตสาหกรรมการเกษตรของประเทศต่อไป

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

สารบัญ

บทสรุปผู้บริหาร	1
บทที่ 1 ภาพรวมของอุตสาหกรรมเกษตร	1
1.1 สถานการณ์อุตสาหกรรมเกษตร.....	2
1.1.1 สถานการณ์อุตสาหกรรมเกษตรในภาพรวมของตลาดโลก	2
1.1.2 สถานการณ์อุตสาหกรรมเกษตรของประเทศไทย	3
1.2 ภาพรวมผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมเกษตร	11
1.3 เป้าหมายการพัฒนาผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมเกษตร	12
1.4 กรณีศึกษาจากประเทศต้นแบบ.....	14
1.4.1 ประเทศอิสราเอล.....	15
1.4.2 ประเทศบรูไน.....	19
1.4.3 สหภาพยุโรป.....	23
1.4.4 ประเทศเนเธอร์แลนด์	28
1.4.5 สรุปประเด็นการถอดบทเรียนการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรจากประเทศต้นแบบ	31
1.5 แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรของไทย	31
1.5.1 ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579).....	33
1.5.2 มาตรการต่อ เต็ม แต่ง	34
1.5.3 สรุปประเด็นการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรของไทย	35
1.6 สรุปประเด็นปัญหา โอกาส และแนวทางการพัฒนาผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตร	36
1.6.1 สรุปประเด็นปัญหาและโอกาสของผู้ประกอบในอุตสาหกรรมเกษตร	36
1.6.2 สรุปแนวทางการพัฒนาผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตร.....	40
บทที่ 2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมเกษตร	43
2.1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตร	46
2.1.1 ตัวชี้วัด.....	46
2.1.2 กลยุทธ์การดำเนินงาน	47
2.1.3 ตัวอย่างโครงการสำคัญ.....	49
2.2 ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาเทคโนโลยีและการใช้งานเชิงพาณิชย์	50
2.2.1 ตัวชี้วัด.....	50
2.2.2 กลยุทธ์การดำเนินงาน	50
2.2.3 ตัวอย่างโครงการสำคัญ.....	52

2.3	ยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มประสิทธิภาพทางการตลาดและขยายโอกาสทางการแข่งขัน	53
2.3.1	ตัวชี้วัด.....	53
2.3.2	กลยุทธ์การดำเนินงาน	54
2.3.3	ตัวอย่างโครงการสำคัญ.....	55
2.4	ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาสภาพแวดล้อมในการยกระดับอุตสาหกรรมเกษตร	56
2.4.1	ตัวชี้วัด.....	56
2.4.2	กลยุทธ์การดำเนินงาน	57
2.4.3	ตัวอย่างโครงการสำคัญ.....	58
2.5	แผนปฏิบัติการเพื่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมเกษตร ...	60
2.6	มาตรการสำคัญของการพัฒนา SME ในอุตสาหกรรมเกษตร	63

บทที่ 3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้ประกอบการ SME

ในอุตสาหกรรมเกษตร	67
3.1 การเชื่อมโยงความร่วมมือเพื่อสนับสนุนการพัฒนาผู้ประกอบการตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ.....	67
3.2 การส่งเสริมนโยบายการดำเนินงานที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่	68
3.3 การจัดกลุ่มผู้ประกอบการตามลักษณะเฉพาะเพื่อปรับปรุงแนวทางการสนับสนุน.....	68
3.4 การสนับสนุนการเปิดเผยข้อมูลที่ถูกต้องและแม่นยำเพื่อการต่อยอดและใช้ประโยชน์	69
3.5 การปรับปรุงรูปแบบวิธีการประเมินและติดตามตัวชี้วัด	69
ภาคผนวก ระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy).....	71
ประเภทของเศรษฐกิจหมุนเวียน.....	72
แนวคิดการเชื่อมโยงอุตสาหกรรมเกษตรและเกี่ยวเนื่องตามกรอบการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียน.....	74
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียน	75

สารบัญภาพ

แผนภาพที่ 1 โครงสร้างของอุตสาหกรรมเกษตรและเกี่ยวเนื่อง	1
แผนภาพที่ 2 แนวโน้มผลผลิตทางการเกษตรของโลก ปี พ.ศ. 2561 – 2569.....	2
แผนภาพที่ 3 มูลค่าและสัดส่วน GDP ของภาคอุตสาหกรรมเกษตรต่อ GDP ของไทย	4
แผนภาพที่ 4 สัดส่วนของพื้นที่เพื่อการเกษตรในประเทศไทย.....	4
แผนภาพที่ 5 สัดส่วนตลาดการส่งออกสินค้าเกษตรของไทยปี พ.ศ. 2561 (แบ่งตามประเทศ).....	6
แผนภาพที่ 6 มูลค่าการส่งออกสินค้าสำคัญ 3 อันดับแรกไปยังประเทศจีน.....	6
แผนภาพที่ 7 ประเภทการเกษตรและส่วนแบ่งตลาดปี พ.ศ. 2561	7
แผนภาพที่ 8 สินค้าเกษตรที่สำคัญของประเทศไทย.....	8
แผนภาพที่ 9 ห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมเกษตร	9
แผนภาพที่ 10 การจัดกลุ่มผู้ประกอบการภาคเกษตรในประเทศไทย	12
แผนภาพที่ 11 กรอบแนวทางและผลการคัดเลือกกรณีศึกษาต้นแบบ	14
แผนภาพที่ 12 สรุปประเด็นการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรจากประเทศต้นแบบ	31
แผนภาพที่ 13 กรอบยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579).....	34
แผนภาพที่ 14 สรุปประเด็นปัญหาและโอกาสในการพัฒนาของผู้ประกอบในอุตสาหกรรมเกษตรการตามกรอบ Diamond Model.....	36
แผนภาพที่ 15 สรุปแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรในด้านต่าง ๆ.....	40
แผนภาพที่ 16 ผู้ประกอบการกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์	43
แผนภาพที่ 17 ยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมเกษตร	45
แผนภาพที่ 18 มาตรการส่งเสริม SME กลุ่มเป้าหมายในอุตสาหกรรมเกษตร.....	64
แผนภาพที่ 19 การเปลี่ยนผ่านแนวคิดการพัฒนาจากเศรษฐกิจเส้นตรง สู่เศรษฐกิจหมุนเวียน	71
แผนภาพที่ 20 Circular Economy Concept.....	72
แผนภาพที่ 21 การแบ่งประเภทของเศรษฐกิจหมุนเวียน	73
แผนภาพที่ 22 แนวทางการเชื่อมโยงการผลิตของอุตสาหกรรมเป้าหมาย	74
แผนภาพที่ 23 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนในประเทศไทย	75

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ 5 อันดับแรก ปี พ.ศ. 2557 – 2561	5
ตารางที่ 2 แผนปฏิบัติการ ตัวชี้วัด และระยะเวลาการดำเนินการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์พัฒนาอุตสาหกรรมเกษตร	60

บทสรุปผู้บริหาร

อุตสาหกรรมเกษตรเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมหลักที่สำคัญของประเทศไทยที่มีรากฐานมาอย่างยาวนาน และสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับประเทศอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังเป็นอุตสาหกรรมต้นน้ำ ที่สามารถนำผลผลิตทางการเกษตรไปแปรรูป ต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ในอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่อย่างหลากหลาย

เมื่อพิจารณาในภาพรวม อุตสาหกรรมเกษตรเป็นอุตสาหกรรมที่อยู่ในขั้นต้นของห่วงโซ่อุปทาน โดยทำหน้าที่เป็นภาคการผลิตเริ่มแรก เพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิตทางการเกษตร ที่สามารถนำไปจำหน่ายในรูปแบบของสินค้าเกษตร หรือนำเข้าสู่กระบวนการแปรรูปของอุตสาหกรรมอาหาร เป็นสินค้าอาหารหรือเครื่องดื่ม รวมไปถึงการนำเข้าสู่กระบวนการแปรรูปของอุตสาหกรรมเศรษฐกิจชีวภาพ เป็นผลิตภัณฑ์อุปโภคชีวภาพ เช่น เครื่องสำอาง เคมีชีวภาพ พลาสติกชีวภาพ เป็นต้น จึงกล่าวได้ว่าอุตสาหกรรมเกษตรมีความเกี่ยวข้อง เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมอาหารและ อุตสาหกรรมเศรษฐกิจชีวภาพโดยตรง ดังนั้น การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมเกษตร สามารถเชื่อมโยงและส่งผลดีต่ออุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องทั้ง 2 อุตสาหกรรมได้ด้วยเช่นกัน

สถานการณ์ของอุตสาหกรรมเกษตรในประเทศไทยในภาพรวม มีมูลค่าทางเศรษฐกิจคิดเป็นร้อยละ 8 ของมูลค่าเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทย โดยในปี พ.ศ. 2561 ประเทศไทยมี GDP ของภาคอุตสาหกรรมเกษตรมากถึง 1.32 ล้านล้านบาท ซึ่งเติบโตจากปี พ.ศ. 2558 ซึ่งมีมูลค่า 1.22 ล้านล้านบาท หรือคิดเป็นอัตราการเติบโตเฉลี่ยต่อปี (CAGR) ประมาณร้อยละ 2.1 นอกจากนี้ประเทศไทยมีการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปขั้นต้นที่สำคัญคิดเป็นมูลค่ารวมถึง 744,433 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2561 ซึ่งลดลงจากปีก่อนหน้าร้อยละ 4.20 โดยรายการสินค้าที่มีมูลค่าการส่งออกสูงสุด 5 อันดับ ในปี พ.ศ. 2561 คือ ข้าว ยางพารา เนื้อไก่ มันสำปะหลัง และผลไม้ตามลำดับ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 82.59 ของมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรทั้งหมด

ทั้งนี้ ผู้ประกอบการ SME ในภาคธุรกิจเกษตร ตามนิยามของ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีจำนวน SME ในภาคธุรกิจเกษตรของไทยในปี พ.ศ. 2561 มีจำนวนทั้งหมด 46,217 ราย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.50 ของจำนวน SME ทั้งประเทศ ส่วนการจ้างงานในกลุ่ม SME ภาคธุรกิจเกษตรมีทั้งหมด 66,205 ราย คิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ 0.47 ของการจ้างงานของ SME ทั้งประเทศ โดยมีอัตราการขยายตัวจากปี พ.ศ. 2560 คิดเป็น ร้อยละ 5.06

ถึงแม้ว่าผู้ประกอบการ SME ในธุรกิจเกษตรจะมีสัดส่วนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนผู้ประกอบการในธุรกิจอื่น แต่การสนับสนุนผู้ประกอบการในธุรกิจเกษตร เป็นการพัฒนาพื้นฐานของอุตสาหกรรมเกษตรซึ่งเป็นอุตสาหกรรมต้นน้ำให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำวัตถุดิบทางการเกษตร ไปเชื่อมโยงและต่อยอดสู่อุตสาหกรรมอื่น ๆ ซึ่งเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจได้อีกทางหนึ่ง

จากสถานการณ์ของอุตสาหกรรมเกษตรของประเทศไทยในปัจจุบันที่ภาคอุตสาหกรรมเกษตรมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง แต่สินค้าการเกษตรที่ประเทศไทยส่งออก กลับเป็นสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มไม่มากนัก อีกทั้ง เกษตรกรส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนมากขึ้น รวมไปถึงผู้ประกอบการเกษตรที่เข้าสู่ระบบธุรกิจ หรือก้าวเข้าสู่การเป็นผู้ประกอบการ SME ที่มีรูปแบบการบริหารจัดการอย่างครบวงจร ยังมีจำนวนไม่มาก

เท่าที่ควร เป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มอุตสาหกรรมเกษตรของไทยที่เริ่มถดถอยลง และจำเป็นต้องนำเทคโนโลยีเข้ามาพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานอย่างเร่งด่วน

ประเด็นปัญหาและโอกาสของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตร

สำหรับการศึกษาข้อมูลผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตรของประเทศไทยในเชิงลึก ตามกรอบการวิเคราะห์ Diamond Model สามารถสรุปสถานการณ์ของผู้ประกอบการได้เป็น 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

1) ด้านปัจจัยการผลิต

ผู้ประกอบการเกษตรรายย่อยมักไม่มีความพร้อมในเรื่องของเครื่องมือเครื่องจักร หรือเทคโนโลยีในการแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร หรือมีอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ไม่เหมาะสมกับรูปแบบการดำเนินงานของตน

สำหรับผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าได้ดีในระดับหนึ่ง รวมทั้งมีการเริ่มใช้เทคโนโลยีอย่างง่ายในการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานร่วมด้วย ส่วนมากมีการเพาะปลูกในรูปแบบเกษตรอินทรีย์ แต่ผู้ประกอบการเกษตรเหล่านี้บางส่วนอยู่ในพื้นที่ที่รอบข้างใช้สารเคมี ส่งผลให้ได้รับผลกระทบต่อวิธีการดำเนินงาน และผลิตผลเกษตรอินทรีย์ซึ่งมีแนวโน้มการปนเปื้อนสารเคมีไปด้วย

นอกจากนี้ เมล็ดพันธุ์หรือพันธุ์สัตว์ที่มีคุณภาพมีจำกัดอยู่ในบางพื้นที่ หรือผู้ประกอบการบางรายเท่านั้น โดยเฉพาะพันธุ์ที่มีความเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศและพื้นที่ที่แตกต่างกันไป ส่งผลให้ผู้ประกอบการส่วนมากไม่สามารถเข้าถึงพันธุ์ที่ดีมีคุณภาพได้

2) ด้านอุปสงค์

ผู้ประกอบการเกษตรส่วนมากขายผลผลิตให้กับธุรกิจที่ต้องการนำไปแปรรูป หรือใช้ประโยชน์โดยตรง เช่น ธุรกิจร้านอาหาร โรงพยาบาล หรือธุรกิจชีวภาพ โดยมีการทำสัญญาซื้อขายผลผลิตทางการเกษตร (Contract Farming) แต่ผู้ประกอบการเกษตรส่วนมากยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินการตามข้อกำหนด

กลุ่มผู้ประกอบการเกษตรแบบดั้งเดิมขาดความรู้ในการเข้าถึงช่องทางการตลาด รวมถึงกลไกการขายผ่านพ่อค้าคนกลางในปัจจุบันยังอำนวยความสะดวกให้กับผู้ประกอบการเกษตรอยู่มาก จึงยังไม่สนใจในการหาช่องทางใหม่ ที่สามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้โดยตรง ขณะเดียวกัน การหาช่องทางการตลาดของผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ ที่เน้นการเข้าถึงผู้บริโภคได้ยังมีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งในปัจจุบัน ออศยช่องทางออนไลน์เป็นหลัก

อย่างไรก็ดี ผู้บริโภคส่วนใหญ่ก็ยังไม่เข้าใจคุณค่าของผลผลิตอินทรีย์ และไม่เข้าใจกระบวนการการเพาะปลูกที่ต้องควบคุมปัจจัยการผลิตในหลายส่วน ถึงแม้ว่าไม่มีต้นทุนค่าปุ๋ย แต่มีต้นทุนด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ในการผลิตขึ้นมาแทน ส่งผลให้ราคาผลผลิตสูงขึ้นไปด้วยเมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าเกษตรทั่วไป ผู้บริโภคส่วนใหญ่จึงยังไม่ยอมจ่ายเงินเพิ่มขึ้นในส่วนนี้

3) ด้านอุตสาหกรรมที่สนับสนุนและเกี่ยวเนื่อง

ผู้ประกอบการหลายรายที่ต้องการพัฒนาการผลิตด้วยการวิจัย ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนหรือไม่มีความรู้ ว่าต้องติดต่อกับหน่วยงานใดที่จะให้ความช่วยเหลือในด้านการวิจัยและพัฒนา อย่างไรก็ตามปัจจุบันมีหลายหน่วยงานวิจัยสนับสนุน และมีงานวิจัยอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่ไม่ตรงกับความต้องการของธุรกิจ

อีกทั้ง การดำเนินงานในห้องวิจัยมีข้อจำกัดในการขยายผล ต่อยอดไปสู่การดำเนินงานในระดับธุรกิจ ซึ่งมีพื้นที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้การดูแลและควบคุมพื้นที่เป็นไปได้ยากขึ้นด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นด้านการตรวจรับรองมาตรฐานการเพาะปลูกต่าง ๆ ที่ผู้ประกอบการต้องยื่น ความต้องการในการขอรับบริการการตรวจสอบจากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งหลายครั้งประสบปัญหาความล่าช้าและ ความซับซ้อนในการดำเนินงาน อีกทั้งยังมีค่าใช้จ่ายในการตรวจรับรองสูง รวมไปถึงตัวแทนหน่วยงานภาคเอกชนที่ ได้รับสิทธิ์ในการตรวจรับรองมาตรฐานขาดการควบคุมการดำเนินงานให้คงมาตรฐานที่มีอยู่ ส่งผลกระทบต่อความ เชื่อมั่นของคุณภาพและมาตรฐานสินค้าทั้งในระดับประเทศ และระดับนานาชาติ

4) ด้านกลยุทธ์ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขัน

ผู้ประกอบการยังไม่มีทักษะในการบริหารจัดการ หรือทักษะด้านธุรกิจมากเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำ ความเข้าใจความต้องการของตลาด และนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการผลิตในระยะยาว เพื่อสร้างรายได้ให้กับ ผู้ประกอบการได้อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี รวมไปถึงรูปแบบการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรของผู้ประกอบการ ส่วนมาก เป็นการแปรรูปขั้นต้นซึ่งมีมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ไม่มากนัก

ผู้ประกอบการในปัจจุบันมีการดำเนินธุรกิจโดยอาศัยการรวมกลุ่มกันมากขึ้น ซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อสมาชิก ภายในกลุ่มหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอำนาจการต่อรอง การสั่งซื้อปัจจัยการผลิตในราคาที่ถูกลง แบ่งปัน เครื่องมือหรือเทคโนโลยีที่ไว้ร่วมกัน ซึ่งสามารถช่วยลดต้นทุน และเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตมากขึ้น รวมไปถึงการ ขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ จะได้รับการสนับสนุนผ่านการรวมกลุ่มมากกว่าการให้การสนับสนุน ผู้ประกอบการรายเดี่ยว

นอกจากนี้ผู้ประกอบการที่มีศักยภาพสูง เช่น กลุ่ม Smart Farmer สามารถเข้าถึงตลาดสินค้าทางการเกษตร ที่มีมูลค่าสูงได้ ดังนั้น ผู้ประกอบการกลุ่มนี้จึงไม่สนใจการแข่งขันทางด้านราคากับผู้ประกอบการรายอื่น แต่ให้ ความสำคัญกับการพัฒนากระบวนการผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่า และรักษามาตรฐานให้กับผลผลิตของตนมากกว่า ซึ่งนับได้ ว่าเป็นต้นแบบของผู้ประกอบการที่สามารถนำไปถ่ายทอด และเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการรายอื่นได้เรียนรู้แนวคิด วิธีการ และนำไปต่อยอดในธุรกิจได้ต่อไป

5) ด้านหน่วยงานภาครัฐ

โครงการสนับสนุนอุตสาหกรรมเกษตรของภาครัฐในปัจจุบันเน้นการอบรมให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการเป็น หลัก ซึ่งไม่สามารถพัฒนาศักยภาพและต่อยอดการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการได้อย่างมี ประสิทธิภาพเท่าที่ควร ในขณะที่ผู้ประกอบการรายย่อยที่มีศักยภาพ หรือผู้ประกอบการที่เป็น Smart Farmer มีการ พึ่งพาความช่วยเหลือจากภาครัฐที่ลดลง เนื่องจากผู้ประกอบการแต่ละรายมีองค์ความรู้ความสามารถในการแข่งขันสูง

โดยทางกลับกันหน่วยงานภาครัฐอาศัยการพึ่งพาองค์ความรู้และประสบการณ์ของผู้ประกอบการที่มีศักยภาพ สูงในการเป็นต้นแบบและให้ความรู้เพื่อพัฒนาผู้ประกอบการรายอื่น ๆ ในขณะที่ ผู้ประกอบการที่มีศักยภาพสูงก็อาจ ได้รับเงินทุนสนับสนุนจากภาครัฐหรือการหาจับทางธุรกิจจากเครือข่ายที่หน่วยงานภาครัฐมีอยู่ได้

นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐส่วนมาก ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนผู้ประกอบการที่มีการรวมกลุ่มเป็นสหกรณ์ หรือสมาคม มากกว่าการสนับสนุนผู้ประกอบการรายเดี่ยว เนื่องจากการสนับสนุนผ่านการรวมกลุ่มนั้นมีประสิทธิภาพในการสื่อสาร กระจายข้อมูล และสามารถเข้าถึงความต้องการของผู้ประกอบการหลายรายมากกว่า

ยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมการเกษตร

จากสถานการณ์ของอุตสาหกรรมการเกษตรในปัจจุบัน และสถานการณ์ของผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมการเกษตร ได้ใช้ในการวิเคราะห์ และการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการเกษตรโดยมีเป้าหมายของการพัฒนาใน 3 ประเด็น คือ

- 1) พัฒนาผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการเกษตรให้สามารถบริหารจัดการทางธุรกิจให้เติบโตได้ในระยะยาว
- 2) สนับสนุนให้ผู้ประกอบการเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมรวมถึงโอกาสทางการตลาดได้อย่างสะดวก
- 3) สร้างสภาพแวดล้อมในการพัฒนาธุรกิจการเกษตรอย่างครบวงจร

เป้าหมายในการดำเนินงานดังกล่าว ให้ความสำคัญกับผู้ประกอบการกลุ่มเป้าหมายในการสนับสนุนตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมการเกษตร ประกอบไปด้วย 3 กลุ่ม ดังนี้

- 1) เกษตรกรที่ต้องการยกระดับการดำเนินงานให้อยู่ในรูปแบบธุรกิจ
- 2) ผู้ประกอบการเกษตรที่ต้องการใช้เทคโนโลยีในการดำเนินงาน
- 3) ผู้ประกอบการรุ่นใหม่ (Startup) และ กลุ่ม Young Smart Farmer

โดยผู้ประกอบการกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม เป็นผู้ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมการเกษตร ซึ่งส่งผลให้เป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรยุคใหม่ที่ศักยภาพ สามารถนำองค์ความรู้ทั้งในด้านการเกษตร การบริหารจัดการ และด้านเทคโนโลยี มาใช้ในการดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว นอกจากนี้ ผู้ประกอบการด้านเทคโนโลยีการเกษตรยังได้รับผลประโยชน์ทางอ้อมจากแนวทางการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตรที่ถูกบรรจุไว้ในแผนนี้อีกด้วย

ทั้งนี้ การดำเนินงานไปสู่เป้าหมายหลักทั้ง 3 ส่วนข้างต้น ได้กำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมการเกษตรใน 4 ประเด็นยุทธศาสตร์หลัก ดังนี้

- ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการเกษตร
- ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาเทคโนโลยีและการใช้งานเชิงพาณิชย์
- ยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มประสิทธิภาพทางการตลาดและขยายโอกาสทางการแข่งขัน
- ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาสภาพแวดล้อมในการยกระดับอุตสาหกรรมการเกษตร

โดยในยุทธศาสตร์ที่ 1-3 เป็นยุทธศาสตร์ที่เน้นการเพิ่มศักยภาพ ความสามารถของผู้ประกอบการในเชิงธุรกิจอย่างครบวงจร ทั้งในด้านศักยภาพธุรกิจของผู้ประกอบการเอง การพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องซึ่งผู้ประกอบการจะสามารถนำมาต่อยอด และเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจได้ รวมไปถึงการพัฒนาโอกาส

ทางการแข่งขันและการเข้าถึงตลาดต่าง ๆ ของผู้ประกอบการ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งที่สนับสนุนให้ผู้ประกอบการสามารถสร้างโอกาสในการพัฒนาธุรกิจของตนได้ต่อไป

นอกจากนี้ การพัฒนาองค์ประกอบหลักทางธุรกิจของผู้ประกอบการในภาคการเกษตรข้างต้นแล้ว ในยุทธศาสตร์ที่ 4 เป็นการพัฒนาองค์ประกอบในด้านปัจจัยแวดล้อมที่สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้แก่ผู้ประกอบการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลไกการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ที่มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกัน ให้สามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างเต็มศักยภาพในระยะยาวต่อไป

โดย รายละเอียดเนื้อหาของแต่ละยุทธศาสตร์ต่อไปนี้ ประกอบด้วย ตัวชี้วัด กลยุทธ์ และ ตัวอย่างโครงการสำคัญ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบถึงรายละเอียดเป้าหมาย พร้อมทั้งแนวทางการดำเนินการ และนำไปขับเคลื่อนให้เกิดผลตามที่ได้ตั้งเป้าไว้ต่อไป

แผนภาพยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมเกษตร

ที่มา: การวิเคราะห์ของทีปรีक्षा

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตร

การพัฒนาผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตรให้ก้าวสู่ผู้ประกอบการยุคใหม่ โดยต่อยอดการพัฒนาองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และยกระดับให้เกษตรกร หรือผู้ที่สนใจประกอบธุรกิจในภาคการเกษตร ได้เพิ่มศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตรที่มีความพร้อมทั้งด้านองค์ความรู้ที่สามารถผสมผสานองค์ความรู้ด้านบริหารจัดการด้านการเกษตร ในเชิงธุรกิจมากขึ้น โดยมีศักยภาพเทียบเท่ากับการบริหารธุรกิจในภาคการผลิต หรือภาคบริการต่อไป

พร้อมกันนี้ การพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการภาคการเกษตรนั้น ไม่เพียงแต่พัฒนาตัวผู้ประกอบการเพียงอย่างเดียว ยังต้องมีความเชื่อมโยงธุรกิจระหว่างผู้ประกอบการในภาคการเกษตรเอง และผู้ประกอบการในธุรกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการสร้างโอกาสในการพัฒนาธุรกิจร่วมกันอย่างยั่งยืนได้อีกทางหนึ่งเช่นกัน

โดยกลยุทธ์ภายใต้การดำเนินงานในยุทธศาสตร์ที่ 1 ยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตร ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ คือ

กลยุทธ์ที่ 1.1 สร้างและปลูกฝังความรู้ ทักษะด้านการบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีการเกษตร

กลยุทธ์ที่ 1.2 พัฒนาช่องทางและรูปแบบการให้ข้อมูล องค์ความรู้ด้านการเกษตร

กลยุทธ์ที่ 1.3 ส่งเสริมผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ต้นแบบ

กลยุทธ์ที่ 1.4 เชื่อมโยงผู้ประกอบการเกษตรกับผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่อุปทาน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาเทคโนโลยีและการใช้งานเชิงพาณิชย์

องค์ประกอบหลักอีกส่วนหนึ่งในการยกระดับผู้ประกอบการภาคการเกษตรให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการควบคุมปัจจัยการเพาะปลูกต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเพิ่มผลผลิตได้อย่างเป็นระบบนั้น ผู้ประกอบการจำเป็นต้องนำเทคโนโลยี นวัตกรรมต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ให้มีความเหมาะสมกับการเพาะปลูก และสอดคล้องกับการดำเนินธุรกิจ ผ่านการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี เพื่อให้ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ มีการนำเทคโนโลยีไปใช้งานในวงกว้างมากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถส่งผลในการสร้างประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจได้

โดยกลยุทธ์ภายใต้การดำเนินงานในยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาเทคโนโลยีและการใช้งานเชิงพาณิชย์ ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ คือ

กลยุทธ์ที่ 2.1 สนับสนุนการเข้าถึงเทคโนโลยีของผู้ประกอบการเกษตร

กลยุทธ์ที่ 2.2 ส่งเสริมการสร้างผู้ประกอบการที่ผลิตหรือให้บริการเทคโนโลยีเพื่อการเกษตร (AgriTech Provider)

กลยุทธ์ที่ 2.3 สร้างความเชื่อมโยงองค์ความรู้และข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและต่อยอดในเชิงพาณิชย์

ยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มประสิทธิภาพทางการตลาดและขยายโอกาสทางการแข่งขัน

นอกจากการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการและเทคโนโลยีที่สนับสนุนการเพาะปลูกและดำเนินงานของผู้ประกอบการในภาคการเกษตรให้มีประสิทธิภาพแล้ว การสนับสนุนและสร้างโอกาสทางการตลาดให้แก่ผู้ประกอบการยังเป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญ โดยหลักคิดในการพัฒนาและสร้างเสริมโอกาสทางการตลาดให้แก่

ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่นั้น ให้ความสำคัญกับการที่ผู้ประกอบการสามารถเชื่อมโยง เข้าถึงตลาดไม่ว่าจะเป็นช่องทางตลาดทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงกำหนดราคาซื้อขายได้เอง โดยประเมินจากการบริหารต้นทุน-กำไรของธุรกิจ

ทั้งนี้ การสร้างโอกาสให้กับผู้ประกอบการได้เข้าถึงตลาดใหม่ เช่น การเชื่อมตลาดไปยังธุรกิจใหม่ในห่วงโซ่อุปทาน หรือการสร้างช่องทางที่เข้าถึงผู้บริโภคได้โดยตรง เป็นต้น รวมไปถึงการสร้างความตระหนักรู้ และความเข้าใจแก่ผู้บริโภคในการเลือกซื้อสินค้าเกษตรในประเภทต่าง ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนให้ผู้ประกอบการในภาคการเกษตรสามารถขยายตลาดได้เช่นกัน

โดยกลยุทธ์ภายใต้การดำเนินงานในยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มประสิทธิภาพทางการตลาดและขยายโอกาสทางการแข่งขัน ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์ คือ

กลยุทธ์ที่ 3.1 พัฒนาช่องทางการตลาดทั้งในและต่างประเทศ

กลยุทธ์ที่ 3.2 สร้างความรู้ความเข้าใจและกระตุ้นการให้ความสำคัญในการเลือกซื้อสินค้าเกษตรแก่ผู้บริโภค

ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาสภาพแวดล้อมในการยกระดับอุตสาหกรรมเกษตร

สำหรับประเด็นการพัฒนาในส่วนสุดท้าย ซึ่งเป็นส่วนที่สนับสนุนให้การดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่เป็นไปอย่างราบรื่น คือ ปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับอุตสาหกรรมเกษตรในภาพรวมของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการผลผลิตทางการเกษตรต้นน้ำ โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญในการสนับสนุนอุตสาหกรรมเกษตร รวมไปถึงการควบคุมและพัฒนามาตรฐานการเกษตรของประเทศให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล อันจะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความเชื่อมั่นต่อผลิตภัณฑ์การเกษตรของประเทศในระดับสากลได้ต่อไป

แนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อมในการยกระดับอุตสาหกรรมเกษตรนี้ ที่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการผลักดันการดำเนินงานเหล่านี้ให้ประสบผลสำเร็จ โดยมีกลไกการดำเนินงาน แลกเปลี่ยนข้อมูล ประสานและเชื่อมต่อการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้ประกอบการในภาคการเกษตร ได้รับประโยชน์สูงสุดจากการดำเนินงานในส่วนนี้ต่อไป

โดยกลยุทธ์ภายใต้การดำเนินงานในยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาสภาพแวดล้อมในการยกระดับอุตสาหกรรมเกษตร ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ คือ

กลยุทธ์ที่ 4.1 พัฒนาแพลตฟอร์มสำหรับการรวบรวมและกระจายข้อมูลด้านการเกษตร

กลยุทธ์ที่ 4.2 ยกระดับโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนอุตสาหกรรมเกษตร

กลยุทธ์ที่ 4.3 พัฒนากลไกและความเข้มข้นในการส่งเสริมการใช้มาตรฐานการเกษตร

อย่างไรก็ดี การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมการเกษตรนี้ ยังคงต้องอาศัยการปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการมากยิ่งขึ้น ผ่านข้อเสนอแนะเชิงนโยบายใน 5 ประเด็น คือ

- 1) การเชื่อมโยงความร่วมมือเพื่อสนับสนุนการพัฒนาผู้ประกอบการตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ
- 2) การส่งเสริมนโยบายการดำเนินงานที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่
- 3) การจัดกลุ่มผู้ประกอบการตามลักษณะเฉพาะเพื่อปรับปรุงแนวทางการสนับสนุน
- 4) การสนับสนุนการเปิดเผยข้อมูลที่ต้องการและแม่นยำเพื่อการต่อยอดและใช้ประโยชน์
- 5) การปรับปรุงรูปแบบวิธีการประเมินและติดตามตัวชี้วัด

ประเด็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายส่วนใหญ่ เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนการดำเนินงานภาครัฐที่เป็นอุปสรรคต่อการสนับสนุนผู้ประกอบการ ซึ่งหากหน่วยงานภาครัฐ สามารถร่วมมือกันดำเนินงานเพื่อปรับปรุงวิธีการทำงานตามข้อเสนอแนะเชิงนโยบายข้างต้นได้ จะสามารถอำนวยความสะดวกให้ผู้ประกอบการ และขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์นี้ให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

บทที่ 1

ภาพรวมของอุตสาหกรรมเกษตร

อุตสาหกรรมเกษตรเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมหลักที่สำคัญของประเทศไทย ที่มีรากฐานมาอย่างยาวนาน และสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับประเทศมาอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังเป็นอุตสาหกรรมต้นน้ำ ที่สามารถนำผลผลิตทางการเกษตรไปแปรรูป ต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ในอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่อย่างหลากหลาย

เมื่อพิจารณาในภาพรวม อุตสาหกรรมเกษตรเป็นอุตสาหกรรมที่อยู่ในขั้นต้นของห่วงโซ่อุปทาน โดยทำหน้าที่เป็นภาคการผลิตเริ่มแรก เพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิตทางการเกษตร ที่สามารถนำไปจำหน่ายในรูปแบบของสินค้าเกษตร หรืออาจนำเข้าสู่กระบวนการแปรรูปของอุตสาหกรรมอาหาร เป็นสินค้าอาหารหรือ เครื่องดื่ม รวมไปถึงการนำเข้าสู่กระบวนการแปรรูปของอุตสาหกรรมเครื่องสำอาง เป็นผลิตภัณฑ์อุปโภคบริโภค เช่น เครื่องสำอาง เคมีชีวภาพ พลาสติกชีวภาพ เป็นต้น จึงกล่าวได้ว่าอุตสาหกรรมเกษตร เป็นอุตสาหกรรมที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมอาหารและ อุตสาหกรรมเครื่องสำอางโดยตรง ดังนั้น การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมเกษตร สามารถเชื่อมโยงและส่งผลดีต่ออุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องทั้ง 2 อุตสาหกรรมได้ด้วยเช่นกัน

แผนภาพที่ 1 โครงสร้างของอุตสาหกรรมเกษตรและเกี่ยวเนื่อง

ที่มา: การวิเคราะห์ของทีปรึกษา

การศึกษาภาพรวมของอุตสาหกรรมเกษตร มีขอบเขตในการศึกษาในระบบการผลิตที่เกิดจากภาคเกษตรกรรมโดยตรง อาทิ ข้าว ผลไม้ ปศุสัตว์ และรวมไปถึงการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรด้วยกระบวนการแปรรูปขั้นต้น อาทิ การแช่แข็ง อบแห้ง รมควัน เป็นต้น โดยมีรายละเอียดการศึกษาแบ่งเป็น 6 ส่วน คือ

- 1) การทบทวนสถานการณ์อุตสาหกรรมเกษตรทั้งในระดับประเทศและในระดับโลก
- 2) การศึกษาภาพรวมผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมเกษตร
- 3) เป้าหมายการพัฒนาผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมเกษตร
- 4) กรณีศึกษาจากประเทศต้นแบบที่มีแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรที่ดี
- 5) การศึกษาแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรของประเทศไทย
- 6) การสรุป ประเด็นปัญหาและโอกาสในการพัฒนาของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตร

1.1 สถานการณ์อุตสาหกรรมเกษตร

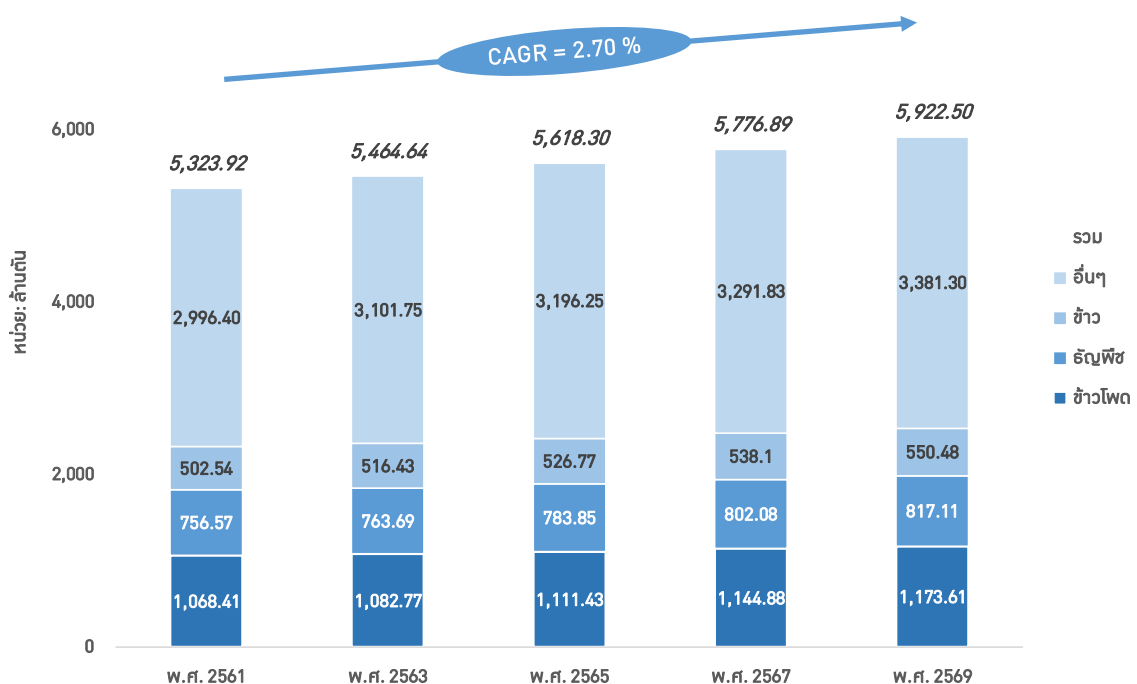
อุตสาหกรรมเกษตรนั้นเป็นรากฐานสำคัญของการเติบโตทางเศรษฐกิจของโลกมาอย่างยาวนาน แม้กระทั่งในปัจจุบัน ก็ยังถือเป็นอุตสาหกรรมที่มีสัดส่วนต่อผลิตภัณฑ์รวมในประเทศสูงที่สุดในหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่กำลังพัฒนา นอกจากนี้ ภาคอุตสาหกรรมอื่น ๆ ก็มักมีความเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเกษตร ไม่ว่าจะเป็นการใช้สินค้าเกษตรมาเป็นวัตถุดิบในการแปรรูปเพื่อสร้างเป็นสินค้าใหม่ หรือแม้กระทั่งการให้บริการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่มักมีแหล่งเรียนรู้เชิงเกษตรเป็นสถานที่ที่ผู้คนให้ความสนใจ

ดังนั้น ในส่วนนี้จะเป็นการศึกษาสถานการณ์และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของภาคอุตสาหกรรมเกษตรทั้งในระดับโลกและระดับประเทศ เพื่อกำหนดทิศทางและจัดทำแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของตลาด โดยผลการศึกษาในแต่ละส่วนมีรายละเอียดดังนี้

1.1.1 สถานการณ์อุตสาหกรรมเกษตรในภาพรวมของตลาดโลก

ข้อมูลจากรายงานเรื่อง OECD-FAO Agricultural Outlook ซึ่งร่วมจัดทำโดย Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) ร่วมกับ Food and Agriculture Organization of United Nations (FAO) ระบุว่าอุตสาหกรรมเกษตรของโลกมีแนวโน้มการเติบโตอย่างต่อเนื่อง แม้ในระยะหลังจะมีอัตราการเติบโตที่ต่ำกว่าอุตสาหกรรมอื่น ๆ เพราะถึงจุดอิ่มตัว แต่ก็ยังสามารถเติบโตได้ โดยปัจจุบันผลผลิตทางเกษตรทั้งหมด ณ ปี พ.ศ. 2561 มีปริมาณ 8.5 พันล้านตัน ซึ่งจากข้อมูลในอดีต ทาง OECD ประเมินว่าภาพรวมของอุตสาหกรรมเกษตรในระดับโลกนั้นจะสามารถเติบโตได้ประมาณร้อยละ 1.38 ต่อปีในช่วงปี พ.ศ. 2561 – 2569 โดยคาดว่า ณ ปี พ.ศ. 2569 จะมีปริมาณการผลิตสินค้าเกษตรกว่า 9.4 พันล้านตัน ดังแสดงในแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 แนวโน้มผลผลิตทางการเกษตรของโลก ปี พ.ศ. 2561 – 2569

ที่มา: OECD-FAO Agricultural Outlook 2018-2027

จากแผนภาพดังกล่าว เห็นได้ว่าสินค้าเกษตรที่มีความสำคัญสูงสุด 3 อันดับแรกประกอบด้วย ข้าวโพด กล้วยพืช และข้าว ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 20.07 ร้อยละ 14.21 และร้อยละ 9.44 ตามลำดับ (ข้อมูล ณ ปี พ.ศ. 2561) ซึ่งในกลุ่มสินค้านี้ ต่างมีผู้นำการผลิตที่แตกต่างกันไป โดยประเทศที่มีปริมาณการผลิตสูงที่สุด 3 อันดับแรก คือ จีน สหรัฐอเมริกา และอินเดีย ตามลำดับ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ประเทศเหล่านี้สามารถผลิตสินค้าเกษตรได้ในปริมาณมากกว่าพื้นที่ขนาดใหญ่และแรงงานจำนวนมาก

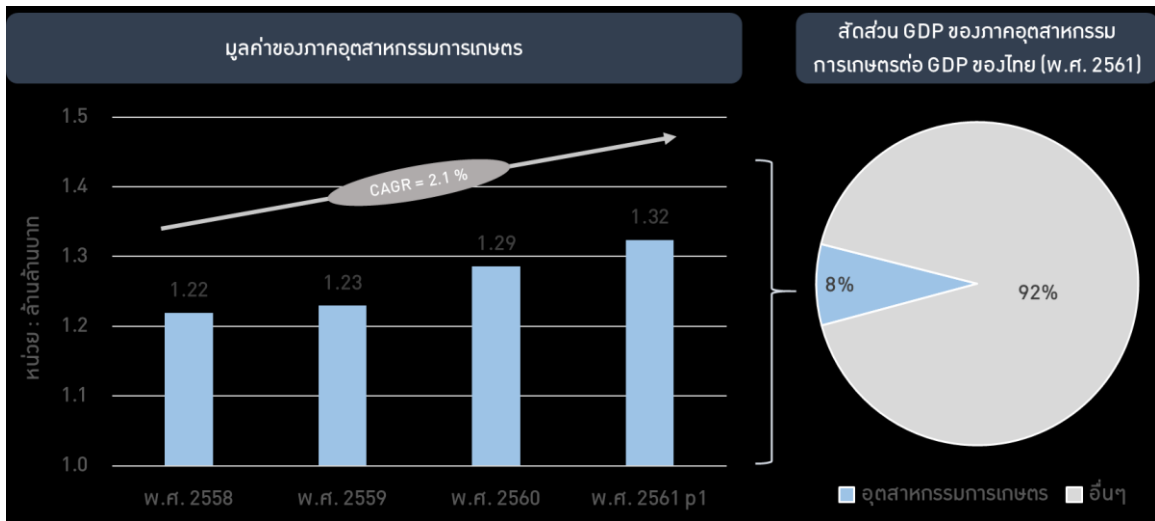
เมื่อพิจารณาในระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) พบว่า ประเทศไทยมีศักยภาพในการผลิตสินค้าเกษตรเป็นอันดับ 2 รองจากประเทศอินโดนีเซีย โดยปริมาณการผลิตของไทยนั้นคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 14 ของกลุ่มประเทศ ASEAN ทั้งหมด ขณะที่อินโดนีเซียครองสัดส่วนตลาดมากกว่าร้อยละ 48 สาเหตุหลักที่ทำให้ประเทศอินโดนีเซียสามารถสร้างผลผลิตทางการเกษตรได้มากกว่า มาจากปริมาณประชากรและพื้นที่ในการเพาะปลูกที่มากกว่าประเทศไทย โดยมีจำนวนประชากรทั้งหมดประมาณ 264 ล้านคน ส่วนประเทศไทยมีประชากรประมาณ 69 ล้านคนเท่านั้น และยังมีพื้นที่การเกษตรจำนวนมาก โดยพื้นดินบนเกาะต่าง ๆ ของประเทศอินโดนีเซียรวมกันแล้วมีพื้นที่มากกว่า 1,905,000 ตารางกิโลเมตร ในขณะที่ประเทศไทยมีพื้นที่ประมาณ 513,120 ตารางกิโลเมตร ซึ่งเทียบเท่ากับปริมาณร้อยละ 26.93 ของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศอินโดนีเซียเท่านั้น

นอกจากนี้ ด้วยสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศที่ใกล้เคียงกัน ทำให้ทั้ง 2 ประเทศมีการปลูกพืชที่คล้ายกันตามไปด้วย ซึ่งสินค้าหลักที่มีการเพาะปลูกเป็นจำนวนมากได้แก่ ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง และถั่วเหลือง แต่อย่างไรก็ดีประเทศไทยก็มีพืชเศรษฐกิจที่เข้มแข็งอื่น ๆ อีก เช่น อ้อย ยางพารา และปาล์ม เป็นต้น

1.1.2 สถานการณ์อุตสาหกรรมเกษตรของประเทศไทย

อุตสาหกรรมเกษตรเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สำคัญของประเทศไทย ซึ่งมีการดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน มีมูลค่าทางเศรษฐกิจคิดเป็นร้อยละ 8 ของมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทย โดยในปี พ.ศ. 2561 ประเทศไทยมี GDP ของภาคอุตสาหกรรมเกษตรมากถึง 1.32 ล้านล้านบาท เติบโตจากปี พ.ศ. 2558 ซึ่งมีมูลค่า 1.22 ล้านล้านบาท หรือคิดเป็นอัตราการเติบโตเฉลี่ยต่อปี (CAGR 2558-2561) ประมาณร้อยละ 2.1 ดังแสดงในแผนภาพที่ 3

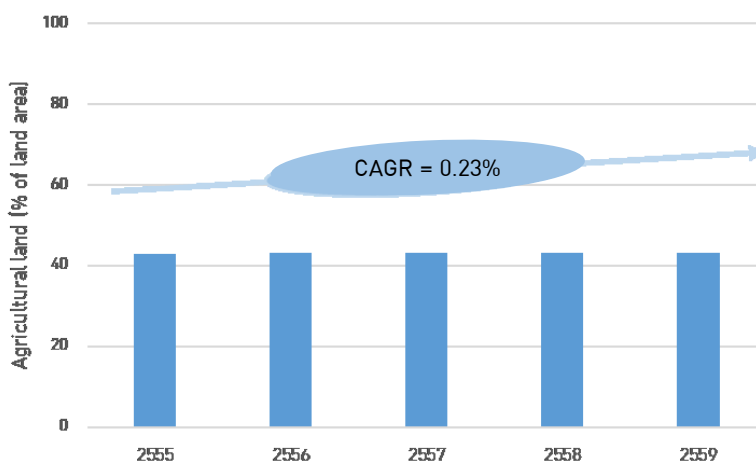
แผนภาพที่ 3 มูลค่าและสัดส่วน GDP ของภาคอุตสาหกรรมเกษตรต่อ GDP ของไทย

ที่มา: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ในขณะเดียวกัน หากพิจารณาด้านปริมาณการขยายตัวของพื้นที่ทางการเกษตร พบว่ามีอัตราการขยายตัวโดยเฉลี่ยในช่วงปี พ.ศ. 2555 – 2559 เพียงร้อยละ 0.23 เท่านั้น โดยมีสัดส่วนการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรจากเดิมร้อยละ 42.79 ในปี พ.ศ. 2555 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 43.28 ในปี พ.ศ. 2559 หรือคิดเป็นพื้นที่ประมาณ 138 ล้านไร่ ดังแสดงในแผนภาพที่ 4 เห็นได้ว่าประเทศไทยมีการขยายตัวของการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่สามารถสร้างมูลค่าของภาคอุตสาหกรรมเกษตรได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

แผนภาพที่ 4 สัดส่วนของพื้นที่เพื่อการเกษตรในประเทศไทย

ที่มา: World Development Indicators, World Bank

นอกจากนี้ อุตสาหกรรมเกษตรยังเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญในการรองรับแรงงานของประเทศ โดยข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ณ เดือนเมษายน ปี พ.ศ. 2562 ระบุว่าจากจำนวนผู้มีงานทำทั้งหมด 37.34 ล้านคน มีแรงงานอยู่ในภาคการเกษตรมากถึง 10.20 ล้านคน ซึ่งคิดเป็นประมาณร้อยละ 27.3 ของการจ้างงานทั้งหมด ในขณะที่ภาคการขนส่งที่อยู่ในลำดับ 2 มีการจ้างงานเพียง 6.43 ล้านคนเท่านั้น ส่วนภาคการผลิตมีการจ้างงานที่

6.31 ล้านคนจากตัวเลขดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่าภาคการเกษตรนั้นถือเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญยิ่งต่อเศรษฐกิจไทย ทั้งในระดับปัจเจกและระดับสังคม อย่างไรก็ตาม ตัวเลขดังกล่าวก็สะท้อนอีกนัยหนึ่งด้วยว่าภาคการเกษตรของไทยยังคงต้องพึ่งพาแรงงานค่อนข้างมาก

ประเทศไทยมีการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปขั้นต้นที่สำคัญคิดเป็นมูลค่ารวมถึง 744,433 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2561 ซึ่งลดลงจากปีก่อนหน้าร้อยละ 4.20 โดยรายการสินค้าที่มีมูลค่าการส่งออกสูงสุดในปี พ.ศ. 2561 คือ ข้าว ยางพารา เนื้อไก่ มันสำปะหลัง และผลไม้ ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 82.59 ของมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรทั้งหมด โดยมูลค่าการส่งออกของสินค้าเกษตร 5 อันดับแรก มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

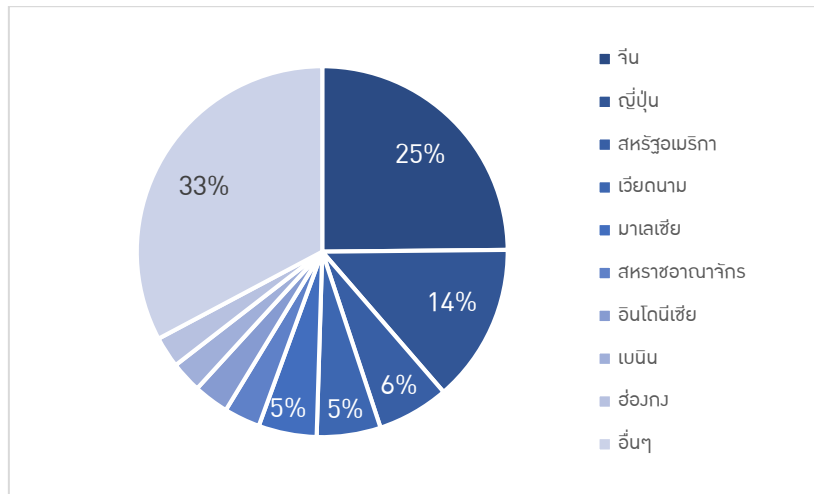
ตารางที่ 1 มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ 5 อันดับแรก ปี พ.ศ. 2557 – 2561 (หน่วย: ล้านบาท)

รายการ	พ.ศ. 2557	พ.ศ. 2558	พ.ศ. 2559	พ.ศ. 2560	พ.ศ. 2561
1. ข้าว	174,852	155,912	154,690	175,161	182,082
2. ยางพารา (แผ่น / แท่ง / น้ำยางเข้มข้น)	193,755	170,421	155,781	204,556	147,343
3. ไก่ (สด / แช่เย็น / แช่แข็ง / แปรรูปขั้นต้น)	73,965	81,190	89,113	96,025	100,398
4. ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง	114,611	117,415	103,260	95,545	99,798
5. ผลไม้ (สด / แช่เย็น / แช่แข็ง / แห้ง)	40,725	44,635	54,492	76,700	85,182
อื่น ๆ	121,190	110,187	125,651	129,096	129,630
รวม	719,099	679,761	682,988	777,084	744,433

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร และการวิเคราะห์ของทีปรีक्षा

โดยประเทศคู่ค้าสำคัญของสินค้าเกษตรของประเทศไทย ประกอบด้วย ประเทศจีน ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และเวียดนาม โดยในปี พ.ศ. 2561 ประเทศไทยมีการส่งออกสินค้าเกษตรไปยังประเทศจีนมากถึง 184,469.1 ล้านบาท รองลงมา เป็นประเทศญี่ปุ่น มีมูลค่าการส่งออก 102,478.77 ล้านบาท ประเทศสหรัฐอเมริกา 46,490.30 ล้านบาท และประเทศเวียดนาม 41,384.61 ล้านบาท ตามลำดับ ดังแสดงในแผนภาพที่ 5 สาเหตุที่สินค้าเกษตรมีการส่งออกไปยังประเทศเหล่านี้จำนวนมาก มาจากฐานตลาดขนาดใหญ่และมีความนิยมในสินค้าเกษตรของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศจีนที่มีการนำเข้าผลไม้มูลค่าสูง เช่น ทุเรียน มังคุด และลำไย จำนวนมาก

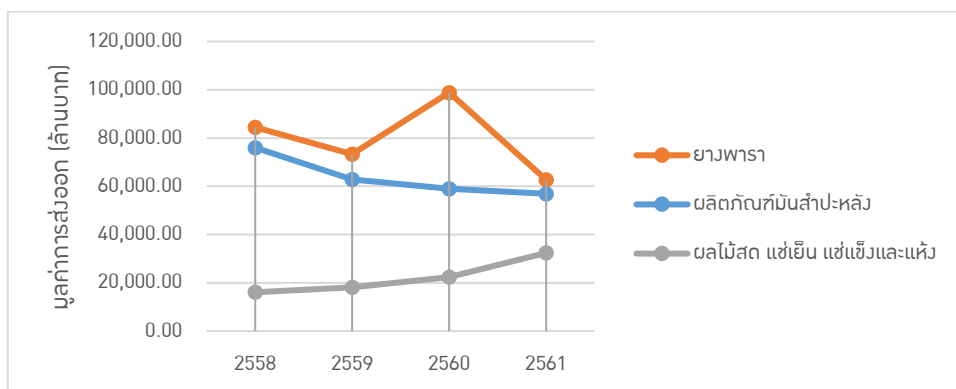
แผนภาพที่ 5 สัดส่วนตลาดการส่งออกสินค้าเกษตรของไทยปี พ.ศ. 2561 (แบ่งตามประเทศ)

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

อย่างไรก็ดี มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรของไทยไปประเทศดังกล่าวกำลังมีแนวโน้มปรับตัวลดลงในภาพรวม โดยในกรณีของประเทศไทยนั้น สินค้าเกษตรที่มีมูลค่าการส่งออกสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ยางพารา ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง และผลไม้สด/แช่เย็น/แช่แข็ง/แห้ง มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยยางพาราซึ่งเป็นสินค้าส่งออกหลัก มีการปรับตัวลดลงร้อยละ 7.18 ต่อปีโดยเฉลี่ย เช่นเดียวกับผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังที่มีการปรับตัวลดลงประมาณ ร้อยละ 6.98 ต่อปีโดยเฉลี่ย ยกเว้นสินค้ากลุ่มผลไม้เท่านั้นที่มีการปรับตัวเพิ่มขึ้น โดยในช่วงปี พ.ศ. 2558 – 2561 สินค้ากลุ่มผลไม้มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยต่อปีถึงร้อยละ 19.13 และมีการเติบโตสูงสุดในปี พ.ศ. 2561 คือ มีมูลค่าการส่งออกมากถึง 32,395.74 ล้านบาท ซึ่งมากกว่าปีก่อนหน้าถึง 9,998.83 ล้านบาท หรือคิดเป็นอัตราการขยายตัวถึงร้อยละ 44.64 ดังแสดงในแผนภาพที่ 6

แผนภาพที่ 6 มูลค่าการส่งออกสินค้าสำคัญ 3 อันดับแรกไปยังประเทศจีน

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

1.1.2.1 ประเภทการเกษตรและสินค้าเกษตรที่สำคัญของประเทศไทย

จากการศึกษาข้อมูลรายละเอียดประเภทการเกษตร พบว่า การเกษตรของประเทศไทยสามารถแบ่งออกเป็น 5 สาขาหลัก ได้แก่ สาขาพืช สาขาประมง สาขาปศุสัตว์ สาขาบริการทางการเกษตร และสาขาป่านไม้ เรียงตามสัดส่วนทางการตลาดในปี พ.ศ. 2561 ซึ่งการเกษตรในสาขาพืช มีส่วนแบ่งการตลาดสูงสุด ถึงร้อยละ 68 ของมูลค่าทางการเกษตรทั้งหมด

แผนภาพที่ 7 ประเภทการเกษตรและส่วนแบ่งตลาดปี พ.ศ. 2561

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

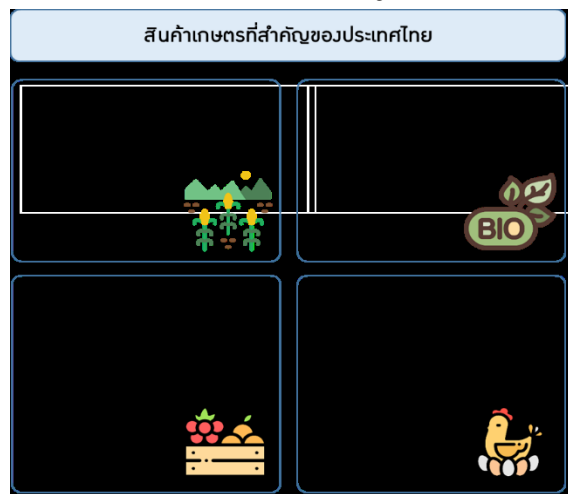
รายงานของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เรื่องภาวะเศรษฐกิจการเกษตรปี พ.ศ. 2561 และแนวโน้มปี พ.ศ. 2562 ระบุว่า ภาวะเศรษฐกิจการเกษตรในปี พ.ศ. 2561 มีการขยายตัวร้อยละ 4.6 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2560 โดยสาขาพืช สาขาปศุสัตว์ สาขาบริการทางการเกษตร และสาขาป่านไม้ มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 5.4 ร้อยละ 1.9 ร้อยละ 4.0 และร้อยละ 2.0 ตามลำดับ ส่วนสาขาประมง เป็นสาขาเดียวที่มีการปรับตัวลดลง โดยหดตัวในอัตราร้อยละ 1.0 เมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า

ทั้งนี้ หากพิจารณาปัจจัยที่สนับสนุนให้อุตสาหกรรมเกษตรในสาขาพืชของไทยการขยายตัวได้ดี เกิดจากปัจจัยทางด้านสภาพอากาศที่เอื้ออำนวยต่อการผลิตทางการเกษตร ปริมาณน้ำที่เพียงพอ มีการพัฒนาแหล่งน้ำและระบบการกระจายน้ำอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการดำเนินนโยบายที่สำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อาทิ การตลาดนำการผลิต การส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ การพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรสู่มาตรฐาน ทำให้การผลิตสินค้าเกษตรมีประสิทธิภาพและมีมาตรฐานที่ดีขึ้น ส่งผลให้ผลผลิตพืชเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น เช่น ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อ้อยโรงงาน ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และลำไย ส่วนปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนการผลิตสินค้าปศุสัตว์และการประมง มาจากการบริหารจัดการฟาร์มที่ดีเป็นหลัก

ในปี พ.ศ. 2562 นี้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้คาดการณ์ว่า ภาคการเกษตรของไทยจะมีการขยายตัวอยู่ที่ประมาณร้อยละ 2.5 – 3.5 โดยสาขาที่คาดว่าจะมีการขยายตัวสูงสุดคือ สาขาพืชที่ประมาณร้อยละ 2.7 – 3.7 ส่วนสาขาบริการทางการเกษตร สาขาปศุสัตว์ และสาขาป่าไม้ คาดว่าจะมีการขยายตัวที่ร้อยละ 2.0 – 3.0 ร้อยละ 1.3 – 2.3 และร้อยละ 1.2 – 2.2 ตามลำดับ ส่วนสาขาประมงที่มีการปรับตัวลงในปี พ.ศ. 2561 แต่คาดว่าจะมีแนวโน้มกลับมาขยายตัว ที่ร้อยละ 1.0 – 2.0 ในปี พ.ศ. 2562 ซึ่งกองนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ให้เหตุผลว่าปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการขยายตัวของอุตสาหกรรมเกษตรในปี พ.ศ. 2562 นี้มาจากการดำเนินนโยบายที่เกิดจากความร่วมมือของภาครัฐ เอกชน และประชาชนเป็นสำคัญ ส่วนสภาพอากาศโดยทั่วไปนั้นก็ยังเอื้อต่อการทำการเกษตรอยู่

จากข้อมูลข้างต้น เห็นได้ว่ากลุ่มสินค้าเกษตรในสาขาพืชและปศุสัตว์ยังเป็นจุดแข็งของอุตสาหกรรมเกษตรไทย โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปรายการสินค้าเกษตรที่สำคัญไว้ทั้งหมด 21 รายการ โดยแบ่งเป็นกลุ่มพืชไร่ 3 รายการ กลุ่มพืชพลังงานทดแทน 3 รายการ กลุ่มพืชสวน 8 รายการ และกลุ่มสินค้าปศุสัตว์และประมง 7 รายการ ซึ่งมีรายละเอียดตามแผนภาพที่ 8

แผนภาพที่ 8 สินค้าเกษตรที่สำคัญของประเทศไทย

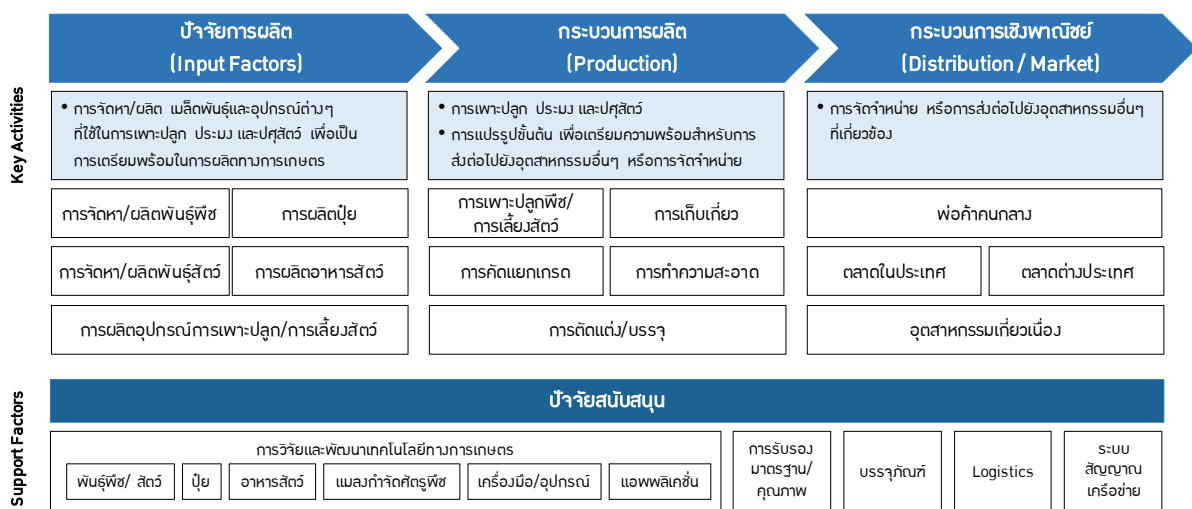
ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

1.1.2.2 ห่วงโซ่คุณค่าของอุตสาหกรรมการเกษตร

จากสถานการณ์ภาพรวมของอุตสาหกรรมการเกษตรของประเทศไทย ได้นำมาศึกษารายละเอียด การดำเนินงานของอุตสาหกรรมการเกษตรในภาพรวม ผ่านการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าของอุตสาหกรรมการเกษตร เพื่อแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาอุตสาหกรรม ประกอบด้วยองค์ประกอบหลักใน 4 ส่วน คือ

- 1) ปัจจัยการผลิต (Input Factors)
- 2) กระบวนการผลิต (Production)
- 3) กระบวนการเชิงพาณิชย์ (Distribution/ Market)
- 4) ปัจจัยสนับสนุน (Supporting Factors)

แผนภาพที่ 9 ห่วงโซ่คุณค่าของอุตสาหกรรมการเกษตร

ที่มา: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย และการวิเคราะห์ของทีปรีกษา

1) ปัจจัยการผลิต (Input Factors)

เป็นกระบวนการตั้งต้นในการดำเนินงานในธุรกิจการเกษตร โดยให้ความสำคัญไปที่การเพาะ หรือจัดหา พันธุ์และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการเพาะปลูก ประมง และปศุสัตว์ เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมสำหรับการผลิตทางการเกษตร รวมไปถึงปุ๋ยสำหรับพืชพันธุ์ประเภทต่าง ๆ อาหารสัตว์ และผู้ผลิตอุปกรณ์ เครื่องมือ หรือเครื่องจักรทางการเกษตร

การดำเนินงานในส่วนนี้ มีทั้งรูปแบบที่ผู้ประกอบการเกษตรเป็นผู้ดำเนินงานเอง และผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ดำเนินการและจัดจำหน่ายให้กับผู้ประกอบการเกษตร หรือวิสาหกิจชุมชนต่อไป

2) กระบวนการผลิต (Production)

กระบวนการผลิตสำหรับอุตสาหกรรมการเกษตรนี้ หมายถึง การเพาะปลูก ประมง และปศุสัตว์ เพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าเกษตรในประเภทต่าง ๆ ทั้งการดำเนินการเก็บเกี่ยว จับสัตว์น้ำ ข่าแหละสัตว์ คัดเกรด ทำความสะอาด รวมไปถึงการแปรรูปขั้นต้น เช่น การแช่แข็ง อบแห้ง รมควัน การตัดแต่งและบรรจุหีบห่อเบื้องต้น เป็นต้น เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการส่งต่อไปยังอุตสาหกรรมอื่น ๆ หรือการจัดจำหน่าย

ผู้ดำเนินการในกระบวนการผลิตนี้ ส่วนมากจะเป็นผู้ประกอบการเกษตรที่ดำเนินงานเองเป็นหลัก เนื่องจากเป็นผู้เพาะปลูก หรือเลี้ยงสัตว์เองโดยตรง และมีขั้นตอนการดำเนินงานตลอดกระบวนการจนถึงการตัดแต่งและบรรจุหีบห่อเบื้องต้น อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการเกษตรบางส่วนอาจไม่จำเป็นต้องดำเนินงานเองทั้งหมดทุกขั้นตอนก็ได้ ขึ้นอยู่กับลักษณะผลผลิต หรือรูปแบบการดำเนินงานที่บางส่วนจะมีพ่อค้าคนกลาง หรือผู้ประกอบการภาคเอกชนรับไปดำเนินงานต่อ เช่น การเก็บเกี่ยวผลไม้บางชนิด หรือการชำแหละเนื้อสัตว์ เป็นต้น

3) กระบวนการเชิงพาณิชย์ (Distribution/ Market)

สำหรับกระบวนการในเชิงพาณิชย์นั้นเป็นการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรไปยังผู้บริโภค หรือการส่งต่อสินค้าเกษตรไปยังอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยช่องทางต่าง ๆ ซึ่งในเบื้องต้นนี้ ช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรนั้นอาศัยพ่อค้าคนกลางเป็นผู้ดำเนินการหลัก แล้วจึงบริหารจัดการสินค้าเหล่านั้นไปยังตลาดทั้งภายในประเทศ และตลาดต่างประเทศส่งต่อไปยังผู้บริโภคได้ต่อไป หรือกลุ่มผู้ประกอบการเกษตรบางส่วน มีการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรไปสู่ผู้บริโภคโดยตรงด้วยอีกทางหนึ่ง

นอกจากนี้ ยังมีการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรหรือของเหลือจากการเกษตรบางส่วน ไปยังอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อนำไปแปรรูป และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ทั้งที่อยู่ในรูปสินค้าอาหาร หรือสินค้าอื่น ๆ ที่ไม่ใช่อาหารด้วยเช่นเดียวกัน

4) ปัจจัยสนับสนุน

จากองค์ประกอบหลักของการดำเนินงานในอุตสาหกรรมเกษตรทั้ง 3 ส่วนข้างต้น ปัจจัยสนับสนุนเป็นอีกองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินการ เพื่อยกระดับให้อุตสาหกรรมเกษตรสามารถขับเคลื่อนไปสู่การเป็นเกษตรอัจฉริยะ ซึ่งเป็นเป้าหมายของประเทศที่ต้องการพัฒนาต่อไปในอนาคตด้วยเช่นเดียวกัน

ปัจจัยสนับสนุน แบ่งออกเป็น 5 ด้าน

- 1) การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีทางการเกษตร : เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ปุ๋ย อาหารสัตว์ เครื่องมือ หรืออุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการเกษตร ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการผลิต นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยทางเลือกที่ใช้สนับสนุนการเกษตรในรูปแบบต่าง ๆ เช่น แผลงที่ใช้กำจัดศัตรูพืช สำหรับเกษตรกรอินทรีย์ หรือ แอปพลิเคชันสำหรับตรวจสอบสภาพแวดล้อม การวางแผนการผลิต สำหรับกลุ่มเกษตรกรอัจฉริยะ โดยการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีทางการเกษตรส่วนมาก ยังอยู่ในหน่วยงานวิจัย สถาบันการศึกษาเป็นหลัก แต่มีผู้ประกอบการภาคเอกชนบางส่วนสามารถดำเนินการพัฒนาองค์ประกอบในส่วนนี้ได้เช่นเดียวกัน
- 2) การรับรองคุณภาพและมาตรฐานของกระบวนการผลิตทางการเกษตร และสินค้าเกษตร : เป็นสิ่งที่จะกระตุ้นให้ทั้งผู้ประกอบการเกษตรและผู้บริโภค เห็นความสำคัญต่อกระบวนการผลิตที่มีคุณภาพ มาตรฐาน และปลอดภัยต่อผู้บริโภคได้ในระยะยาว
- 3) บรรจุภัณฑ์ : เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเกษตร ซึ่งเป็นส่วนสนับสนุนให้ผู้ประกอบการเกษตรสามารถคงคุณภาพของสินค้า ให้ความสะดวก สะอาด สามารถส่งมอบไปยังผู้บริโภคได้อย่างมั่นใจ อีกทั้งยังเกี่ยวเนื่องกับการขนส่ง ซึ่งเป็นต้นทุนอีกส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมเกษตรด้วย

- เช่นเดียวกัน หากบรรจุกฎเกณฑ์มีความคงทน แข็งแรง สามารถขนย้ายได้สะดวก สามารถคงคุณภาพของสินค้าได้ตลอดระยะเวลาการขนส่ง ทำให้สามารถลดความสูญเสียของผลผลิตตลอดการขนส่งได้
- 4) การขนส่ง : ปัจจุบัน แหล่งเพาะปลูกหรือเพาะเลี้ยงสัตว์นั้น อยู่ห่างจากตลาดและผู้บริโภคพอสมควร การบริหารจัดการการขนส่งที่มีประสิทธิภาพ มีต้นทุนต่ำ และสามารถรักษาคุณภาพของสินค้าเกษตรได้ จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ
- 5) ระบบเครือข่ายสัญญาณ : ซึ่งองค์ประกอบนี้ อาจไม่ใช่องค์ประกอบที่สำคัญการดำเนินงานอุตสาหกรรมในปัจจุบัน หากแต่ เพื่อการรองรับเป้าหมายการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไปสู่เกษตรอัจฉริยะ ซึ่งมีการใช้ข้อมูลต่าง ๆ ในการวางแผน บริหารจัดการการเกษตรอย่างครบวงจร ระบบเครือข่ายสัญญาณอินเทอร์เน็ตจึงเป็นปัจจัยที่จำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนา โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล เพื่อให้ผู้ประกอบการเกษตรสามารถรับรู้และรับทราบข้อมูลข่าวสาร รวมถึงการใช้ระบบต่าง ๆ ในการบริหารจัดการการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นส่วนหนึ่งในการยกระดับอุตสาหกรรมเกษตรของประเทศได้ต่อไปในอนาคต

1.2 ภาพรวมผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมเกษตร

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเกษตรกรและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตรของไทย ผ่านข้อมูลทะเบียนเกษตรกรและสำมะโนเกษตรกรที่มีข้อมูลถึงปี พ.ศ. 2560 พบว่า ในประเทศไทยมีเกษตรกรหรือผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตรทั้งหมดประมาณ 12.4 ล้านราย หากพิจารณาด้วยเกณฑ์ทางด้านอายุ จะเห็นว่าเกษตรกรส่วนมากอยู่ในช่วงอายุ 46-60 ปี และเกษตรกรในช่วงอายุนี้ มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยข้อมูลทะเบียนเกษตรกรและสำมะโนการเกษตร ระบุว่า สัดส่วนของเกษตรกรสูงอายุที่มีอายุ 46-60 ปี ในปี พ.ศ. 2560 สูงถึงร้อยละ 46.4 เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2546 (ร้อยละ 39) ในขณะที่แรงงานเกษตรที่อายุน้อย (ช่วงอายุ 15-45 ปี) กลับมีแนวโน้มลดลง จากเดิมที่มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 48 ในปี พ.ศ. 2546 ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 20.6 ในปี พ.ศ. 2560 จากข้อมูลดังกล่าวนี้ทำให้สามารถสรุปได้ว่าจำนวนเกษตรกรของไทยกำลังเข้าสู่ภาวะที่มีแรงงานสูงอายุเป็นส่วนมาก

ทั้งนี้ หากพิจารณาเฉพาะในส่วนของผู้ประกอบการ SME ในภาคธุรกิจเกษตร ตามนิยามของสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) พบว่า จำนวน SME ในภาคธุรกิจเกษตรของไทยในปี พ.ศ. 2561 มีจำนวนทั้งหมด 46,217 ราย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.50 ของจำนวน SME ทั้งประเทศ โดยมีอัตราการขยายตัวจากปี พ.ศ. 2560 คิดเป็น ร้อยละ 0.79 เท่านั้น

ส่วนข้อมูลการจ้างงานในกลุ่ม SME ภาคธุรกิจเกษตรมีทั้งหมด 66,205 ราย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 0.47 ของการจ้างงานในกลุ่ม SME ทั้งประเทศ โดยมีอัตราการขยายตัวจากปี พ.ศ. 2560 คิดเป็นร้อยละ 5.06

ถึงแม้ว่าผู้ประกอบการ SME ในธุรกิจเกษตรจะมีสัดส่วนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนผู้ประกอบการในธุรกิจอื่น แต่การสนับสนุนผู้ประกอบการในธุรกิจเกษตร เป็นการพัฒนาพื้นฐานของอุตสาหกรรมเกษตรซึ่งเป็นอุตสาหกรรมต้นน้ำให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำวัตถุดิบทางการเกษตร ไปเชื่อมโยงและต่อยอดสู่อุตสาหกรรมอื่น ๆ ซึ่งเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจได้อีกทางหนึ่ง

1.3 เป้าหมายการพัฒนาผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมเกษตร

การศึกษาลักษณะเบื้องต้นของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตร ตามระดับการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสนับสนุน และเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน ตามแนวคิดการขับเคลื่อนประเทศผ่านนโยบายประเทศไทย 4.0 พบว่า ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตร รวมไปถึงกลุ่มเกษตรกรของไทยมีอยู่ 4 ประเภทหลัก ดังนี้

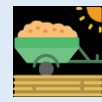
แผนภาพที่ 10 การจัดกลุ่มผู้ประกอบการภาคเกษตรในประเทศไทย

การจัดกลุ่มผู้ประกอบการเกษตรในประเทศไทย

เกษตรกร 1.0 : Traditional

มีพื้นที่เพาะปลูกน้อย เน้นใช้แรงงานคน และยังคงติดลบกับปัญหาสภาพอากาศ น้ำ และราคาพืชผลอยู่

เกษตรกร 2.0 : Light Machinery

เป็นเกษตรกรที่มีการปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย เริ่มนำเครื่องจักรเบามาใช้แทนแรงงาน และมีการวางระบบต่างๆ

เกษตรกร 3.0 : Heavy Machinery

เครื่องจักรที่นำมาใช้มีราคาสูง แต่ได้กำลัผลการผลิตที่มาก มักมีบริษัทเป็นของตัวเองหรือเพาะปลูกเพื่อส่งออก

เกษตรกร 4.0 : Smart Farmer

ใช้องค์ความรู้และนวัตกรรมในการเพาะปลูก การจัดการ และการตลาด เพื่อติดตาม ควบคุมการดำเนินงานต่างๆ ให้ได้ผลลัพธ์ที่มีมูลค่าเพิ่มตามที่ต้องการ

ที่มา: AEC และการวิเคราะห์ของทีปรีक्षा

- 1) เกษตรกร 1.0 หรือเกษตรกรแบบดั้งเดิม (Traditional) เป็นกลุ่มเกษตรกรที่มีแนวทางการดำเนินงานแบบดั้งเดิมคือใช้แรงงานเป็นหลัก ไม่ได้มีการใช้เครื่องมือเครื่องจักรหรือเทคโนโลยีเพื่อทุนแรงมากนัก นอกจากนี้ก็ยังมีพื้นที่เพาะปลูกจำกัดทำให้ผลิตสินค้าได้ในปริมาณไม่มากนัก มักเน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ทำให้ยังต้องดิ้นรนกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ น้ำ และราคาพืชผลอยู่
- 2) เกษตรกร 2.0 หรือเกษตรกรที่มีการใช้เครื่องจักรเบา (Light Machinery) เป็นกลุ่มเกษตรกรที่เริ่มตั้งตัวได้ และมีการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการ และข้อจำกัดในปัจจุบันมากขึ้น มีการนำเครื่องจักรเบามาใช้แทนแรงงานบ้างบางส่วน และมีการวางระบบพื้นฐานต่าง ๆ เช่น ระบบการกระจายน้ำ เป็นต้น
- 3) เกษตรกร 3.0 หรือเกษตรกรที่มีการใช้เครื่องจักรหนัก (Heavy Machinery) เป็นกลุ่มเกษตรกรที่ใช้เครื่องจักรขนาดใหญ่และราคาสูง ดังนั้น จึงมักเป็นเกษตรกรที่มีทุนและขนาดของธุรกิจที่ใหญ่ในระดับหนึ่ง โดยส่วนมากมักเป็นเกษตรกรที่ผลิตสินค้าเกษตรชนิดเดียวกันในปริมาณมาก

4) เกษตรกร 4.0 หรือเกษตรกรอัจฉริยะ (Smart Farmer) ซึ่งเป็นกลุ่มเกษตรกรที่มีศักยภาพสูงสุด มีการใช้องค์ความรู้ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการเพาะปลูก มีการวางแผนงานเพื่อบริหารจัดการภายใน รวมถึงการมีทักษะของการเป็นผู้ประกอบการ คือสามารถทำการตลาดและการขายอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้เกษตรกรกลุ่มนี้ยังมีการสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัย เพื่อพัฒนาผลิตภาพและควบคุมการผลิต เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์การเกษตรได้อย่างเหมาะสม

อย่างไรก็ดี หากพิจารณาจากระดับการศึกษา และศักยภาพการดำเนินงานของผู้ประกอบการภาคเกษตรในปัจจุบันแล้ว พบว่า สัดส่วนของแรงงานภาคเกษตรมีระดับการศึกษาสูงขึ้น โดยส่วนใหญ่แล้วแรงงานที่มีความรู้ความสามารถ มักเป็นผู้ประกอบการเกษตรรุ่นใหม่ที่จะจบการศึกษาในสาขาเกษตร หรือมีความสนใจในอุตสาหกรรมเกษตรเป็นทุนเดิม นอกจากนี้ยังรวมถึงลูกหลานของเกษตรกร และผู้ที่ประกอบอาชีพอื่นแล้วผันตัวเองมาเป็นเกษตรกรด้วย

จากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สศก.) ปี พ.ศ. 2560 พบว่า ประเทศไทยมีเกษตรกรที่มีศักยภาพ หรือ Smart Farmer ทั้งหมดกว่า 981,649 ราย ทั่วประเทศ และกลุ่ม Young Smart Farmer ที่เป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีความสามารถกว่า 5,477 ราย โดยรวมแล้วคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 7.9 ของจำนวนเกษตรกรทั้งหมด อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสัดส่วนของ Smart Farmer จะยังไม่สูงนักเมื่อเทียบกับจำนวนเกษตรกรทั้งหมด แต่ข้อมูลดังกล่าวก็ชี้ให้เห็นถึงโอกาสและความเป็นไปได้ในการพัฒนา Smart Farmer และ Young Smart Farmer ให้ก้าวเข้าสู่การเป็นผู้ประกอบการภาคเกษตรที่มีศักยภาพ อีกทั้งยังเป็นหนึ่งในกลไกการขับเคลื่อนและยกระดับอุตสาหกรรมเกษตรของประเทศไทยได้ในระยะยาว เนื่องจากกลุ่มเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่มดังกล่าว สามารถจูงใจและผลักดันให้แรงงานภาคเกษตรกลุ่มอื่น ๆ ได้เรียนรู้และนำเทคโนโลยีเข้ามาพัฒนาและปรับปรุง เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการผลิตในการดำเนินธุรกิจได้ต่อไป

จากข้อมูลทั้งหมดข้างต้น จึงได้กำหนดเป้าหมายในการส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการภาคการเกษตรไปสู่การเป็น “ผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรยุคใหม่” ที่มีการใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าการเกษตร ควบคู่ไปกับการมีทักษะการเป็นผู้ประกอบการที่มีศักยภาพ โดยเฉพาะด้านการบริหารจัดการ และการบริหารการเงิน ซึ่งหน่วยงานภาครัฐจึงสร้างความร่วมมือกันในการเร่งพัฒนาให้เกษตรกรหรือผู้ประกอบการภาคเกษตรในกลุ่มอื่น ๆ ปรับตัวไปสู่การเป็น Smart Farmer เพื่อที่จะเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และส่งเสริมให้อุตสาหกรรมเกษตรของไทยเติบโตอย่างยั่งยืนได้ในระยะยาว

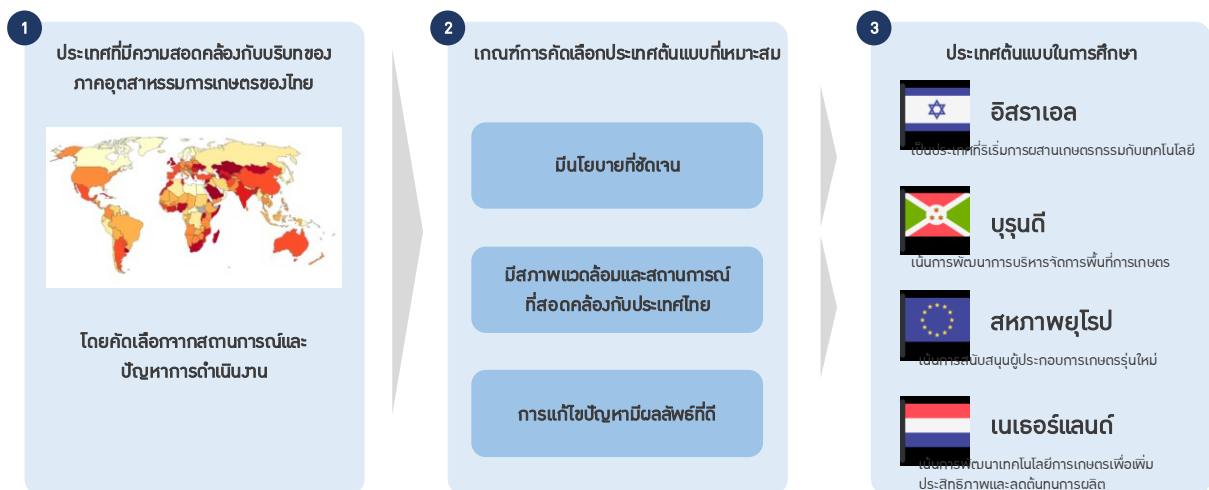
1.4 กรณีศึกษาจากประเทศต้นแบบ

เพื่อให้การพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรของไทยมีประสิทธิภาพ และผลักดันให้ผู้ประกอบการสามารถแข่งขันได้ในระดับสากล จึงได้ศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาของต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศที่มีรากฐานและสภาพแวดล้อมของอุตสาหกรรมเกษตรที่คล้ายคลึงกับประเทศไทย เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางและกรณีศึกษาต้นแบบสำหรับการจัดทำมาตรการสนับสนุนผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในอุตสาหกรรมเกษตรของไทยต่อไป

โดยกรอบแนวทางในการคัดเลือกประเทศที่นำมาใช้เป็นกรณีศึกษาต้นแบบนั้น ประกอบไปด้วยเกณฑ์การคัดเลือกทั้งหมด 3 ประการ ได้แก่

- 1) มีนโยบายที่ชัดเจน คือ นโยบายในการพัฒนาและส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตรมีความเป็นรูปธรรมและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง
 - 2) มีสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ที่สอดคล้องกับประเทศไทย คือ สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ปัจจัยการผลิต และสถานการณ์ด้านการเกษตร มีความคล้ายคลึงกัน เนื่องจากผลผลิตของอุตสาหกรรมเกษตรนั้นมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมค่อนข้างมาก เช่นพืชแต่ละชนิดต่างก็มีความต้องการและแนวทางการเพาะปลูกที่แตกต่างกัน ดังนั้น นโยบายที่เหมาะสมกับการนำมาประยุกต์ใช้ก็ควรจะต้องมีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของไทยด้วย
 - 3) การแก้ไขปัญหาที่มีผลลัพธ์ที่ดี คือ เมื่อรัฐบาลดำเนินนโยบายแล้วเกษตรกรหรือผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมมีสภาพความเป็นอยู่และการดำเนินธุรกิจที่ดีขึ้น
- จากเกณฑ์ทั้ง 3 ข้อข้างต้น สามารถคัดเลือกกรณีศึกษาต้นแบบได้ทั้งหมด 4 ประเทศ ดังนี้

แผนภาพที่ 11 กรอบแนวทางและผลการคัดเลือกกรณีศึกษาต้นแบบ

ที่มา: การวิเคราะห์ของทีปรีक्षा

1.4.1 ประเทศอิสราเอล

ประเทศอิสราเอล เป็นประเทศที่มีขนาดเล็ก ตั้งอยู่บริเวณทิศตะวันออกเฉียงเหนือของทะเลเมดิเตอร์เรเนียน มีพื้นที่เพียง 22,070 ตารางกิโลเมตร มีขนาดที่เล็กกว่าประเทศไทยถึง 23 เท่า และจากพื้นที่ทั้งหมดนี้ มีพื้นที่ที่สามารถทำการเกษตรได้เพียงร้อยละ 20 เท่านั้น เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ปกคลุมด้วยทะเลทราย ทำให้ปริมาณแหล่งน้ำจำกัดและยังส่งผลต่อสภาพอากาศที่แห้งแล้งอีกด้วย

นอกจากนี้ ประเทศอิสราเอลยังมีข้อจำกัดในเรื่องปริมาณน้ำจืด เนื่องจากทะเลสาบเดตซีซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญซึ่งอยู่ตอนกลางของประเทศ มีความเค็มค่อนข้างสูง ไม่เหมาะแก่การนำมาใช้เพื่อการเกษตร ในขณะที่ทะเลสาบกาลิลี ซึ่งเป็นทะเลสาบน้ำจืดแห่งเดียวของประเทศ ถูกใช้เป็นแหล่งน้ำจืดหลักของอิสราเอล คิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 33 ของปริมาณการอุปโภคบริโภคน้ำจืดทั้งหมดของประเทศ ก็มีอุปสรรคในเรื่องของระยะทาง เนื่องจากที่ตั้งอยู่ทางตอนเหนือ ที่มีความห่างไกลจากบริเวณตอนใต้ของประเทศ

อย่างไรก็ดี แม้ว่าประเทศอิสราเอลจะต้องเผชิญกับข้อจำกัดทางด้านภูมิศาสตร์ แต่การพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรของประเทศอิสราเอล ถือว่ามีความก้าวหน้ากว่าประเทศอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายกันมาก สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการที่อิสราเอลเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเทคโนโลยีและเกิดจากการรวมตัวกันของผู้คนหลากหลายเชื้อชาติจากทั่วทุกมุมโลก และด้วยจิตวิญญาณของการเป็นผู้อพยพ จึงหล่อหลอมให้ประชาชนชาวอิสราเอลเป็นผู้ที่กล้าคิด กล้าทำ กล้าเสี่ยง และมีหัวใจในการลงทุน ซึ่งส่งผลให้ประเทศที่ขาดแคลนทางด้านทรัพยากรทางธรรมชาติ สามารถนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้

และจากความพยายามในการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีที่ผ่านมา ปัจจุบันประเทศอิสราเอลถือว่าเป็นต้นแบบและผู้นำด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีของโลก พร้อมทั้งยังมีการนำเทคโนโลยีมาผสมผสานเข้ากับการดำเนินงานในด้านเกษตรกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

1.4.1.1 ภาพรวมอุตสาหกรรมเกษตรในประเทศอิสราเอล

ปัญหาทางด้านสภาพภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศที่ไม่เอื้อต่อการทำการเกษตร ถือเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรของอิสราเอล ด้วยพื้นที่ที่สามารถเพาะปลูกได้เพียงร้อยละ 20 ของพื้นที่ทั้งหมด ประกอบกับสภาพอากาศที่แห้งแล้ง ทำให้ประเทศอิสราเอลจำเป็นต้องพึ่งพาเทคโนโลยีการเกษตรในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ทั้งนี้ก็เพื่อตอบสนองต่อปริมาณความต้องการอาหารที่เพิ่มมากขึ้น ตามจำนวนประชากรในประเทศ ปัจจุบัน ผลผลิตจากภาคการเกษตรของอิสราเอลสามารถรองรับความต้องการภายในประเทศได้เกือบทั้งหมด คือประมาณร้อยละ 95 ของความต้องการ ในขณะที่การนำเข้าผลผลิตทางการเกษตร มีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งส่วนมากแล้วเป็นสินค้าเกษตรที่ไม่สามารถผลิตได้ในประเทศ

อย่างไรก็ดี เมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศแล้ว ภาคอุตสาหกรรมเกษตรถือว่ามีสัดส่วนน้อย และมีความสำคัญลดลงเรื่อย ๆ โดยข้อมูลจากธนาคารโลก ระบุว่า ในปี พ.ศ. 2560 ภาคอุตสาหกรรมเกษตรของอิสราเอลคิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ 1.2 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเท่านั้น โดยสินค้าเกษตรของประเทศอิสราเอลส่วนใหญ่ คือ มันฝรั่ง อโวคาโด เป็นต้น ซึ่งใช้สำหรับอุปโภคบริโภคภายในประเทศเป็นหลัก ส่วนที่เหลือประมาณร้อยละ 16 ของผลผลิตทางการเกษตรทั้งหมด ถูกส่งออกไปยังประเทศคู่ค้าอย่างสหรัฐอเมริกา

ทั้งนี้ เทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นในการสนับสนุนอุตสาหกรรมเกษตรในประเทศอิสราเอล มักมุ่งเน้นไปที่การแก้ปัญหาที่เกิดจากสภาพภูมิอากาศและสภาพภูมิประเทศที่ไม่เอื้ออำนวยเป็นสำคัญ ซึ่งประกอบไปด้วยสภาพภาวะการขาดแคลนน้ำจืดที่เป็นปัจจัยหลักในการเพาะปลูก การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความแห้งแล้ง พายุฝุ่น รวมไปถึงการเพิ่มขึ้นของแมลงศัตรูพืช อันจะส่งผลกระทบต่อการควบคุมคุณภาพ และปริมาณผลผลิตทางการเกษตรของผู้ประกอบการ

ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้ผู้ประกอบการเกษตร รวมถึงเกษตรกรในประเทศอิสราเอล ประสบปัญหาอย่างหนักในการเพาะปลูกพืชการเกษตรด้วยวิธีทำการเกษตรดั้งเดิม ด้วยเหตุนี้ ผู้ประกอบการเกษตร และเหล่านักวิจัยต่าง ๆ จึงร่วมมือกันเพื่อหาทางออกให้กับปัญหาเหล่านี้ ให้เกิดประสิทธิภาพและขยายผลการใช้งานให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ประกอบการภาคการเกษตรในประเทศอิสราเอลได้ในวงกว้าง

1.4.1.2 แนวทางการส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตร

เพื่อรับมือกับปัญหาทางด้านสภาพภูมิอากาศ ที่ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมเกษตรทั่วโลก ประเทศอิสราเอลได้คิดค้นและพัฒนาเทคโนโลยีสำหรับการเกษตรในหลากหลายด้าน โดยนวัตกรรมเทคโนโลยีการเกษตรของประเทศอิสราเอลถูกพัฒนาขึ้นภายใต้ 7 หมวดสำคัญ ได้แก่

- 1) การส่งเสริมและดูแลการปลูกพืชเศรษฐกิจ
- 2) การชลประทาน
- 3) การทำเกษตรในพื้นที่แห้งแล้ง
- 4) การดูแลผลผลิตหลังเก็บเกี่ยว
- 5) การดูแลการปลูกพืชทั่วไป
- 6) เครื่องจักรและเทคโนโลยี
- 7) การเพาะพันธุ์ผัก ผลไม้ และไม้ประดับ

ตัวอย่างนวัตกรรมทางการเกษตรที่น่าสนใจ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทยได้นั้นมี กี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาทางด้านน้ำเป็นหลัก เนื่องจากการขาดแคลนน้ำจืด ถือเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเพาะปลูกและพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรของประเทศ โดยนวัตกรรมในหมวดการ แก้ปัญหาทางด้านน้ำที่น่าสนใจมีทั้งหมด 4 ประเภทด้วยกัน ดังนี้

- 1) นวัตกรรมระบบชลประทานน้ำหยด (Drip Irrigation) เป็นนวัตกรรมชลประทานสมัยใหม่ ซึ่งใช้วิธีการปล่อยน้ำให้หยดลงบนรากของพืช หรือซึมเข้าไปในดินบริเวณโดยรอบของรากพืช เพื่อให้พืชได้รับน้ำจากแหล่งน้ำโดยตรง ซึ่งวิธีการนี้จะช่วยลดจำนวนการใช้น้ำในการเพาะปลูก และเพิ่มประสิทธิภาพรวมถึงจำนวนผลผลิตได้อีกด้วย
- 2) นวัตกรรมโครงข่ายน้ำแห่งชาติ (National Water Carrier) เป็นโครงการขนส่งน้ำที่ใหญ่ที่สุดในอิสราเอล ซึ่งใช้เวลาก่อสร้างนานกว่า 20 ปี โดยวัตถุประสงค์แรกเริ่มคือเพื่อขยายโครงข่ายของระบบชลประทาน โดยการขนส่งน้ำจากทะเลสาบน้ำจืดกาลิลีในภาคเหนือ ไปยังพื้นที่ตอนใต้และตอนกลางของประเทศ ที่

เผชิญกับปัญหาความแห้งแล้งและความหนาแน่นของประชากร อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมาโครงข่ายน้ำแห่งชาตินี้ ยังทำหน้าที่ลำเลียงน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคทั่วไปอีกด้วย

- 3) นวัตกรรมบำบัดน้ำเสีย (Wastewater Treatment) เป็นนวัตกรรมที่นำน้ำเสียจากการอุปโภคบริโภค และการเกษตร กลับมาใช้ใหม่เพื่อเป็นการลดการใช้น้ำจืดจากแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่จำกัด ซึ่งจากนวัตกรรมนี้ทำให้ประเทศอิสราเอลที่มีสัดส่วนการนำน้ำเสียกลับมาใช้สูงที่สุดในโลก หรือคิดเป็นร้อยละ 85 ของปริมาณน้ำเสียทั้งหมด โดยโรงบำบัดน้ำเสียที่ใหญ่ที่สุดของอิสราเอล คือโรงบำบัดน้ำเสียของเมืองชาฟดาน (Shafdan) ซึ่งสามารถบำบัดน้ำเสียได้ถึง 130 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปีและรองรับการใช้น้ำของประชากรได้กว่า 2 ล้านคน ซึ่งโรงบำบัดน้ำเสียแห่งนี้ยังเป็นโรงบำบัดน้ำเสียที่มีระบบที่ใหญ่และซับซ้อนที่สุดของอิสราเอล และมีความทันสมัยที่สุดในพื้นที่ตะวันออกกลางอีกด้วย
- 4) นวัตกรรมการกลั่นน้ำทะเลให้เป็นน้ำจืด (Desalination Technology) เป็นนวัตกรรมที่เริ่มจากปัญหาการขาดแคลนน้ำจืดอย่างรุนแรงของประเทศ โดยเน้นกระบวนการในการนำเกลือและแร่ธาตุอื่น ๆ ออกจากน้ำทะเล ผลิตเป็นน้ำจืดเพื่อใช้ในการอุปโภค บริโภค และการเกษตร โดยปัจจุบันรัฐบาลอิสราเอลได้สร้างโรงกลั่นน้ำจืดทั้งหมด 5 โรงงาน ซึ่งสามารถผลิตน้ำจืดได้ปีละไม่น้อยกว่า 580 ล้านลูกบาศก์เมตร และทำให้อิสราเอลเปลี่ยนจากประเทศที่แห้งแล้งและมีน้ำใช้ไม่เพียงพอ มาเป็นประเทศที่สามารถขายน้ำให้แก่ประเทศเพื่อนบ้านอย่างเช่นจอร์แดนและปาเลสไตน์ได้

นอกจากการแก้ไขปัญหาเรื่องการขาดแคลนน้ำจืดของประเทศแล้ว อิสราเอลก็ยังได้มีการพัฒนานวัตกรรมในการแก้ปัญหาด้านสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ รวมไปถึงการแก้ไขปัญหาด้านศัตรูพืชด้วย โดยในส่วนของ การแก้ไขปัญหาจากสภาพภูมิอากาศนั้น มีนวัตกรรมที่สำคัญคือ **นวัตกรรมโรงเพาะชำเรือนกระจก (Modern Greenhouse Technology)** ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่เน้นการปลูกพืชในโรงเพาะชำ ทำให้เกษตรกรสามารถควบคุมสภาพภูมิอากาศภายในเรือนกระจก กักเก็บความชื้นที่เหมาะสมให้แก่พืชในโรงเพาะชำ และป้องกันดินเสื่อมสภาพจากภูมิอากาศที่แปรปรวนได้

ในอีกด้านหนึ่ง อิสราเอลได้พัฒนานวัตกรรมยาฆ่าแมลงเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (**Environmentally Friendly Pesticide**) เพื่อจัดการกับศัตรูพืชทั้งหลาย โดยไม่สร้างผลกระทบในทางลบ โดยนวัตกรรมนี้เป็นการคิดค้นยาฆ่าแมลงจากส่วนผสมที่พัฒนามาจากน้ำมันที่สามารถรับประทานได้ ซึ่งเป็นน้ำมันจากธรรมชาติที่มีราคาถูกลง และสามารถใช้งานได้ด้วยปริมาณเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ทำให้เกษตรกรมีเครื่องมือในการจัดการกับปัญหาศัตรูพืชต่าง ๆ ด้วยต้นทุนที่ต่ำลง และยังไม่เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

อย่างไรก็ดี ในการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรในประเทศอิสราเอลไม่ได้เกิดขึ้นจากภาคส่วนหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง แต่เป็นการร่วมมือกันระหว่าง 4 องค์กร ที่มีบทบาทหน้าที่และส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมเกษตรของประเทศ โดยองค์กรเหล่านี้ประกอบด้วย

- 1) Agricultural Research Organization (ARO) เป็นศูนย์วิจัยการเกษตรภายใต้กระทรวงเกษตรและพัฒนาชนบทของประเทศอิสราเอล มีหน้าที่ในการดูแลเรื่องการช่วยเหลือเกษตรกรในการแก้ไขปัญหาหลากหลาย

รูปแบบ ผ่านการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีการเกษตรที่วิจัยขึ้น รวมทั้งวางแผนและดำเนินงานวิจัยและพัฒนาในด้านเกษตรและอาหารเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ให้เกษตรกรสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง

- 2) Agricultural Extension Service of Israel – Shaham หรือกรมส่งเสริมการเกษตร มีหน้าที่ดูแลเกษตรกรในภาคการปฏิบัติ โดยทำการฝึกฝนให้เกษตรกรปรับกระบวนการทำการเกษตรด้วยวิธีที่แตกต่างจากเดิม พร้อมทั้งให้คำปรึกษาและฝึกฝนไปสู่การเป็นเกษตรกรมืออาชีพ พัฒนาแหล่งความรู้ทางด้านการเกษตรผ่านการให้เกษตรกรและผู้ฝึกฝนลงปฏิบัติการเกษตรจริง และให้คำปรึกษาแก่กระทรวงเกษตรและพัฒนาชนบทในการออกแบบนโยบายต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรด้วย
- 3) กลุ่มเกษตรกร คือกลุ่มชาวนาและเกษตรกรในประเทศอิสราเอลที่มีคุณลักษณะที่น่าสนใจ เช่น ความสามารถที่หลากหลาย มีศักยภาพในการแข่งขันสูง มีความขยัน อดทน และมีความสามารถในการแก้ไขปัญหา รวมไปถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมที่แบ่งปันกัน ซึ่งคุณสมบัติที่กล่าวมานี้ถือเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่จะสะท้อนถึงความสามารถและความคิดริเริ่มในการนำเทคโนโลยีการเกษตรมาประยุกต์ใช้กับพื้นที่เพาะปลูกของตนเอง
- 4) กลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีการเกษตร คือกลุ่มอุตสาหกรรมที่ประกอบไปด้วยบริษัทและหน่วยงานเอกชนต่าง ๆ ที่มีการพัฒนานวัตกรรมเทคโนโลยีการเกษตรเพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมการเกษตร โดยปัจจัยการเติบโตของอุตสาหกรรมดังกล่าว เกิดจากการที่อุตสาหกรรมได้รับเงินสนับสนุนจากทั้งในและต่างประเทศสูง มีความคิดริเริ่มในการพัฒนาและวิจัยเทคโนโลยีต่าง ๆ รวมไปถึงการได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลด้านเงินสนับสนุนและนโยบาย

ซึ่งการดำเนินมาตรการและความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ประเทศอิสราเอลประสบความสำเร็จในการวิจัย พัฒนา และการนำเทคโนโลยีการเกษตรมาใช้ในอุตสาหกรรมการเกษตรในประเทศ โดยความสำเร็จนี้ สะท้อนผ่านตัวชี้วัดที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นประสิทธิภาพในการใช้น้ำในการเพาะปลูกเพิ่มขึ้นถึงประมาณร้อยละ 28 ในช่วงปี พ.ศ. 2550 - 2555 ซึ่งมีผลมาจาก 2 ส่วนด้วยกัน คือ ปริมาณน้ำที่เพิ่มขึ้นจากการบำบัดน้ำเสียและการพัฒนาเทคโนโลยีที่สำคัญ

โดยภาพรวม ประเทศอิสราเอลถือว่ามีความสามารถนำมาใช้เพาะปลูกได้เพิ่มขึ้น โดยมีสาเหตุมาจากการจัดการน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพ ปัจจุบันประเทศอิสราเอลสามารถบำบัดน้ำเสียได้ถึงร้อยละ 85 ของน้ำเสียทั้งหมด ถือเป็นประเทศที่มีความสามารถในการบำบัดน้ำเสียเป็นอันดับหนึ่งของโลก สูงกว่าประเทศสเปนซึ่งเป็นอันดับสองประมาณ 5 เท่า และคาดการณ์ว่าจะสามารถบำบัดน้ำเสียได้ถึงร้อยละ 95 ภายในปี พ.ศ. 2563 ซึ่งน้ำที่ได้รับการบำบัดกว่าร้อยละ 80 ถูกนำกลับมาใช้ซ้ำในอุตสาหกรรมการเกษตร เพื่อแก้ไขและบรรเทาปัญหาการขาดแคลนน้ำจืดของประเทศ

ในขณะเดียวกัน เทคโนโลยีการบริหารจัดการน้ำในแปลงเพาะปลูก มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อประสิทธิภาพในการใช้น้ำ โดยเฉพาะเทคโนโลยีระบบชลประทานน้ำหยด ซึ่งแบ่งออกเป็น / ประเภท คือระบบชลประทานน้ำหยดบนดิน และระบบชลประทานน้ำหยดใต้ดิน โดยเทคโนโลยีดังกล่าวนี้มีอุปกรณ์หลักคือวาล์วหยดน้ำขนาดเล็ก ที่คอยควบคุมและปล่อยหยดน้ำลงสู่ดินและรากดินอย่างช้า ๆ เพื่อป้องกันการใช้น้ำมากเกินไป ซึ่งประโยชน์ของเทคโนโลยีดังกล่าวไม่ได้จำกัดแค่การลดการใช้น้ำเท่านั้น แต่รวมถึงการเพิ่มผลผลิตจากการทำเกษตรแม่นยำสูงอีก

ด้วย นอกจากนี้ ระบบชลประทานน้ำหยดเป็นระบบที่ค่อนข้างยืดหยุ่นในการติดตั้งและการประกอบ ทำให้สามารถเพิ่มคุณสมบัติอื่น ๆ ในการให้น้ำได้ เช่น การให้ปุ๋ยน้ำ เป็นต้น และจากเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตรที่ก้าวมาข้างหน้า ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรของประเทศอิสราเอลเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 19 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 เป็นต้นมา

1.4.1.3 สรุปประเด็นการพัฒนาที่สำคัญ

จากการศึกษาและทบทวนข้อมูลนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรของประเทศอิสราเอล เห็นได้ว่าแม้ประเทศอิสราเอลจะมีภูมิประเทศและภูมิอากาศที่ไม่เหมาะกับการเกษตรมากนัก แต่ความพยายามในการพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทรัพยากรทางมนุษย์ ก็สามารถผลักดันให้ประเทศอิสราเอลสามารถก้าวข้ามอุปสรรคและข้อจำกัดต่าง ๆ จนกลายเป็นประเทศต้นแบบในการวิจัย พัฒนา และประยุกต์ใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีทางการเกษตรที่ประสบความสำเร็จในระดับโลก

ปัจจัยสำคัญที่ประเทศอิสราเอลมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนา คือ ทรัพยากรมนุษย์ นวัตกรรม องค์ความรู้ และเทคโนโลยี ซึ่งการวิจัยและพัฒนาปัจจัยต่าง ๆ นั้นไม่ได้เกิดจากหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง แต่เกิดขึ้นจากการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดขององค์กร 4 กลุ่มหลัก ที่ประกอบด้วยทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งความร่วมมือดังกล่าว ทำให้เกิดนวัตกรรมเกษตรใหม่ ๆ จำนวนมาก นอกจากนี้จะมีความทันสมัยแล้วยังสามารถตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนหรือเกษตรกร ที่ปฏิบัติงานจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

1.4.2 ประเทศบรูไน

สำหรับประเทศบรูไน เป็นประเทศขนาดเล็ก ตั้งอยู่ในภูมิภาคเกรตเลกส์ของแอฟริกา ซึ่งเป็นตำแหน่งที่ไม่มีทางออกทะเล และมีทรัพยากรธรรมชาติค่อนข้างจำกัด โดยมีพื้นที่ประมาณ 26,338 ตารางกิโลเมตร ซึ่งเล็กกว่าประเทศไทยถึงประมาณ 18 เท่า แต่มีประชากรมากถึง 10.86 ล้านคน ทำให้อัตราพื้นที่ที่อยู่อาศัยต่อจำนวนประชากรในประเทศค่อนข้างจำกัด นอกจากนี้ ยังถือเป็นประเทศที่มีความยากจนติดอันดับต้น ๆ ของโลก โดยข้อมูลของธนาคารโลกในปี พ.ศ. 2560 ระบุว่าประชากรบรูไนดีกว่าร้อยละ 74.7 อยู่ใต้เส้นแบ่งความยากจน (Poverty line) อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมเกษตรถือเป็นอุตสาหกรรมหลักที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ โดยผลผลิตจากภาคอุตสาหกรรมเกษตร คิดเป็นสัดส่วนถึงประมาณร้อยละ 40 ของ GDP ของประเทศ ดังนั้น ด้วยสภาพแวดล้อมที่จำกัดซึ่งเป็นไปในทิศทางตรงกันข้ามกับความต้องการของประชากร ประเทศบรูไนจึงได้มีการศึกษาและพัฒนาแนวทางการส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตรของประเทศอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการยกระดับขีดความสามารถของเกษตรกร การบริหารจัดการพื้นที่ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มกำลังการผลิต ซึ่งแนวทางการพัฒนาและตอบสนองต่อความท้าทายจากสภาพแวดล้อมของบรูไนมีรายละเอียดดังนี้

1.4.2.1 ภาพรวมอุตสาหกรรมและปัญหาในการพัฒนา

อุตสาหกรรมเกษตรของประเทศบรูไน มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ประชากรมากกว่าร้อยละ 90 ยังต้องพึ่งพารายได้จากภาคการเกษตรเป็นหลัก ซึ่งสินค้าเกษตรที่สำคัญประกอบด้วย กาแฟ ชา มันสำปะหลัง ถั่ว ก๊วย มันทวน ข้าวโพด และข้าวฟ่าง โดยกาแฟและชาเป็นสินค้าส่งออกหลักของประเทศ ข้อมูลจาก World Integrated Trade Solutions ของธนาคารโลกในปี พ.ศ. 2560 ระบุว่ากาแอฟนั้นคิดเป็นมูลค่าสูงถึง 38 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นร้อยละ 23 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมดของประเทศ รองลงมา คือชาที่มีมูลค่าการส่งออกประมาณ 25.7 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 16 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด โดยประเทศปลายทางของกาแฟจะเป็นประเทศในแถบยุโรป เช่น เยอรมัน เบลเยียม สวีเดน ส่วนชานั้นจะมีปลายทางหลักอยู่ที่ประเทศปากีสถาน อียิปต์ และโอมาน ตามลำดับ ในขณะที่สินค้าเกษตรอื่น ๆ มักใช้บริโภครายในประเทศเป็นหลัก

อย่างไรก็ดี การดำเนินงานในภาคอุตสาหกรรมเกษตร ถือว่าไม่ราบรื่นมากนักเนื่องจากภาคการเกษตรของบรูไนต้องเผชิญกับความท้าทายในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่เกษตรที่จำกัด ราคาสินค้าที่ผันผวนตามตลาดโลก หรือแม้กระทั่งสภาพแวดล้อมที่แปรปรวน โดยในด้านที่ดินเกษตรนั้น ประเทศบรูไนมีพื้นที่ทำการเกษตรประมาณร้อยละ 52.6 ของประเทศ ซึ่งหากเปรียบเทียบกับจำนวนที่อยู่อาศัยของประชากรที่มีมากถึง 10.86 ล้านคน ยังนับได้ว่ามีอยู่จำกัด โดยสาเหตุสำคัญที่ทำให้พื้นที่เกษตรเหล่านี้นับว่ามีปริมาณน้อย ก็เพราะพื้นที่เกษตรและสิ่งปลูกสร้างส่วนใหญ่ถูกทำลายระหว่างสงคราม อันเป็นผลเนื่องมาจากความขัดแย้งระหว่างชาติพันธุ์ในประเทศ ซึ่งปัญหาดังกล่าวนำมาสู่การเสื่อมคุณภาพของดิน นอกจากนี้ การตัดไม้ทำลายป่าก็ยังส่งผลกระทบต่อปัญหาสภาพดินและการเพาะปลูกให้รุนแรงขึ้นอีกด้วย ควบคู่กับสภาพภูมิอากาศแปรปรวนในหลายพื้นที่ ที่มีทั้งอุณหภูมิสูงและฝนตกชุกแตกต่างกันไป ทำให้ประเทศบรูไนต้องเผชิญกับทั้งปัญหาดินแล้ง และปัญหาอุทกภัยจากปริมาณฝนที่มากเกินไปได้พร้อม ๆ กัน

ในขณะเดียวกัน เกษตรกรก็ยังขาดความรู้ในการรับมือกับปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ทั้งนี้ ปัญหาส่วนหนึ่งมาจากการที่ประชากรส่วนมากต้องเผชิญกับภาวะตั้งเครียดทางการเมือง ทำให้ไม่สามารถเรียนรู้และพัฒนาองค์ความรู้ด้านการเกษตรได้อย่างต่อเนื่อง และด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ผลิตภาพจากภาคการเกษตรของประเทศบรูไนจึงค่อนข้างจำกัด และส่งผลให้รายได้ของประชากรในประเทศลดลง จนเกิดเป็นปัญหาความอดอยากตามมา โดยข้อมูลจากองค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations: FAO) ระบุว่าประชากรในบรูไนคิดจากร้อยละ 60 ต้องเผชิญกับปัญหาภาวะทุพโภชนาการแบบเรื้อรัง ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว อุตสาหกรรมเกษตรของประเทศบรูไนจึงต้องได้รับการช่วยเหลือจากรัฐอย่างเร่งด่วน

1.4.2.2 แนวทางการส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตร

สำหรับการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการเกษตรของบรูไนั้น ทางรัฐบาลได้เริ่มต้นจากการวิเคราะห์สภาพและระดับความรุนแรงของปัญหาในพื้นที่ก่อน โดยกระบวนการสำคัญคือ การใช้ Land Degradation Assessment in Drylands – World Overview of Conservation Approaches and Technologies (LADA –WOCAT method) หรือวิธีการประเมินการเสื่อมสภาพของดินในพื้นที่แล้ง ที่พัฒนาโดยเครือข่ายแนวทางและเทคโนโลยีเพื่อการอนุรักษ์ ทั้งนี้เพื่อเป็นฐานของการกำหนดมาตรการในลำดับต่อไป ซึ่งภายใต้กรอบแนวทางดังกล่าวนี้ ประกอบด้วยการประเมินสภาพที่ดิน ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร โดยเน้นในเรื่องของโครงสร้างดินและสภาพหน้าดินเป็นพิเศษ ซึ่งข้อมูลและผลการประเมินเหล่านี้จะถูกรวบรวมเป็นฐานข้อมูลขนาดใหญ่ และพัฒนาเป็นแผนที่ ซึ่งแสดงถึงระดับชั้นและสภาพดินในแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้ รัฐบาลของบรูไนยังมีการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น จำนวนพืชในพื้นที่ (Vegetation cover) ความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) และคุณภาพน้ำ (Water quality) นำไปใช้วิเคราะห์แนวทางการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ต่อไป

ข้อมูลที่รวบรวมมาจาก LADA-WOCAT method นั้น ทางรัฐบาลของบรูไนได้ข้อสรุปว่าพื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่ของบรูไนมีความแห้งแล้ง และไม่สามารถทำการเพาะปลูกพืชได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น กระบวนการแก้ไขและพัฒนาภาคอุตสาหกรรมเกษตรของประเทศบรูไน จึงต้องมีการพิจารณาทั้งส่วนที่เป็นปัจจัยเชิงสภาพแวดล้อม และปัจจัยด้านความสามารถในการเพาะปลูกไปพร้อมกัน ดังนั้น ทางประเทศบรูไนจึงได้กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาทั้งหมด 2 ส่วน ดังนี้

- 1) การแก้ไขปัญหาด้านสภาพแวดล้อม คือ การกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรพื้นที่และโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ให้เอื้อต่อการทำการเกษตรมากขึ้น โดยหน่วยงานภาครัฐจำเป็นต้องเป็นผู้ดำเนินการกำหนดแนวทางร่วมกับภาคประชาชน ซึ่งโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญที่ทางรัฐบาลบรูไนเร่งแก้ไขเป็นอย่างแรก คือการกำหนดพื้นที่สันปันน้ำขนาดเล็กซึ่งเป็นการแก้ปัญหาคาดแคลนน้ำสำหรับการเพาะปลูกในหลายพื้นที่ โดยพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูงก่อน ซึ่งในการกำหนดพื้นที่สันปันน้ำนี้ รัฐบาลได้เปิดให้ชุมชนและเกษตรกรในพื้นที่มีส่วนร่วมในการกำหนดตำแหน่งที่ตั้งของสันปันน้ำด้วย โดยมีหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นตัวแทนในการเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐและเอกชน กระบวนการนี้ทำให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของตนเอง ซึ่งทำให้การดำเนินนโยบายของภาครัฐมีประสิทธิภาพและตรงต่อความต้องการของภาคเอกชนมากขึ้น และยังเป็นการลดบทบาทและอำนาจของการบริหารจัดการจากส่วนกลาง ที่อาจไม่ตอบโจทย์ของชุมชนอีกด้วย อย่างไรก็ตาม นอกจากการกำหนดพื้นที่สันปันน้ำในขั้นต้นแล้ว รัฐบาลบรูไนได้มีการเก็บข้อมูลเพื่อประเมินโครงการด้วยวิธีการ LADA-WOCAT method อย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ศักยภาพ โอกาส และความเสี่ยงในการทำการเกษตรที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละพื้นที่หลังจากการดำเนินโครงการ ซึ่งจะนำไปสู่การประเมินผลลัพธ์เบื้องต้นของโครงการและวางมาตรการขั้นถัดไปที่เหมาะสมได้ และในขณะเดียวกัน หน่วยงานภาครัฐก็ได้กำหนดและเก็บข้อมูลตัวชี้วัดผลการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านผลผลิตทางการเกษตรหรือผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อที่จะประเมินว่ามาตรการต่าง ๆ

สามารถสร้างผลลัพธ์สุดท้ายที่ดีที่สุดได้ตามที่คาดการณ์ไว้หรือไม่ นอกจากนี้ก็ยังมี การประเมินความคุ้มค่า (Cost-Benefit Analysis) ของแต่ละมาตรการด้วย

- 2) การแก้ไขปัญหาด้านความสามารถในการเพาะปลูก ในอีกด้านหนึ่ง ทางรัฐบาลบรูไนได้มุ่งเป้าหมายไปที่การพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการเกษตรของประเทศ ด้วยการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือ อุปกรณ์ เทคโนโลยี และองค์ความรู้ โดยโครงการที่สำคัญโครงการหนึ่งคือโรงเรียนชาวนาหรือ Farmer Field School (FFS) ที่เริ่มมีการนำมาใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 ซึ่งภายใต้โครงการดังกล่าวนี้ หน่วยงานภาครัฐได้จัดสรรเจ้าหน้าที่และผู้เชี่ยวชาญไปให้ความรู้แก่เกษตรกร โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ เพื่อให้เกษตรกรในพื้นที่ได้เรียนรู้ ทดสอบ และพัฒนาการดำเนินงานทางการเกษตรร่วมกัน ซึ่งในกระบวนการนี้ สิ่งสำคัญคือเกษตรกรจะได้เรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง เกษตรกรที่เข้าร่วมจะได้รับการอบรมจากผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ และยังได้ทดลองปรับกลยุทธ์ในการเพาะปลูกพืชแต่ละชนิดเพื่อศึกษาหาแนวทางที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ในขณะเดียวกัน หน่วยงานภาครัฐก็มักกระตุ้นให้ผู้ที่มีประสบการณ์และมีส่วนเกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ แบ่งปันความรู้และบทเรียนจากการดำเนินงานให้แก่เกษตรกรรายอื่น ๆ เพื่อสร้างความก้าวหน้าในภาพรวมด้วย นอกจากนี้ โรงเรียนชาวนายังถือเป็นกลไกหนึ่งที่ช่วยดึงคนรุ่นใหม่ให้กลับมาสนใจการเกษตรมากขึ้นและยังขยายผลไปยังประเด็นด้านอื่น ๆ ของสังคมอีกด้วย ซึ่งในปัจจุบัน โรงเรียนชาวนาหลายแห่งในบรูไนได้พัฒนาเป็นชุมชนการเรียนรู้ซึ่งมีจำนวนสมาชิกจำนวนมาก และบางแห่งก็มีขนาดใหญ่พอที่จะเชื่อมโยงหลายชุมชนเข้าด้วยกัน ทำให้การพัฒนาเป็นไปได้อย่างรวดเร็วและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น โดยในปัจจุบันมีโรงเรียนชาวนาในบรูไนมากกว่า 138 แห่ง และมีครัวเรือนที่เป็นสมาชิกมากกว่า 200 ครัวเรือน หรือประมาณ 4,000 คน เข้าร่วมในโครงการดังกล่าว และเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืน ชุมชนสามารถดูแลตัวเองได้ และพื้นที่เพาะปลูกได้รับการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพดีได้ในระยะยาว รัฐบาลจึงได้สนับสนุนให้มีเจ้าหน้าที่และผู้เชี่ยวชาญจากหลายภาคส่วน เข้าไปร่วมมือและวางแผนกับเกษตรกรในแต่ละชุมชน โดยจะมีการเชิญทั้งเกษตรกรและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านอื่น ๆ เข้ามาร่วมวางแผนและกำหนดแนวทางการพัฒนา พร้อมทั้งมีการคัดเลือกกรรมการชุมชนเพื่อทำหน้าที่บริหารและกำกับดูแลให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่วางไว้ด้วย และในขณะเดียวกัน ทางรัฐบาลก็ได้มีการสนับสนุนเกษตรกรด้วยเครื่องมือหรือองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนา ตัวอย่างเช่น อุปกรณ์ในการเก็บเกี่ยว การวางระบบน้ำ รวมถึงการให้ความรู้เรื่องการบริหารจัดการดินและน้ำในฟาร์มของตน เพื่อที่จะสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่อาจเกิดขึ้นได้

จากการดำเนินมาตรการทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น ภาคอุตสาหกรรมเกษตรของประเทศบรูไนมีการปรับตัวไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2561 จากโรงเรียนชาวนาที่หน่วยงานภาครัฐเป็นผู้บริหารและขับเคลื่อนการทำงาน ได้ถูกถ่ายโอนการบริหารงานให้กับชุมชนได้ดำเนินการเองทั้งหมด 50 แห่ง และมีจำนวนชาวนาที่เป็นสมาชิก FFS ในโครงการภายในชุมชนดังกล่าวมากกว่า 1,200 ราย ซึ่งชาวนากลุ่มนี้สามารถดำเนินงานตามหลักการบริหารจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนได้ เช่น การกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีทางธรรมชาติ สร้างความหลากหลายทางชีวภาพของ

พืช มีการบริหารจัดการน้ำที่ดี และเมล็ดพันธุ์มีคุณภาพมากขึ้น นอกจากนี้ พื้นที่ที่สามารถทำการเกษตรได้ก็ปรับตัวเพิ่มขึ้น อันเป็นผลมาจากการจัดสรรแหล่งน้ำและการฟื้นฟูพื้นที่ที่สิ้นปันน้ำที่เสื่อมโทรม ให้กลับมามีสภาพที่ดีได้มากกว่า 4,600 เฮกเตอร์ และด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ข้างต้น จึงกล่าวได้ว่าเกษตรกรและชุมชนเกษตรในประเทศไทย บรูไนเริ่มมีความพร้อมสำหรับการพัฒนาระยะยาว

1.4.2.3 สรุปประเด็นการพัฒนาที่สำคัญ

จากประเด็นการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรของประเทศบรูไนที่กล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่าหน่วยงานภาครัฐให้ความสำคัญกับปัจจัย 4 ประการ ได้แก่

- 1) การพัฒนาความรู้ของเกษตรกร ผ่านการอบรมและให้ความรู้ พร้อมทั้งเปิดพื้นที่ในการเรียนรู้และทดลอง แนวทางการเพาะปลูกสินค้าเกษตรในระดับชุมชน นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมให้เกิดการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ระหว่างสมาชิกด้วย
- 2) การจัดสรรพื้นที่ที่เหมาะสม โดยมีการกำหนดพื้นที่สิ้นปันน้ำและพื้นที่การเพาะปลูก เพื่อที่จะฟื้นฟูพื้นที่การเกษตรที่เสียหายไปในช่วงที่มีความขัดแย้งทางการเมือง และช่วยให้การบริหารจัดการน้ำและที่ดิน สำหรับการเกษตรในอนาคตมีประสิทธิภาพและยั่งยืนด้วย
- 3) การเก็บข้อมูลและประเมินผล ซึ่งจะเป็นการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทั้งข้อมูลทางด้านชีวฟิสิกส์ของพื้นที่และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สภาพแวดล้อม สภาพภูมิอากาศ รวมไปถึงต้นทุนและรายได้ที่เปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากการดำเนินการด้วย ทั้งนี้ เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ ประเมินผลและวางแผนการดำเนินงานในขั้นต่อไป
- 4) การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยหน่วยงานภาครัฐเปิดให้ชุมชนสามารถเสนอความคิดเห็นและร่วมวางแผนการใช้พื้นที่ และการพัฒนาระยะยาวไปพร้อม ๆ กับบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญจากภาคส่วนอื่น ๆ เพื่อที่แผนการดำเนินงานในระยะยาวนั้นจะได้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของเกษตรกรภายในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง

1.4.3 สหภาพยุโรป

สหภาพยุโรปครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 4,476,000 ตารางกิโลเมตร ร้อยละ 40 ของพื้นที่ทั้งหมดเป็นเขตชนบท มีประชากรทั้งหมดประมาณ 510 ล้านคน โดยร้อยละ 25 ของประชากร อาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบท ภาคอุตสาหกรรมเกษตรสร้างอาชีพและรายได้ให้ประชากรราว 20 ล้านคน แต่ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตร ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ โดยร้อยละ 31 เป็นผู้ที่มียุมากกว่า 65 ปี ในขณะที่ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี ที่ประกอบกิจการเกี่ยวกับภาคการเกษตรมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 5 จากผู้ประกอบการภาคการเกษตรทั้งหมด อีกปัจจัยหนึ่งที่ผู้ประกอบการด้านการเกษตรในสหภาพยุโรปกังวล คือต้นทุนในการผลิตสินค้าการเกษตรสูงกว่าประเทศในแถบเอเชีย ทำให้ยากที่จะแข่งขันในตลาดโลก การแปรรูปและการลดต้นทุนให้ภาคการเกษตรจึงเป็นประเด็นที่สหภาพยุโรปให้ความสำคัญ เพื่อยกระดับภาคการเกษตรของภูมิภาค

1.4.3.1 ภาพรวมอุตสาหกรรมเกษตรในสหภาพยุโรป

อุตสาหกรรมเกษตรของสหภาพยุโรปถือว่ามีสำคัญอย่างมากต่อการยกระดับความเป็นอยู่ของประชากรที่อยู่ในเขตชนบท โดยที่ภาคอุตสาหกรรมเกษตรสร้างรายได้ให้กับสหภาพยุโรปเป็นร้อยละ 7 ของการส่งออกทั้งหมด โดยพืชผักและธัญพืช เป็นสินค้าส่งออกหลัก เช่น ข้าวสาลีและผักปลอดสารพิษ และในด้านนวัตกรรมเกษตรของสหภาพยุโรปถือว่ามีความก้าวหน้าในระดับโลก ทำให้ผลิตภัณฑ์การเกษตรแปรรูปเป็นอีกหนึ่งสินค้าส่งออกที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการเกษตรของยุโรปอีกด้วย อย่างไรก็ตามสหภาพยุโรปยังคงประสบปัญหาในบางประเด็น ที่ทำให้การพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรไม่ราบรื่นนัก โดยประเด็นปัญหาสำคัญคือ โรคระบาดในสัตว์ และโรคระบาดที่ติดต่อผ่านอาหาร รวมถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพและปริมาณผลผลิต นอกจากนี้ ยังมีประเด็นปัญหาของผู้ประกอบการเกษตรที่มีแต่ผู้สูงอายุ และไม่ได้ได้รับความสนใจจากคนรุ่นใหม่ ส่งผลให้จำนวนผู้ประกอบการเกษตรและเกษตรกร มีแนวโน้มจำนวนลดลง ทั้งนี้ มีสาเหตุจากรายได้ของผู้ประกอบการด้านการเกษตรที่ต่ำกว่าภาคอุตสาหกรรมอื่น ซึ่งในส่วนของรายได้ของผู้ประกอบการนั้น คิดเป็นค่าเฉลี่ยประมาณร้อยละ 40 ของรายได้เฉลี่ยในอุตสาหกรรมอื่น ๆ เท่านั้น จึงส่งผลให้คนรุ่นใหม่มีความสนใจเข้าสู่การทำงานในอุตสาหกรรมเกษตรลดลง

1.4.3.2 แนวทางการส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตร

จากสถานการณ์และประเด็นปัญหาในอุตสาหกรรมเกษตรดังกล่าว ทำให้ประเทศในสหภาพยุโรปร่วมกันร่างนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาด้านการเกษตร ที่จะส่งผลกับอุตสาหกรรมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยร่างนโยบายดังกล่าวเป็นความร่วมมือของประเทศสมาชิกภายใต้ชื่อ Common Agricultural Policy (CAP) ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักในการช่วยเหลือและให้การสนับสนุนผู้ประกอบการด้านการเกษตรในทุก ๆ ด้าน ตั้งแต่ ความมั่นคงด้านรายได้ของผู้ประกอบการด้านเกษตร คุณภาพชีวิตของเกษตรกรและผู้ประกอบการเกษตร คุณภาพความเป็นอยู่ของชุมชนในเขตชนบท รวมไปถึงสนับสนุนด้านความพร้อมในการรับมือและปรับตัวกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ โดยในปัจจุบัน CAP ได้กำหนดกรอบเป้าหมายการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรที่ต้องการดำเนินงานให้สำเร็จภายในปี พ.ศ. 2563 ไว้ 9 ประเด็น ดังนี้

- 1) การประกันรายได้ของผู้ประกอบการด้านการเกษตร
- 2) การเพิ่มโอกาสในการแข่งขัน
- 3) การสร้างโอกาสทางการค้าให้แก่ผู้ประกอบการรายย่อย
- 4) มาตรการรับมือการเปลี่ยนแปลงทางสภาพอากาศ
- 5) การคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
- 6) การอนุรักษ์ภูมิประเทศและความหลากหลายทางชีวภาพ
- 7) การสนับสนุนผู้ประกอบการรุ่นใหม่
- 8) การสร้างโอกาสและยกระดับความเป็นอยู่ให้ผู้อยู่อาศัยในเขตชนบท
- 9) การรักษาคุณภาพด้านอาหารและสุขภาพ

ด้วย 9 เป้าหมายข้างต้น เป็นนโยบายของสหภาพยุโรปในภาคอุตสาหกรรมเกษตร โดยการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการด้านการเกษตรโดยตรง ประกอบไปด้วย 4 ประเด็นหลัก ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การประกันรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการด้านการเกษตร

จากปัญหาที่รายได้ของผู้ประกอบการในภาคการเกษตรค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับในอุตสาหกรรมอื่น ๆ ของยุโรป ซึ่งปัจจัยที่สามารถช่วยให้รายได้ของผู้ประกอบการเพิ่มสูงขึ้น คือ เงินสนับสนุนจากภาครัฐ ดังนั้น CAP จึงได้เปลี่ยนแปลงการกระจายเงินสนับสนุน ให้เข้าถึงผู้ประกอบการรายย่อยมากขึ้น ผ่านการสนับสนุนด้านการเงินให้กับผู้ประกอบการด้านการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการเกษตรรุ่นใหม่ ที่มีพื้นที่เกษตรขนาดกลางและขนาดเล็ก โดยได้รับเงินอุดหนุน 60,000 - 100,000 ยูโรต่อพื้นที่ เพื่อช่วยสนับสนุนต้นทุนด้านการผลิตของผู้ประกอบการด้านการเกษตรโดยตรง

ผลจากนโยบายเรื่องเงินสนับสนุนผู้ประกอบการการเกษตร จากข้อมูลของธนาคารโลกระบุว่านโยบายของ CAP ส่งผลกระทบต่อในเชิงบวกกับผู้ที่มีรายได้น้อยที่อาศัยในเขตชนบท และผู้ประกอบการรายย่อย เข้าถึงเงินสนับสนุนมากขึ้นใน 18 ประเทศ และคาดว่าอีก 5 ประเทศ จะดำเนินการแล้วเสร็จภายในปี พ.ศ. 2563 แต่ในทางกลับกันหากไม่มีเงินสนับสนุน คาดว่ารายได้ของผู้ประกอบการด้านการเกษตร และเกษตรกรจะลดลงร้อยละ 17 จากสถานการณ์ในปัจจุบัน

2) การเพิ่มโอกาสในการแข่งขัน

เครื่องมือสำคัญที่ CAP ใช้ในการสนับสนุนการเพิ่มโอกาสการแข่งขันให้แก่ผู้ประกอบการ ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านการลงทุน การอบรม บ่มเพาะและให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการ การสนับสนุนด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตร การให้องค์ความรู้ด้านการประกอบธุรกิจ รวมไปถึงการรวมกลุ่มผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเกษตรทั้งห่วงโซ่คุณค่า ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้ประกอบการโดยตรง

ทั้งนี้ โครงการที่เป็นจุดเด่นของนโยบาย CAP คือ การบริการที่ปรึกษาให้กับพื้นที่การเกษตร (Farm Advisory Service – FAS) ซึ่งสามารถสนับสนุนให้ผู้ประกอบการเกษตรเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและมูลค่าของสินค้าเกษตรได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนการพัฒนาสินค้าที่มีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications – GI) และสินค้าเกษตรอินทรีย์

3) การสร้างโอกาสทางการค้าให้แก่ผู้ประกอบการรายย่อย

จากการที่ผู้ประกอบการรายย่อยไม่ได้รับผลประโยชน์จากห่วงโซ่คุณค่าในสัดส่วนที่ถูกต้อง ทำให้รายได้ส่วนมากของอุตสาหกรรมเกษตร ตกไปอยู่กับผู้ประกอบการรายใหญ่เป็นส่วนมาก CAP จึงกระตุ้นให้สหภาพผู้ประกอบการเกษตรแข็งแกร่งมากขึ้น และมีความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการเกษตร และเกษตรกร และที่สำคัญ คือ เพิ่มการตรวจสอบความโปร่งใสในทุก ๆ ขั้นตอนของห่วงโซ่อุปทาน เพื่อเอื้อประโยชน์ให้ผู้ประกอบการรายย่อยมากขึ้น

ผลจากนโยบายภาคการเกษตร ที่มุ่งส่งเสริมให้สหภาพของผู้ประกอบการมีความแข็งแกร่งมากขึ้นและมีโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยี และสามารถเพิ่มมูลค่าให้แก่เอกลักษณ์สินค้า เช่น ผลิตภัณฑ์ปลอดสารพิษ ทำให้ผู้ประกอบการเกษตรได้ผลประโยชน์จากห่วงโซ่คุณค่ามากขึ้น

4) การสนับสนุนผู้ประกอบการรุ่นใหม่

จากปัญหาการที่ผู้ประกอบการรุ่นใหม่เข้าสู่อุตสาหกรรมเกษตรมีแนวโน้มลดลง สหภาพยุโรปได้มีการศึกษาความต้องการ สภาพปัญหาของผู้ประกอบการรุ่นใหม่ในการดำเนินธุรกิจเกษตร โดยเบื้องต้นพบว่าผู้ประกอบการรุ่นใหม่เผชิญกับปัญหาหลักใน 5 ประเด็นคือ การเข้าถึงที่ดิน การส่งต่อกรรมสิทธิ์ที่ดิน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการใช้ที่ดิน การเข้าถึงแหล่งเงินทุน และการเข้าถึงองค์ความรู้

ดังนั้น สหภาพยุโรป จึงได้มีนโยบายและแนวทางต่าง ๆ ในการสนับสนุนให้ผู้ประกอบการรุ่นใหม่สามารถเข้าถึงที่ดินได้อย่างสะดวกขึ้น ผ่านการบริหารจัดการที่ดินของหน่วยงานในพื้นที่ โดยการแบ่งที่ดินในการดำเนินการร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการหลายราย (Land/ Farm Sharing) รวมไปถึงการจัดกิจกรรม Farm Success เพื่อให้ผู้ประกอบการเกษตรรุ่นใหม่เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการในการบริหารจัดการการเกษตร และการเปลี่ยนผ่านการดำเนินธุรกิจต่อจากครอบครัว ซึ่งโดยเฉลี่ยจะใช้ระยะเวลาประมาณ 3 ปี จนกระทั่งประสบผลสำเร็จในการดำเนินการ

สำหรับแนวทางการเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการรุ่นใหม่ให้เข้าถึงแหล่งเงินทุนได้สะดวกมากขึ้นนั้น สหภาพยุโรปมีกองทุนสนับสนุนการกู้ยืมเงินให้แก่ผู้ประกอบการกลุ่มนี้ โดยมีผู้เชี่ยวชาญในการให้คำปรึกษาในการประเมินความเป็นไปได้ทางธุรกิจตามความเป็นจริง และยกเว้นเงื่อนไขการกู้เงินของผู้ประกอบการรุ่นใหม่ ให้สามารถกู้ได้โดยไม่ต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน เพื่อเปิดโอกาสให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในการพัฒนาธุรกิจต่อไปได้

นอกจากนี้ สหภาพยุโรปยังมีการสนับสนุนและส่งเสริมด้านระบบองค์ความรู้และนวัตกรรมการเกษตร (Agricultural Knowledge and Innovation Systems -AKIS) ให้แก่ผู้ประกอบการอย่างจริงจัง โดยมีการจัดทำยุทธศาสตร์การส่งเสริมระบบองค์ความรู้และนวัตกรรมด้านการเกษตรโดยเฉพาะ ซึ่งมีแนวทางการดำเนินงานใน 4 ด้านหลัก คือ

- 1) ยกกระตือรือร้นเชื่อมโยงองค์ความรู้และสร้างความเข้มแข็งระหว่างหน่วยงานวิจัยและการปฏิบัติจริง
- 2) สร้างความเข้มแข็งในการให้บริการคำปรึกษาแก่ผู้ประกอบการอย่างทั่วถึง และเชื่อมโยงกับการดำเนินงานของระบบ AKIS
- 3) ส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมข้ามผลิตภัณฑ์ และการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาระหว่างประเทศ
- 4) สนับสนุนการเปลี่ยนผ่านการดำเนินงานในภาคการเกษตรไปสู่ระบบดิจิทัล

จากแนวทางการพัฒนาด้านการเกษตรของสหภาพยุโรปดังกล่าวข้างต้นนั้น เห็นได้ว่า สหภาพยุโรปได้มองแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรอย่างเป็นระบบ โดยไม่ได้มองการพัฒนาและแก้ปัญหาเฉพาะภาคการเกษตรเท่านั้น แต่ยังพิจารณาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม สภาพอากาศ ความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบท รวมไปถึงการส่งต่อสินค้าเกษตรไปในอุตสาหกรรมอาหารและผู้บริโภคอีกด้วย ซึ่งเป็นการส่งเสริมการเชื่อมโยง และสร้างความร่วมมือในทุกภาคส่วน ในการยกระดับอุตสาหกรรมเกษตรในสหภาพยุโรปร่วมกันอย่างจริงจังต่อไป

1.4.3.3 สรุปประเด็นการพัฒนาที่สำคัญ

จากนโยบายการแก้ปัญหาที่กล่าวไปข้างต้นของสหภาพยุโรป เห็นได้ว่า CAP เน้นการพัฒนาใน 3 ประเด็นหลัก ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีแนวคิดหลักคือ

- 1) เศรษฐกิจ (Economic) ให้ความสำคัญกับการกระจายเงินสนับสนุน การรับรองรายได้กับผู้ประกอบการภาคการเกษตร เพิ่มโอกาสในการแข่งขันให้กับภาคอุตสาหกรรมเกษตรในภูมิภาค และสร้างโอกาสทางการค้าให้แก่ผู้ประกอบการเกษตรรายย่อย
- 2) สังคม (Socio-Economic) สนับสนุนผ่านการเพิ่มโอกาสในการสร้างอาชีพ การกระตุ้นให้คนรุ่นใหม่กลับมาสนใจอุตสาหกรรมภาคการเกษตรให้มากขึ้น ซึ่งสามารถลดอัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานเพื่อให้คนรุ่นใหม่ไม่จำเป็นต้องเดินทางไปทำงานในเมือง โดยสร้างงานด้านการเกษตรในพื้นที่ ควบคู่กับการแลกเปลี่ยนความรู้ตั้งแต่ภายในชุมชนจนถึงระดับประเทศ
- 3) สิ่งแวดล้อม (Environment) ผ่านการตั้งเป้าที่จะลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของภาคอุตสาหกรรม การเกษตร การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชีวมวล และการควบคุมคุณภาพดินที่มีส่วนประกอบของก๊าซเรือนกระจก

สรุปโดยรวมสหภาพยุโรปเล็งเห็นว่าคุณภาพชีวิตของผู้ประกอบการเกษตร และปัจจัยในการผลิตสินค้าด้านการเกษตร เป็นสิ่งที่ควรได้รับการแก้ไขเพื่อที่จะพัฒนาภาคอุตสาหกรรมเกษตรในอนาคตต่อไป ซึ่งประเด็นหลักในการพัฒนาผู้ประกอบการ คือ การบูรณาการความรู้กับเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มโอกาสทั้งในการสร้างรายได้และการแข่งขัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยผู้ประกอบการภาคการเกษตร สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมผู้ประกอบการด้านการเกษตรโดยตรงนั้น สหภาพยุโรป มีแนวทางการดำเนินงานใน 4 ด้านหลักคือ

- 1) การให้ความสำคัญกับผู้ประกอบการด้านการเกษตร จากการให้ความสำคัญและส่งเสริมจุดยืนของผู้ประกอบการเกษตรรายย่อยในห่วงโซ่อุปทาน ผ่านการสนับสนุนการพัฒนาสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ และการส่งเสริมเครือข่ายในอุตสาหกรรมเกษตรให้แก่ผู้ประกอบการ เพื่อให้มีความเข้มแข็งในการพัฒนาองค์ความรู้และธุรกิจร่วมกัน
- 2) การส่งเสริมผู้ประกอบการด้านการเกษตรรุ่นใหม่ เพื่อให้ประชากรรุ่นใหม่เห็นความสำคัญกับการประกอบอาชีพในภาคการเกษตรมากขึ้น สหภาพยุโรปจึงมีการเปิดโอกาสให้คนกลุ่มนี้สามารถเข้าถึงองค์ความรู้ เครือข่ายผู้ผลิต แหล่งเงินทุน รวมไปถึงการเข้าถึงพื้นที่สำหรับเพาะปลูกได้สะดวกมากขึ้น ควบคู่ไปกับการประกันรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการภาคเกษตร เพื่อให้ผู้ประกอบการมีความเชื่อมั่นในการดำเนินธุรกิจในอุตสาหกรรมเกษตรต่อไปในระยะยาว
- 3) การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตร ผ่านการจัดทำยุทธศาสตร์การส่งเสริมระบบองค์ความรู้และนวัตกรรมด้านการเกษตร (AKIS) โดยเฉพาะ ซึ่งมีแนวทางการสนับสนุน และดำเนินการที่ชัดเจน ผ่านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในภาควิจัย ควบคู่ไปกับเครือข่ายผู้ประกอบการด้านการเกษตรในประเทศสมาชิก เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรมด้านการเกษตรร่วมกัน
- 4) การแก้ไขปัญหาในเชิงระบบ จุดเด่นของการพัฒนาภาคการเกษตรของสหภาพยุโรปที่สำคัญนี้ เป็นการมองภาพรวมถึงปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเกษตรทั้งหมด ซึ่งไม่ใช่เพียงการแก้ปัญหาหรือ

พัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรเพียงด้านเดียว แต่ประเมินถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นการดำเนินงานในอุตสาหกรรมเกษตรด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสิ่งแวดล้อม ที่สหภาพยุโรปมองว่า การเกษตรและสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องเดียวกัน ต้องดำเนินการควบคู่กันอย่างเป็นระบบ และการพัฒนาในอุตสาหกรรมเกษตรต้องส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

1.4.4 ประเทศเนเธอร์แลนด์

ประเทศเนเธอร์แลนด์ ตั้งอยู่ในทวีปยุโรป และเป็นหนึ่งในสมาชิกของสหภาพยุโรป โดยมีลักษณะของพื้นที่ต่ำกว่าระดับน้ำทะเล มีพื้นที่ประมาณ 41,526 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากรประมาณ 17.25 ล้านคน ซึ่งน้อยกว่าประเทศไทยประมาณ 4 เท่า แต่มี GDP กว่า 8.26 แสนล้านเหรียญสหรัฐ (ข้อมูลจาก Trading Economics เมื่อปี พ.ศ. 2560) อันมีสาเหตุมาจากความก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมของประเทศเนเธอร์แลนด์ โดยประเทศเนเธอร์แลนด์มีส่วนการส่งออกสินค้าประเภทเทคโนโลยีขั้นสูง คิดเป็นกว่าร้อยละ 18.6 ของการส่งออกทั้งหมด อีกทั้งยังมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพสูง เห็นได้จากอันดับคะแนน PISA ด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และการอ่าน ที่สูงกว่าค่าเฉลี่ย OECD ทุกด้าน

จากการพิจารณานโยบายในภาพรวมของประเทศเนเธอร์แลนด์นั้น ได้มีการกำหนดทิศทางการพัฒนากรอบแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียน ซึ่งมุ่งเน้นการใช้ประโยชน์สูงสุดจากทรัพยากร และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด โดยนำกรอบแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนมากำหนดเป็นทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรด้วยเช่นเดียวกัน ประกอบกับการนำกรอบนโยบาย Common Agricultural Policy (CAP) ของสหภาพยุโรป มาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของประเทศ โดยรายละเอียดของอุตสาหกรรม แนวทางการแก้ไขปัญหา และสรุปประเด็นสำคัญของการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรในประเทศเนเธอร์แลนด์มีดังต่อไปนี้

1.4.4.1 ภาพรวมอุตสาหกรรมเกษตรในประเทศเนเธอร์แลนด์

อุตสาหกรรมเกษตรของประเทศเนเธอร์แลนด์ เป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมหลักของประเทศ และมีการส่งออกผลผลิตทางการเกษตรในอันดับต้น ๆ ของโลก โดยเฉพาะดอกไม้ประเภทหัว มะเขือเทศ มันฝรั่ง แต่ภาพรวมอุตสาหกรรมภายในประเทศนั้น มีกลุ่มผู้ประกอบการภาคการเกษตรทั้งในด้านปศุสัตว์ ประมง พืชไร่ พืชสวน และไม้ดอก เช่นเดียวกับอุตสาหกรรมเกษตรในหลาย ๆ ประเทศ

สำหรับเป้าหมายของนโยบายการพัฒนาผู้ประกอบการภาคเกษตรในประเทศเนเธอร์แลนด์ ได้อาศัยแนวคิดของการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) และระบบเศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) มาใช้เป็นกรอบแนวคิดหลักในการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตร ซึ่งได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาขึ้นเพื่อลดต้นทุนการผลิต ควบคู่ไปกับการเพิ่มปริมาณผลผลิตที่มีคุณภาพ โดยมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำ ซึ่งเป็นแนวคิดในการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืนในระยะยาว

ส่วนของผู้ประกอบการที่มีผลผลิตทางการเกษตรสำหรับการบริโภค และส่งต่อไปในอุตสาหกรรมอาหาร ยังจำเป็นต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของอาหาร และการตรวจสอบย้อนกลับเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานเพิ่มเติมขึ้นจากเป้าหมายหลักข้างต้นอีกด้วย

อย่างไรก็ดี ปัจจุบันประเทศเนเธอร์แลนด์ยังคงมีประเด็นปัญหาในการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรที่เผชิญกับผู้ประกอบการภาคการเกษตร และเกษตรกรที่มีจำนวนลดลง เนื่องจากผู้ประกอบการในภาคการเกษตร

ไม่เห็นถึงคุณค่าและไม่มีความภาคภูมิใจในการทำงานภาคการเกษตร ซึ่งหน่วยงานภาครัฐได้มีการออกนโยบายกระตุ้นให้ผู้ประกอบการภาคเกษตรและประชาชนเห็นความสำคัญของอาชีพในภาคการเกษตรมากยิ่งขึ้น

1.4.4.2 แนวทางการส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตร

จากสถานการณ์อุตสาหกรรมเกษตรในประเทศเนเธอร์แลนด์ที่กล่าวถึงข้างต้น ประเทศเนเธอร์แลนด์ได้กำหนดนโยบายการส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตร โดยมีเป้าหมายคือ “ประเทศเนเธอร์แลนด์จะเป็นผู้นำการเกษตรแบบหมุนเวียนภายในปี พ.ศ. 2573” (Netherland as a leader in circular agriculture by 2030)

ซึ่งคติพจน์หลัก (Motto) ของการบริหารจัดการการเกษตรหมุนเวียนนั้น คือ การดำเนินการและบริหารจัดการภายในพื้นที่ให้มากที่สุด แล้วจึงขยายไปในระดับภูมิภาค หรือระดับนานาชาติเมื่อจำเป็น (Do it locally if you can, and regionally or internationally if you have to)

ส่วนแนวทางการส่งเสริมผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตร ภายใต้แนวคิดการเกษตรหมุนเวียนนั้น ต้องสนับสนุนให้เกิดรูปแบบธุรกิจที่หลากหลาย และการสร้างความร่วมมือกันระหว่างผู้ประกอบการ รวมไปถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยรูปแบบธุรกิจ (Business Model) ของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตร สามารถดำเนินการใน 3 รูปแบบ คือ การดำเนินธุรกิจภายในพื้นที่ การดำเนินธุรกิจเพื่อการส่งออกในตลาดโลก และดำเนินธุรกิจทั้ง 2 รูปแบบข้างต้น

เพื่อให้การสนับสนุนผู้ประกอบการเกษตรสามารถดำเนินงานได้ตามรูปแบบธุรกิจทั้ง 3 รูปแบบดังกล่าว หน่วยงานภาครัฐจึงได้มีแนวทางในการส่งเสริมผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตรใน 3 ประเด็น คือ

1) สร้างความเข้มแข็งของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตรและเกี่ยวเนื่อง

การสร้างความร่วมมือและความเข้มแข็งของผู้ประกอบการในกลุ่มอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง จึงมีความสำคัญอย่างมาก เพื่อให้ผู้ประกอบการมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ในการดำเนินธุรกิจ รวมไปถึงการสร้างโอกาสในการร่วมมือกันพัฒนาและเชื่อมโยงธุรกิจร่วมกันในอนาคต

นอกจากนี้ ยังมีการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการภาคการเกษตร มีความภาคภูมิใจในอาชีพ ซึ่งเป็นประเด็นที่หน่วยงานภาครัฐให้ความสำคัญและมีการสนับสนุนอย่างเร่งด่วน เพื่อรับมือกับปัญหาจำนวนผู้ประกอบการภาคการเกษตรลดลงอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการวางพื้นฐานการสนับสนุนในระยะยาว โดยการสร้างโอกาสในการสร้างธุรกิจใหม่ หรือการต่อยอดธุรกิจการเกษตรเดิมให้กับผู้ประกอบการรุ่นใหม่ ผ่านการสนับสนุนผู้ประกอบการที่มีศักยภาพโดดเด่น โดยเฉพาะในด้านการพัฒนานวัตกรรมหรือเทคโนโลยีในการผลิต ให้เป็นผู้ประกอบการต้นแบบให้แก่ผู้ประกอบการรายอื่น ๆ ต่อไป

2) การพัฒนาระบบข้อมูลและองค์ความรู้สนับสนุนผู้ประกอบการเกษตร

การสนับสนุนให้ผู้ประกอบการเกษตรรุ่นใหม่ให้มีทักษะ ความรู้ ความสามารถในการดำเนินธุรกิจ จำเป็นต้องสนับสนุนให้ทราบถึงข้อมูลต่าง ๆ สำหรับการวางแผนการบริหารจัดการธุรกิจ ความรู้ในการบริหารจัดการสัญญา และข้อตกลงทางธุรกิจที่เกี่ยวข้อง รวมถึงโอกาสทางธุรกิจใหม่ ๆ เพื่อให้ผู้ประกอบการได้ทราบถึงโอกาสและวางแผนการสร้างรายได้ให้แก่ธุรกิจได้ต่อไปในระยะยาว

รวมถึงการเผยแพร่ความรู้ เทคโนโลยีสนับสนุนการเกษตรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีการเกษตรแม่นยำ (Precision Agriculture) ที่สามารถติดตาม ควบคุมปัจจัยการเพาะปลูก เช่น

ค่าความชื้น ปริมาณแร่ธาตุในดิน เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้ผู้ประกอบการสามารถผลิตสินค้าในภาคการเกษตรที่มีคุณภาพดีมากยิ่งขึ้น ทำให้ได้ราคาของสินค้าเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

3) การสนับสนุนทางการเงิน

การสนับสนุนโอกาสทางธุรกิจของผู้ประกอบการรุ่นใหม่ จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากสถาบันการเงิน ซึ่งต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบดำเนินการที่แตกต่างไปจากเดิม เนื่องจากรูปแบบธุรกิจใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น โดยหน่วยงานภาครัฐของประเทศเนเธอร์แลนด์ได้ให้ข้อมูลรูปแบบธุรกิจด้านการเกษตรหมุนเวียน และรูปแบบธุรกิจแบบใหม่แก่สถาบันการเงินในประเทศ พร้อมทั้งขอความร่วมมือในการพิจารณาอนุมัติเงินทุนให้แก่ผู้ประกอบการรุ่นใหม่ในอุตสาหกรรมเกษตร เพื่อสร้างโอกาสในการลงทุน ต่อยอดธุรกิจเดิมให้สามารถขยายตัวได้ต่อไป

1.4.4.3 สรุปประเด็นการพัฒนาที่สำคัญ

จากประเด็นการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรของประเทศเนเธอร์แลนด์ที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าหน่วยงานภาครัฐนั้นให้ความสำคัญกับปัจจัยทั้งหมด 4 ประการด้วยกัน ได้แก่

- 1) การพัฒนาเทคโนโลยีทางการเกษตร ผ่านการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานวิจัยและสถาบันการศึกษา เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีสนับสนุนการผลิต โดยให้ความสำคัญกับการเกษตรแบบแม่นยำ เพื่อควบคุมปัจจัยการผลิตให้สามารถผลิตสินค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพสูงสุด รวมไปถึงการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ เช่น การใช้แมลงกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
- 2) การสร้างความเข้มแข็งของผู้ประกอบการในห่วงโซ่อุปทาน โดยสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตรที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น และสร้างแนวทางการพัฒนาธุรกิจร่วมกัน โดยให้ความสำคัญกับผู้ประกอบการด้านการเกษตร ผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรรูปแบบใหม่ หรือนวัตกรรมใหม่ที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถปิดช่องว่างการดำเนินงานภายในห่วงโซ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 3) การสร้างการรับรู้ถึงคุณค่าของผลิตภัณฑ์ให้แก่ผู้บริโภค ผ่านการสนับสนุนให้ผู้ผลิต สื่อสารถึงคุณค่าของผลิตภัณฑ์ไปยังผู้บริโภคแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกัน เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับรู้และเห็นความสำคัญของผู้ประกอบการด้านการเกษตรรวมถึงเกษตรกรในภาพรวม อันจะส่งผลให้ผู้ประกอบการในภาคการเกษตร และเกษตรกรมีความภาคภูมิใจในการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น
- 4) การส่งเสริมผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตรรุ่นใหม่ โดยการพัฒนาปัจจัยสนับสนุนผู้ประกอบการเกษตรรุ่นใหม่ ทั้งด้านองค์ความรู้ โอกาสทางธุรกิจ รวมไปถึงการสนับสนุนด้านการเงิน ให้รองรับกับรูปแบบธุรกิจใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้ผู้ประกอบการรุ่นใหม่มีโอกาสทางธุรกิจมากยิ่งขึ้น

1.4.5 สรุปประเด็นการถอดบทเรียนการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรจากประเทศต้นแบบ

จากกรณีศึกษาข้างต้น เห็นได้ว่าปัจจัยหลักที่ทั้ง 4 ประเทศ ให้ความสำคัญและมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนา ค่อนข้างมีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ทั้ง 4 ประเทศ มุ่งเน้นการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการพัฒนา ควบคู่ไปกับการพัฒนาองค์ความรู้และสร้างความสำเร็จให้กับผู้ประกอบการเกษตร และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นพื้นฐานหลักที่ส่งเสริมให้ภาคอุตสาหกรรมเกษตรของประเทศก้าวหน้าไปได้ รวมไปถึงกรณีศึกษาในสหภาพยุโรปและประเทศเนเธอร์แลนด์ ยังได้กล่าวถึงแนวทางการสร้าง แรงจูงใจและสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่ได้ก้าวเข้าสู่ธุรกิจเกษตรเพิ่มขึ้น เพื่อเพิ่มจำนวนผู้ประกอบการในภาคการเกษตรที่ ได้รับความสนใจลดลง

แผนภาพที่ 12 สรุปประเด็นการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรจากประเทศต้นแบบ

ที่มา: การวิเคราะห์ของทีปรึกษา

นอกจากนี้ ผู้ประกอบการด้านการเกษตรเหล่านี้ ยังได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนา ร่วมวางแผน รวมถึงออกความคิดเห็นในประเด็นสำคัญ ๆ ร่วมกัน ซึ่งแนวทางดังกล่าวนี้ทำให้ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ เปิดใจยอมรับ และพยายามให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ในการดำเนินตามแผนงานที่ตนเองมีส่วนร่วมอย่างมี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.5 แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรของไทย

ประเทศไทยมีการจัดทำนโยบายและมาตรการในการส่งเสริมกลุ่มอุตสาหกรรมเกษตร โดยความพยายาม ของหน่วยงานภาครัฐ ปรากฏในทั้งระดับนโยบายของประเทศ และนโยบายของกระทรวงหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยในระดับประเทศ มีแผนยุทธศาสตร์หรือนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรม การเกษตรและเกี่ยวเนื่องทั้งหมด 4 แผนด้วยกัน ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) แผนปฏิรูป ประเทศ 11 ด้าน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 และนโยบายประเทศไทย 4.0 ซึ่งแต่ละแผน มีประเด็นสำคัญในการพัฒนาด้านการเกษตร ดังต่อไปนี้

- 1) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) : มุ่งเน้นการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน เสริมสร้างฐานการผลิตเข้มแข็ง และส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยสู่การทำเกษตรที่ยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมายให้ประเทศไทยเป็นฐานการผลิต bio-bases ที่สำคัญ เป็นฐานการผลิตอาหารที่มั่นคงและปลอดภัย และเป็นฐานการผลิตที่มีผลผลิตภาพการผลิตสูง มีระบบบริหารจัดการที่ดี
- 2) แผนปฏิรูปประเทศ 11 ด้าน : ให้ความสำคัญกับการสร้างโอกาสให้แก่เกษตรกรรายย่อยและแรงงาน เพื่อให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการเติบโตของเศรษฐกิจของประเทศ ผ่านการสนับสนุนทางการศึกษา การฝึกอบรม และเสริมสร้างทักษะแรงงาน ควบคู่กับการสร้างกลไกเพื่อส่งเสริมสหกรณ์และผู้ประกอบการแต่ละขนาด ให้มีความสามารถในการแข่งขันอย่างเหมาะสม
- 3) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 : มีการสนับสนุนภาคการเกษตรผ่านยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการสนับสนุนเกษตรกรแบบยั่งยืนและส่งเสริมให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ปรับเปลี่ยนจากการผลิตสินค้าเกษตรขั้นปฐม เป็นสินค้าเกษตรแปรรูปที่มีมูลค่าสูง มีคุณภาพและมาตรฐานสากล สามารถสร้างความเชื่อมโยงทางด้านวัตถุดิบกับประเทศเพื่อนบ้าน และลดระดับการผลิตสินค้าขั้นปฐมที่สูญเสียขีดความสามารถในการแข่งขัน ลงสู่ระดับที่จำเป็นสำหรับการสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารและพลังงาน จัดระบบการผลิตให้สอดคล้องกับศักยภาพพื้นที่และความต้องการของตลาดตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ทั้งด้านกายภาพและเศรษฐกิจ รวมทั้งส่งเสริมการรวมกลุ่มทางการเกษตรจากกิจการเจ้าของคนเดียว เป็นการประกอบการในลักษณะสหกรณ์ ห้างหุ้นส่วน และบริษัทเพื่อให้เกิดการประหยัดจากขนาด พิจารณาพันธุ์พืชที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และแหล่งน้ำ ใช้เทคโนโลยีการผลิตในระดับที่เหมาะสม ใช้กลไกตลาดในการป้องกันความเสี่ยง ตลอดจนส่งเสริมและเร่งขยายผลแนวคิดการทำเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และระบบเกษตรกรรมยั่งยืน
- 4) นโยบายประเทศไทย 4.0 : สนับสนุนการเปลี่ยนระบบการเกษตรแบบดั้งเดิม (Traditional Farming) ในปัจจุบัน ไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart Farming) ควบคู่ไปกับการส่งเสริม SME และแรงงาน ที่เน้นการใช้ทุนทางธรรมชาติและองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิม ก้าวไปสู่การเพิ่มทักษะและใช้เทคโนโลยีในการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์การเกษตร

นอกจากนี้ ในระดับกระทรวง ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินงานตามนโยบาย และผลักดันให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรอย่างเป็นรูปธรรม โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีบทบาทจัดหาวัตถุดิบ ทรัพยากร และเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อช่วยสนับสนุนเกษตรกร ทำให้ดำเนินการเพาะปลูกได้อย่างราบรื่น รวมถึงการจัดหาแหล่งน้ำและพัฒนาชลประทานด้วย นอกจากนี้ ยังมีการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร ระบบสหกรณ์ ตลอดจนทั้งกระบวนการผลิตและสินค้าเกษตรกรรมให้มีความก้าวหน้าอย่างยั่งยืน เพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าวนี้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมกิจการในอุตสาหกรรมเกษตรอย่างเป็นกิจลักษณะ พร้อมทั้งหลักการปฏิบัติเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุถึงเป้าหมาย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.5.1 ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579)

ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ระยะ 20 ปีนี้ ถือเป็นนโยบายของภาครัฐที่มีผลโดยตรงกับอุตสาหกรรมเกษตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรไทยมีความมั่นคงในชีวิตมากยิ่งขึ้น ผ่านการพัฒนากระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการบริหารจัดการที่เหมาะสม และจากการพิจารณาสถานการณ์และแนวโน้มของอุตสาหกรรมเกษตรทั่วโลก เห็นได้ว่าเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตร อย่างเช่น การใช้เครื่องจักรกลแทนแรงงาน การใช้นวัตกรรมเพื่อเพิ่มผลผลิตต่อหน่วย การควบคุมสภาพภูมิอากาศ ดิน น้ำ และแสงแดด ให้เหมาะสมเพื่อให้สามารถผลิตสินค้าเกษตรได้ตลอดทั้งปีนั้น เป็นแนวทางการพัฒนาที่ทั่วโลกให้ความสำคัญ ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้นำปัจจัยดังกล่าวมาพิจารณาร่วมด้วย

ทั้งนี้ แนวคิดในการจัดทำยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) ของประเทศไทย เริ่มจากปัญหาสำคัญที่เกษตรกรไทยเผชิญอยู่ ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยการผลิตที่ไม่เหมาะสม เช่น การใช้สารเคมีที่เป็นอันตราย การเพาะปลูกที่ไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมส่งผลให้ธรรมชาติเสื่อมโทรม ทั้งคุณภาพดิน คุณภาพน้ำ ในขณะที่ทรัพยากรมนุษย์หรือแรงงานในภาคเกษตรเองก็มีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ เนื่องจากแรงงานเกษตรในปัจจุบันมีอายุเฉลี่ยสูงขึ้น ในขณะที่เกษตรกรรุ่นใหม่ก็มีจำนวนน้อย ส่วนพื้นที่ชลประทานที่มีอยู่ในปัจจุบันก็ยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ทำให้เกษตรกรในบางพื้นที่ประสบกับปัญหาขาดแคลนน้ำในการเพาะปลูกด้วย

นอกจากนี้ ราคาผลผลิตทางการเกษตรที่ไม่มีเสถียรภาพทำให้เกษตรกรบางส่วน โดยเฉพาะเกษตรกรรายกลางและขนาดย่อมประสบปัญหาความไม่แน่นอนของรายได้ ซึ่งส่งผลต่อเงินทุนในการพัฒนาหรือซื้อเครื่องจักรและเทคโนโลยีสำหรับใช้ในแปลงเกษตรด้วย แต่ทั้งนี้ เงินทุนไม่ได้เป็นปัจจัยเดียวที่ขัดขวางการเข้าถึงนวัตกรรมและเทคโนโลยีของเกษตรกร แต่องค์ความรู้และทัศนคติ ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรส่วนมากยังไม่พัฒนาไปสู่จุดที่ใช้เทคโนโลยี เพื่อทดแทนแรงงานและเพิ่มผลผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในทางกลับกัน ปัจจุบันเกษตรกรไทยส่วนมากยังมีภาระจากหนี้ครัวเรือนที่อยู่ในระดับสูง โดยมีต้นเหตุมาจากการดำเนินงานที่ขาดทุน ทำให้เกษตรกรหลายรายต้องขายกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ทำให้กรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินของเกษตรกรมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ระยะ 20 ปี โดยมี 5 ยุทธศาสตร์สำคัญ ได้แก่

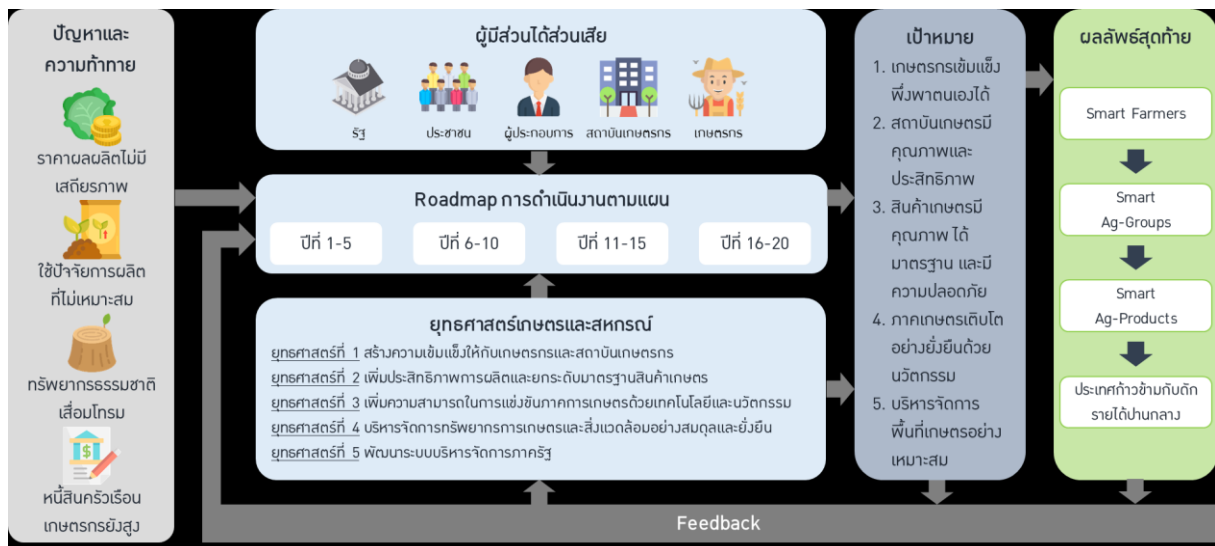
- ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร
- ยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและยกระดับมาตรฐานสินค้า
- ยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม
- ยุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน
- ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ

จากยุทธศาสตร์ทั้ง 5 ด้านที่กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่รัฐบาลพยายามผลักดัน คือ การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร โดยมุ่งหวังให้เกษตรกรไทยรวมถึงสถาบันเกษตรกรที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ มีความพร้อมและความสามารถในการรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ ยังส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพื่อให้การใช้พื้นที่เกษตรและภาคการเกษตรมีศักยภาพสูงขึ้น ในขณะเดียวกัน สินค้าเกษตร

ที่ผลิตขึ้นมานั้นก็ต้องมีคุณภาพและได้มาตรฐานในระดับสากล เพื่อให้ได้สินค้าที่มีมูลค่าสูงและตรงต่อความต้องการของผู้บริโภคในตลาด ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรมีรายได้สูงขึ้น และเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของเกษตรกรด้วย รวมถึง การพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมก็เป็นประเด็นสำคัญที่หน่วยงานภาครัฐหลายส่วนได้ร่วมมือกันพัฒนา ควบคู่ไปกับการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมให้สมดุลและยั่งยืน ซึ่งกระบวนการทั้งหมดนี้ต้องพึ่งพากระบวนการบริหารจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ การพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตร ตามแผนยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ระยะ 20 ปี เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายระดับชาติ คือ การที่เกษตรกรมีความสามารถมากขึ้น ทำให้การรวมกลุ่มและสร้างสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ ซึ่งจะเป็นการสร้างรายได้เพิ่มให้แก่ประเทศและส่งเสริมให้เศรษฐกิจเติบโตทั้งในระดับชุมชนและระดับประเทศ โดยในท้ายที่สุดแล้ว ประเทศไทยจะสามารถก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลางได้

แผนภาพที่ 13 กรอบยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579)

ที่มา: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

1.5.2 มาตรการต่อ เต็ม แต่ง

ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2560 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้นำแนวคิดในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเกษตรภายใต้หลัก 3 ต. “ต่อ เต็ม แต่ง” มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ซึ่งหลักการนี้ครอบคลุมทั้งการดำเนินงานภายในองค์กรและการส่งเสริมเกษตรกรให้เป็น Smart Farmer

โดยในส่วนของการทำงานภายในกระทรวงนั้น “ต่อ” หมายถึงการสานต่อนโยบายเดิมของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ถืออยู่แล้วให้มีการขยายผลต่อเนื่อง “เต็ม” หมายถึงการเพิ่มรายละเอียดให้โครงการเดิมที่ยังไม่สมบูรณ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น การเพิ่มจำนวนคน และเพิ่มงบประมาณ เป็นต้น และ “แต่ง” คือ การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงในโครงการเดิมที่ไปต่อไม่ได้ หรือปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดความเหมาะสมมากขึ้น

ประเด็นสำคัญอีกด้านของหลักการ ต่อ เต็ม แต่ง คือการพัฒนาเกษตรกรแบบดั้งเดิมให้เป็นเกษตรกรที่มีศักยภาพหรือ Smart Farmer มากขึ้น แบ่งออกเป็น 3 เรื่อง คือ

- 1) “ต่อ” คือการต่อเติมความรู้และภูมิปัญญาใหม่ ๆ ให้แก่ชาวบ้าน ซึ่งอาจเป็นความรู้เชิงวิชาการหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นก็ได้ แต่ความรู้และภูมิปัญญานี้ ต้องได้รับการต่อเติมให้เป็นความรู้ที่ช่วยให้เกษตรกรสามารถพัฒนาไปสู่เป้าหมายได้
- 2) “เติม” คือการเติมองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่ได้จากการวิจัยและค้นคว้าพัฒนา โดยอาจเป็นรูปแบบของข้อมูลวิธีการ หรือเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เป็นอุปกรณ์เครื่องจักรต่าง ๆ ก็ได้
- 3) “แต่ง” ซึ่งเน้นเรื่องการแต่งทัศนคติและค่านิยมของเกษตรกร จากเดิมที่คนส่วนใหญ่มองว่าเกษตรกรเป็นอาชีพที่ยากลำบาก สร้างรายได้น้อย และโอกาสในการเติบโตต่ำ เปลี่ยนเป็นทัศนคติที่ว่าเกษตรกรคืออาชีพที่ทรงคุณค่า สามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง และเป็นอาชีพที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีความภาคภูมิใจในตนเองมากขึ้นด้วย

1.5.3 สรุปประเด็นการพัฒนาอุตสาหกรรมการเกษตรของไทย

จากการทบทวนนโยบายของหน่วยงานภาครัฐ ทั้งในระดับกระทรวงและระดับประเทศ สามารถสรุปได้ว่าประเด็นการพัฒนาอุตสาหกรรมการเกษตรของประเทศไทยมีอยู่ 5 ประเด็นสำคัญ คือ

- 1) การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร โดยเกษตรกรไทยต้องมีความสามารถในการผลิตสินค้าเกษตรที่เพิ่มสูงขึ้น และมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดผลตอบแทนสูงสุด นอกจากนี้ยังต้องมีความเข้มแข็งในการรับมือกับภัยธรรมชาติหรือการเปลี่ยนแปลงด้วย
- 2) เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ทั้งในแง่ของปริมาณและคุณภาพ เพื่อให้สินค้าเกษตรของไทยได้มาตรฐานในระดับสากล ซึ่งช่วยเกษตรกรในการเปิดตลาดใหม่ ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะตลาดการส่งออกสินค้าใหม่ ๆ ในกลุ่มประเทศที่มีความต้องการสินค้าเกษตรคุณภาพที่มีมูลค่าสูงด้วย
- 3) เพิ่มขีดความสามารถด้วยเทคโนโลยี ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยีในด้านการผลิต การบริหารจัดการ หรือการค้า ซึ่งล้วนมีความจำเป็นต่อการพัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการอย่างรอบด้าน
- 4) บริหารทรัพยากรอย่างสมดุลและยั่งยืน เนื่องจากอุตสาหกรรมการเกษตรต้องพึ่งพาปัจจัยทางธรรมชาติอย่างมาก ดังนั้น เพื่อให้ภาคการเกษตรสามารถเติบโตได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ทั้งเกษตรกรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชนต้องร่วมมือกันรักษาทรัพยากรให้อยู่ในสภาพที่ดีและเอื้อต่อการพัฒนาด้วย
- 5) พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ เนื่องจากการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ล้วนต้องอาศัยการบริหารจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการปรับปรุงโครงสร้างและภารกิจขององค์กรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบด้านการเกษตรให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์

1.6 สรุปประเด็นปัญหา โอกาส และแนวทางการพัฒนาผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการเกษตร

1.6.1 สรุปประเด็นปัญหาและโอกาสของผู้ประกอบในอุตสาหกรรมการเกษตร

จากการศึกษาข้อมูลผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการเกษตร พบว่า ผู้ประกอบการประสบปัญหาในการดำเนินธุรกิจหลายประการ ขณะเดียวกันก็มีจุดแข็งและโอกาสในการพัฒนาเพิ่มเติม ซึ่งสามารถสรุปประเด็นต่างๆ โดยแยกเป็น 5 ด้านตามกรอบ Diamond Model ดังแสดงในแผนภาพที่ 14

แผนภาพที่ 14 สรุปประเด็นปัญหาและโอกาสในการพัฒนาของผู้ประกอบในอุตสาหกรรมการเกษตรการตามกรอบ Diamond Model

<p>ปัจจัยการผลิต</p>	<p>(-) เครื่องมือ/เครื่องจักร หรือเทคโนโลยีในการแปรรูปไม่เหมาะสมกับพื้นที่/ลักษณะการเพาะปลูก</p> <p>(-) ผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ได้รับผลกระทบจากเกษตรในพื้นที่ข้างเคียงที่ใช้สารเคมี</p>	<p>(-) / (+) แพลตฟอร์มที่มีคุณภาพมีจำกัดอยู่ในบางพื้นที่เท่านั้น</p> <p>(+) มีการรวมกลุ่มซื้อสินค้าในปริมาณมากช่วยลดต้นทุน</p> <p>(+) Smart farmer มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น</p>
<p>ด้านอุปสงค์</p>	<p>(-) ผู้บริโภคบางรายยังไม่เข้าใจคุณค่าของเกษตรอินทรีย์</p> <p>(-) ผู้รับซื้อผลผลิตบางรายมีการกำหนดมาตรฐานและข้อบังคับที่ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตรต้องปฏิบัติตาม</p> <p>(-) การเข้าถึงผู้บริโภคโดยตรง ยังทำได้ยาก</p>	<p>(+) ความต้องการสินค้าเกษตรอินทรีย์หรือสินค้าเกษตรมูลค่าสูงเพิ่มมากขึ้น</p> <p>(+) มีตลาดการส่งออกและอุตสาหกรรมแปรรูปรองรับ</p> <p>(+) บางกลุ่มทำสัญญากับผู้รับซื้อผลผลิต ทำให้มีปริมาณความต้องการสินค้าที่แน่นอน</p>
<p>อุตสาหกรรมที่สนับสนุนและเกี่ยวเนื่อง</p>	<p>(-) ผู้ประกอบการรายเดียวส่วนมากไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ แต่การรวมกลุ่มกันส่งผลให้มีโอกาสได้รับการสนับสนุนมากกว่า</p> <p>(-) มีงานวิจัยสนับสนุนจำนวนมาก แต่ไม่ตรงกับความต้องการของธุรกิจ</p> <p>(-) การนำงานวิจัยไปต่อยอดขยายผลจากห้องวิจัยไปสู่การดำเนินงานจริง ยังทำได้ไม่เต็มที่</p>	<p>(-) การตรวจรับรองมาตรฐานต่างๆ ทำได้ช้า หลายขั้นตอน</p> <p>(+) มีการสร้างเครือข่ายกับผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนกันและกัน และช่วยให้ขอความช่วยเหลือหรือความร่วมมือง่ายขึ้น</p> <p>(+) มีหน่วยงานวิจัยของภาครัฐให้ความสนใจ ในการสนับสนุนด้านการวิจัยและพัฒนา</p>
<p>กลยุทธ์ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขัน</p>	<p>(-) ขาดทักษะด้านการบริหารจัดการ และการวางแผนระยะยาว รวมถึงความเข้าใจตลาด</p> <p>(-) ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่เป็นการแปรรูปอย่างง่ายที่สร้างมูลค่าเพิ่มไม่สูงนัก</p> <p>(-) นโยบายด้านการเกษตรยังอยู่ภายใต้การกำกับของผู้ประกอบการที่มีอำนาจมากกว่า</p>	<p>(+) ผู้ประกอบการเกษตรที่มีศักยภาพ สามารถเข้าถึงตลาดสินค้ามูลค่าสูงได้เอง</p> <p>(+) การรวมกลุ่มจะช่วยเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันและสร้างอำนาจต่อรอง</p>
<p>ภาครัฐ</p>	<p>(-) รูปแบบโครงการสนับสนุนของภาครัฐไม่ตรงกับความต้องการของธุรกิจมากเท่าที่ควร คือเน้นการอบรม</p> <p>(+) ผู้ประกอบการที่มีความสามารถ มักจะไม่พึ่งพาหน่วยงานภาครัฐมากนัก</p>	<p>(+) สามารถอาศัยผู้ประกอบการที่เข้มแข็งร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐเพื่อสนับสนุนผู้ประกอบการรายย่อยอื่นๆ ได้</p> <p>(+) ภาครัฐมักให้การสนับสนุนผู้ประกอบการที่อยู่เป็นกลุ่มเพราะสามารถเชื่อมถึงความต้องการของเกษตรกรได้เป็นจำนวนมาก</p>

ที่มา: การวิเคราะห์ของทีปรึกษา

1) ด้านปัจจัยการผลิต

การพิจารณาประเด็นปัญหาและโอกาสของผู้ประกอบการในส่วนของปัจจัยการผลิตมีขอบเขตตั้งแต่ การจัดหาพันธุ์ ปุ๋ย อุปกรณ์ หรือเครื่องมือเครื่องจักรในการผลิต ซึ่งมีประเด็นสำคัญดังนี้

- ผู้ประกอบการเกษตรรายย่อยมักไม่มีความพร้อมในเครื่องมือเครื่องจักร หรือเทคโนโลยีในการแปรรูป ผลิตผลทางการเกษตร หรือมีอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ไม่เหมาะสมกับรูปแบบการดำเนินงานของตน แต่ใน ขณะเดียวกันผู้ประกอบการที่มีความสามารถสูงกว่า เช่น กลุ่มที่เป็น Smart Farmer ไม่มีข้อจำกัดใน ด้านปัจจัยการผลิตมากนัก เนื่องจากมีกระบวนการ หรือความสามารถในการเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการ เพาะปลูกที่มีประสิทธิภาพ เช่น เครื่องมือเครื่องจักรในการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ก่อนการปลูก และ เทคโนโลยีการทำเกษตรแม่นยำ เป็นต้น ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการกลุ่มนี้สามารถผลิตสินค้าเกษตรใน ปริมาณที่มากกว่า และมีผลผลิตที่มีคุณภาพดีขึ้นอีกด้วย
- สำหรับผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าได้ในระดับหนึ่ง มีการเริ่ม ใช้เทคโนโลยีอย่างง่ายในการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานร่วมด้วย ส่วนมาก มีการเพาะปลูกในรูปแบบเกษตรอินทรีย์ แต่ผู้ประกอบการเกษตรเหล่านี้บางส่วนอยู่ในพื้นที่ ซึ่งผู้ประกอบการรอบข้างใช้สารเคมี ทำให้ได้รับผลกระทบต่อวิธีการดำเนินงานและผลผลิตเกษตร อินทรีย์ซึ่งมีแนวโน้มการปนเปื้อนสารเคมีไปด้วย
- เมล็ดพันธุ์หรือพันธุ์สัตว์ที่มีคุณภาพมีจำกัดอยู่ในบางพื้นที่ หรือ มีเพียงผู้ประกอบการบางรายเท่านั้น โดยเฉพาะพันธุ์ที่มีความเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศและพื้นที่ที่แตกต่างกันไป ส่งผลให้ ผู้ประกอบการส่วนมากไม่สามารถเข้าถึงพันธุ์ที่ดีมีคุณภาพได้ ในทางกลับกันผู้ประกอบการที่มีพันธุ์ที่มี คุณภาพ จะมีความได้เปรียบทางการแข่งขันอีกทางหนึ่ง
- สำหรับผู้ประกอบการที่มีการรวมกลุ่มกัน สามารถใช้ความเข้มแข็งของการรวมกลุ่มในการต่อรอง จัดหาวัตถุดิบหรืออุปกรณ์ทางการเกษตรมาใช้ร่วมกัน ซึ่งสามารถช่วยลดต้นทุนการบริหารจัดการได้ อีกด้วย

2) ด้านอุปสงค์

สำหรับการพิจารณาประเด็นด้านอุปสงค์ เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตลาด และกระบวนการ เิงพาณิชย์ ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากที่ผู้ประกอบการเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยมีรายละเอียดดังนี้

- ผู้ประกอบการเกษตรส่วนมากขายผลผลิตให้กับธุรกิจที่ต้องการนำไปแปรรูป หรือใช้ประโยชน์โดยตรง เช่น ธุรกิจร้านอาหาร โรงพยาบาล หรือธุรกิจสุขภาพ
- ผู้ประกอบการบางส่วนทำสัญญาซื้อขายผลผลิตทางการเกษตร (Contract Farming) กับอุตสาหกรรม อาหารหรือบริการอื่น ๆ ทำให้ทราบปริมาณความต้องการที่แน่นอน และสามารถนำมาวางแผนใน การบริหารจัดการได้ แต่ผู้รับซื้อมักจะมีการกำหนดมาตรฐานผลผลิตและข้อบังคับให้ปฏิบัติตามหลาย ประการ ซึ่งผู้ประกอบการเกษตรส่วนมากยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินการตามข้อกำหนด
- การเข้าถึงผู้บริโภคโดยตรง เป็นข้อจำกัดอีกส่วนหนึ่งของผู้ประกอบการเกษตร เนื่องจาก กลุ่มผู้ประกอบการเกษตรแบบดั้งเดิมขาดความรู้ในการเข้าถึงช่องทางการตลาด รวมถึงไม่สนใจในการ

หาช่องทางใหม่ที่สามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้โดยตรง เนื่องจากกลไกการขายผ่านพ่อค้าคนกลางในปัจจุบันที่อำนวยความสะดวกให้กับผู้ประกอบการเกษตร

- การหาช่องทางการตลาดของผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ ที่เน้นการเข้าถึงผู้บริโภคโดยตรงยังมีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งในปัจจุบันผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ได้อาศัยช่องทางออนไลน์เป็นหลัก
- ส่วนของผู้บริโภค ส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจคุณค่าของผลผลิตเกษตรอินทรีย์ และไม่เข้าใจกระบวนการเพาะปลูก ที่ต้องควบคุมปัจจัยการผลิตในหลายส่วน ถึงแม้ว่าไม่มีต้นทุนค่าปุ๋ย แต่มีต้นทุนด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ในการผลิตขึ้นมาแทน ส่งผลให้ราคาผลผลิตสูงขึ้นไปด้วยเมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าเกษตรทั่วไป ผู้บริโภคส่วนใหญ่จึงยังไม่ยอมจ่ายเงินเพิ่มขึ้นในส่วนนี้
- ถึงแม้ว่าปัจจุบันกลุ่มเป้าหมายของสินค้าเกษตรอินทรีย์ยังมีขนาดเล็กอยู่ แต่แนวโน้มการให้ความสำคัญกับการเลือกบริโภคสินค้าที่ดีต่อสุขภาพมีเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ผู้บริโภคที่มีความต้องการผลผลิตประเภทสินค้าเกษตรอินทรีย์มากขึ้น จึงถือว่าเป็นโอกาสที่ดีสำหรับผู้ประกอบการเกษตรที่สนใจการดำเนินงานในรูปแบบเกษตรอินทรีย์ในระยะยาว

3) ด้านอุตสาหกรรมที่สนับสนุนและเกี่ยวเนื่อง

ในส่วนนี้เป็นการพิจารณาถึงปัจจัยแวดล้อมในการผลิตของผู้ประกอบการเกษตร โดยประกอบไปด้วยปัจจัยด้านการวิจัยและพัฒนา การรวมกลุ่มผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องในภาคการเกษตร การรับรองมาตรฐานต่าง ๆ โดยมีรายละเอียดดังนี้

- ผู้ประกอบการหลายรายต้องการการสนับสนุนด้านการวิจัยและพัฒนา แต่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนหรือไม่มีความรู้ว่าต้องติดต่อกับหน่วยงานใดที่จะให้ความช่วยเหลือในด้านนี้
- ปัจจุบันมีหลายหน่วยงานวิจัยสนับสนุนด้านการเกษตร และมีงานวิจัยอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่ไม่ตรงกับความต้องการของธุรกิจ เนื่องจากหัวข้อส่วนมากเกิดขึ้นจากความสนใจของนักวิจัย หรือนักวิชาการ ซึ่งไม่สอดคล้องกับความต้องการในเชิงธุรกิจมากเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นไปได้ในด้านการตลาด
- การดำเนินงานในห้องวิจัยมีข้อจำกัดในการขยายผล ต่อยอดไปสู่การดำเนินงานในระดับธุรกิจ ซึ่งมีพื้นที่และปริมาณการผลิตที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้การดูแลและควบคุมพื้นที่เป็นไปได้ยากขึ้นด้วยเช่นกัน
- ผู้ประกอบการบางส่วนมีการรวมกลุ่มกันเป็นวิสาหกิจชุมชน และมีการสร้างเครือข่ายกับผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนกันและกัน มีการพัฒนาความรู้และผลิตภัณฑ์ร่วมกันได้อย่างดี และสามารถขอความช่วยเหลือหรือความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น ตัวอย่างเช่น วิสาหกิจชุมชน หรือผู้ประกอบการเกษตรที่มีการใช้เทคโนโลยีในการเพาะปลูก ทำงานร่วมกับสถาบันการศึกษาในการวิจัยและพัฒนาพืชพรรณหรือกระบวนการทำการเกษตร ส่งผลให้มีผลผลิตที่มีคุณภาพดีขึ้น
- การตรวจรับรองมาตรฐานการเพาะปลูกต่าง ๆ ที่ผู้ประกอบการต้องยื่นความต้องการในการขอรับบริการการตรวจสอบจากหน่วยงานภาครัฐ หลายครั้งประสบปัญหาความล่าช้าและความซับซ้อนในการดำเนินงาน อีกทั้งยังมีค่าใช้จ่ายในการตรวจรับรองสูง

- ตัวแทนหน่วยงานภาคเอกชนที่ได้รับสิทธิ์ในการตรวจรับรองมาตรฐานขาดการควบคุมการดำเนินงานให้คงมาตรฐานที่มีอยู่ ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของคุณภาพและมาตรฐานสินค้าทั้งในระดับประเทศ และระดับนานาชาติ
- 4) ด้านกลยุทธ์ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขัน
- ประเด็นด้านกลยุทธ์ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขัน เป็นสถานการณ์โดยรวมของผู้ประกอบการเกษตร โดยเฉพาะด้านศักยภาพและ สภาพการแข่งขันของกลุ่มผู้ประกอบการเกษตร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้
- ผู้ประกอบการยังไม่มีทักษะในการบริหารจัดการ หรือทักษะด้านธุรกิจมากเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำความเข้าใจความต้องการของตลาด และนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการผลิตในระยะยาว เพื่อสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการได้อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี
 - รูปแบบการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรของผู้ประกอบการส่วนมาก เป็นการแปรรูปขั้นต้น ซึ่งมีมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ไม่มากนัก
 - ปัจจุบันผู้ประกอบการเริ่มมีการดำเนินธุรกิจโดยอาศัยการรวมกลุ่มกันมากขึ้น ซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อสมาชิกผู้ประกอบการภายในกลุ่มหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอำนาจการต่อรอง การสั่งซื้อปัจจัยการผลิตในราคาที่ถูกลง แบ่งปันเครื่องมือหรือเทคโนโลยีที่ใช้ร่วมกัน ซึ่งสามารถช่วยลดต้นทุน และเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตมากขึ้น รวมไปถึงการขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ จะได้รับการสนับสนุนผ่านการรวมกลุ่มมากกว่าการให้การสนับสนุนผู้ประกอบการรายเดี่ยว
 - ผู้ประกอบการที่มีศักยภาพสูง เช่น กลุ่ม Smart Farmer สามารถเข้าถึงตลาดสินค้าทางการเกษตรที่มีมูลค่าสูงได้ ดังนั้น ผู้ประกอบการกลุ่มนี้จึงไม่สนใจการแข่งขันทางด้านราคากับผู้ประกอบการรายอื่น แต่ให้ความสำคัญกับการพัฒนากระบวนการผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่า และรักษามาตรฐานให้กับผลผลิตของตนมากกว่า ซึ่งนับได้ว่าเป็นต้นแบบของผู้ประกอบการที่สามารถนำไปถ่ายทอด และเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการรายอื่นได้เรียนรู้แนวคิด วิธีการ และนำไปต่อยอดในธุรกิจได้ต่อไป
- 5) ด้านหน่วยงานภาครัฐ
- นโยบายการส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการเกษตรของหน่วยงานภาครัฐ สามารถสร้างโอกาสให้กับผู้ประกอบการได้หลายส่วน แต่ในขณะเดียวกันก็มีบางประเด็นที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาผู้ประกอบการเช่นกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้
- โครงการสนับสนุนอุตสาหกรรมเกษตรของภาครัฐในปัจจุบันเน้นการอบรมให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการเป็นหลัก ซึ่งไม่สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร
 - ผู้ประกอบการรายย่อยที่มีศักยภาพ หรือผู้ประกอบการที่เป็น Smart Farmer มีการพึ่งพาความช่วยเหลือจากภาครัฐที่ลดลง เนื่องจากผู้ประกอบการแต่ละรายมีองค์ความรู้ความสามารถในการแข่งขันสูง

- หน่วยงานภาครัฐอาศัยการพึ่งพาองค์ความรู้และประสบการณ์ของผู้ประกอบการที่มีศักยภาพสูงในการเป็นต้นแบบและให้ความรู้เพื่อพัฒนาผู้ประกอบการรายอื่น ๆ ในขณะที่ ผู้ประกอบการที่มีศักยภาพสูงก็อาจได้รับเงินทุนสนับสนุนจากภาครัฐหรือการจับคู่ทางธุรกิจจากเครือข่ายที่หน่วยงานภาครัฐมีอยู่ได้
- หน่วยงานภาครัฐส่วนมาก ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนผู้ประกอบการที่มีการรวมกลุ่มเป็นสหกรณ์หรือสมาคม มากกว่าการสนับสนุนผู้ประกอบการรายเดี่ยว เนื่องจากการสนับสนุนผ่านการรวมกลุ่มนั้นมีประสิทธิภาพในการสื่อสาร กระจายข้อมูล และสามารถเข้าถึงความต้องการของผู้ประกอบการหลายรายมากกว่า

1.6.2 สรุปแนวทางการพัฒนาผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตร

ทั้งนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ และการจัดทำยุทธศาสตร์ในการสนับสนุนการพัฒนาผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตรในลำดับถัดไป จึงได้ทำการสรุปเป้าหมายการพัฒนาตามปัจจัยหลักด้านต่าง ๆ ทั้งหมด 6 ด้าน ประกอบด้วย (1) พันธุ์พืชและการบริหารจัดการพื้นที่ (2) การใช้เครื่องมือและเทคโนโลยี (3) ผู้ประกอบการเกษตร (4) ผลผลิตทางการเกษตร (5) ตลาดและผู้บริโภค และ (6) นโยบายสนับสนุน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

แผนภาพที่ 15 สรุปแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรในด้านต่าง ๆ

พันธุ์พืชและการบริหารจัดการพื้นที่ 	ผู้ประกอบการเกษตร 	ผลิตภัณฑ์การเกษตร 	ตลาดและผู้บริโภค
<ul style="list-style-type: none"> • ผู้ประกอบการมีพันธุ์พืช/สัตว์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ • มีการ ใช้พื้นที่แบบผสมผสาน มีพืชที่ให้ผลผลิตได้ทั้งในระยะสั้น-กลาง-ยาวสร้างรายได้ให้ตลอดปี 	<ul style="list-style-type: none"> • มีองค์ความรู้ในการบริหารจัดการแปลงเกษตรแบบผสมผสาน • มีทักษะการบริหารจัดการ ต้นทุน และ-วิสัยทัศน์ในการวิเคราะห์ตลาดสินค้าเกษตร • มีความร่วมมือระหว่างกลุ่มผู้ประกอบการในกลุ่มต่างๆ <ul style="list-style-type: none"> - ผลิตภัณฑ์เดียวกัน - ธุรกิจในช่วงใช้คุณค่า - ธุรกิจอื่นที่เกี่ยวข้อง 	<ul style="list-style-type: none"> • มีการรับรองคุณภาพสินค้าอย่างสะดวก รวดเร็ว สามารถตรวจประเมินตนเอง/กลุ่มผู้ประกอบการได้ • มีการพัฒนาการใช้ประโยชน์จากของเหลือจากการเกษตรเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม 	<ul style="list-style-type: none"> • มีช่องทางให้ผู้ประกอบการเข้าถึงตลาดกลุ่มต่างๆ ได้โดยตรง เช่น <ul style="list-style-type: none"> - ร้านอาหาร - โรงแรม - ผู้บริโภคทั่วไป • อาศัยความร่วมมือกับกระทรวงสาธารณสุขเพื่อให้ข้อมูลการตลาดแก่ผู้บริโภคกระตุ้นให้ผู้บริโภคสนใจและเห็นความสำคัญของสินค้า GAP / อินทรีย์มากขึ้น
การใช้เครื่องมือและเทคโนโลยี <ul style="list-style-type: none"> • ผู้ประกอบการมีการติดตามและควบคุมการดำเนินงาน (Monitor & Control) เพื่อให้ได้สินค้าที่มีคุณภาพ • มีการใช้เครื่องมือ/ อุปกรณ์/ ระบบเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพและราคาที่เหมาะสม • มีธุรกิจสนับสนุนการเกษตรที่หลากหลาย เช่น แพลตฟอร์มดิจิทัล, อุปกรณ์สำหรับ Smart farming 			
นโยบายสนับสนุน <ul style="list-style-type: none"> • ภาครัฐสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานด้านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในพื้นที่นำร่อง • พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการด้านการขนส่งให้แก่ผู้ประกอบการในพื้นที่ห่างไกล • สนับสนุนการให้ผู้ประกอบการรุ่นเยาว์เข้าถึงแหล่งเงินทุนทางเลือกได้สะดวกมากขึ้น • มีระบบกลางในการใช้ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องแก่ผู้ประกอบการได้อย่าง Real time 			

ที่มา: จากการสัมภาษณ์และการประชุมระดมความคิดเห็นผู้ประกอบการและการวิเคราะห์ของที่ปรึกษา

- 1) พันธุ์พืชและการบริหารจัดการพื้นที่ จากต้นทุนที่ผู้ประกอบการจำเป็นต้องใช้ในการสรรหาพันธุ์พืชหรือสัตว์ในการเริ่มต้นการทำเกษตรแต่ละครั้ง นับเป็นการลงทุนของผู้ประกอบการที่จำเป็นต้องมีการบริหารความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น ทั้งนี้หากผู้ประกอบการเกษตรสามารถจัดเก็บจากผลผลิตในรอบการเพาะปลูกที่ผ่านมา นำมาเพาะพันธุ์ หรือหาซื้อสายพันธุ์ที่มีอยู่ในพื้นที่จากผู้ประกอบการในพื้นที่ ซึ่งสามารถให้ผลผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และสามารถให้ผลผลิตได้อย่างเหมาะสม โดยไม่จำเป็นต้องหาซื้อจากผู้ประกอบการรายใหญ่ ซึ่งเมล็ดพันธุ์เหล่านั้นอาจเหมาะสมกับการเพาะปลูกในทุกพื้นที่ หรือทุกสภาพอากาศ จะส่งผลให้ผู้ประกอบการสามารถลดต้นทุนและความเสี่ยงในส่วนนี้ได้ นอกจากนี้ การบริหาร

- จัดการพื้นที่การเกษตร ควรมีการใช้พื้นที่เพื่อเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์อย่างผสมผสาน ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้ผู้ประกอบการได้ทั้งในระยะสั้น กลาง และยาว
- 2) การใช้เครื่องมือและเทคโนโลยี การสนับสนุนให้ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่นำเครื่องมือหรือเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ในการติดตามและควบคุมการดำเนินงาน (Monitor & Control) เพื่อให้ได้สินค้าที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น โดยเครื่องมือหรือระบบเทคโนโลยีเหล่านั้น ต้องสามารถสนับสนุนการดำเนินงานของผู้ประกอบการภาคเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีราคาที่เหมาะสม นอกจากนี้ การมีธุรกิจที่สนับสนุนการเกษตรที่มีความหลากหลาย เช่น การบริการตรวจสอบและซ่อมเครื่องมือ เครื่องจักร ธุรกิจการผลิตอะไหล่หรืออุปกรณ์สำหรับ Smart Farming รวมไปถึงธุรกิจเพาะแมลงกำจัดศัตรูพืช สำหรับผู้ประกอบการที่ดำเนินงานแบบอินทรีย์ เป็นต้น เพื่อให้ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ มีธุรกิจสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเพียงพอและมีทางเลือกที่หลากหลาย
 - 3) ผู้ประกอบการเกษตร ต้องมีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูก การบริหารจัดการแปลงเกษตร และความรู้ในการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการดำเนินธุรกิจด้านการเกษตร ควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะการบริหารธุรกิจ ทักษะในการเป็นผู้ประกอบการ หรือทักษะในการบริหารจัดการธุรกิจมากขึ้น ทั้งในด้านการจัดการต้นทุน การเงินในธุรกิจ รวมไปถึงวิสัยทัศน์ในการวิเคราะห์ตลาดที่มีศักยภาพ เพื่อให้มีผู้ประกอบการที่มีประสิทธิภาพ และมีผู้ประกอบการด้านการเกษตรรุ่นใหม่มากขึ้น นอกจากนี้การรวมกลุ่มกันของผู้ประกอบการทำให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินกิจการหลายประการ เช่น สามารถลดต้นทุนในการดำเนินกิจการ มีอำนาจในการเจรจาต่อรอง หรือสามารถเข้าถึงหน่วยงานสนับสนุนของภาครัฐได้มากขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสนับสนุนให้ผู้ประกอบการมีการรวมกลุ่มกัน และสามารถเชื่อมโยงตลอดห่วงโซ่การผลิตได้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้ประกอบการในผลิตภัณฑ์เดียวกัน ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกันในห่วงโซ่คุณค่า รวมไปถึงธุรกิจที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เพื่อเป็นการสร้างโอกาสในการพัฒนาธุรกิจอย่างต่อเนื่องในระยะยาว
 - 4) ผลิตภัณฑ์การเกษตร เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ จึงต้องมีมาตรการสนับสนุนให้ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรมีมูลค่าสูงขึ้น ไม่ว่าจะเป็น การปลูกพืชที่หลากหลายมากขึ้น คัดเลือกปลูกสินค้าเกษตรที่ให้ผลผลิตราคาสูง รวมไปถึงการพัฒนากระบวนการผลิตและแปรรูปให้มีมาตรฐานมากขึ้น ควบคู่กับการกำกับควบคุมมาตรฐานอย่างเข้มงวด เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค ทั้งนี้ ต้องอาศัยการศึกษาข้อมูลความต้องการของตลาด ประกอบกับการประเมินความพร้อม และศักยภาพของผู้ประกอบการในการพิจารณาคัดเลือกสินค้าเกษตรที่ต้องการเพาะปลูก หรือนำไปแปรรูป ซึ่งสามารถสร้างโอกาสใหม่ให้แก่ผู้ประกอบการได้ต่อไป
 - 5) ตลาดและผู้บริโภค เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ได้มีช่องทางเข้าถึงผู้บริโภคหรือตลาดที่รองรับสินค้าเกษตรได้โดยตรง เช่น ร้านอาหาร โรงแรม หรือผู้บริโภคทั่วไป ผ่านช่องทางออนไลน์ หรือเครือข่ายผู้ประกอบการในห่วงโซ่ เป็นต้น นอกจากนี้ ผลผลิตทางการเกษตรที่มีมาตรฐาน หรือผลผลิต

อินทรีย์ต่าง ๆ ในปัจจุบัน มีราคาสูง อันเนื่องมาจากกระบวนการผลิตที่ต้องอาศัยกรรมวิธี หรือเทคโนโลยีที่ต่างจากการผลิตแบบดั้งเดิม จึงต้องมีการสื่อสาร หรือการให้ความรู้ด้านคุณค่าหรือประโยชน์ของสินค้าอินทรีย์เพื่อให้ผู้บริโภคมีความเข้าใจในผลิตภัณฑ์มากขึ้น

- 6) นโยบายสนับสนุน ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่หลายรายที่มีความต้องการใช้เครื่องมือที่มีระบบเทคโนโลยี เชื่อมต่อระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตต่าง ๆ ในการดำเนินงานแต่ยังอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ภาครัฐจึงอาจต้องกำหนดพื้นที่นำร่องในการขยายระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่มีคุณภาพและเสถียรภาพ เพื่อเป็นการสนับสนุนผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ ให้มีโอกาสพัฒนาธุรกิจได้ต่อไป พร้อมกันนี้ สามารถดำเนินการพัฒนาด้านระบบการขนส่งสินค้าเกษตรในพื้นที่ห่างไกล เพื่อช่วยลดภาระต้นทุนด้านการขนส่งควบคู่ไปด้วย อีกทั้ง ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่หลายรายที่ยังไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในการพัฒนาธุรกิจได้ เช่น การลงทุนในเครื่องมือเครื่องจักร เป็นต้น ดังนั้น การสนับสนุนด้านแหล่งเงินทุนทางเลือก ก็จึงเป็นประเด็นที่สำคัญในการเพิ่มทางเลือกและโอกาสในการเข้าถึงผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ต่อไป

บทที่ 2

ยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมเกษตร

จากข้อมูลสถานการณ์ ประเด็นปัญหา และโอกาสในการพัฒนาผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตร ดังเนื้อหาข้างต้น สามารถนำมาวิเคราะห์และจัดทำเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมเกษตร โดยมีจุดมุ่งหมายในการยกระดับผู้ประกอบการในภาคการเกษตร ให้มีศักยภาพการแข่งขันในเชิงธุรกิจ ด้วยการพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ ที่มีการใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมในการเพิ่มความสามารถทางการแข่งขันได้ในระยะยาว

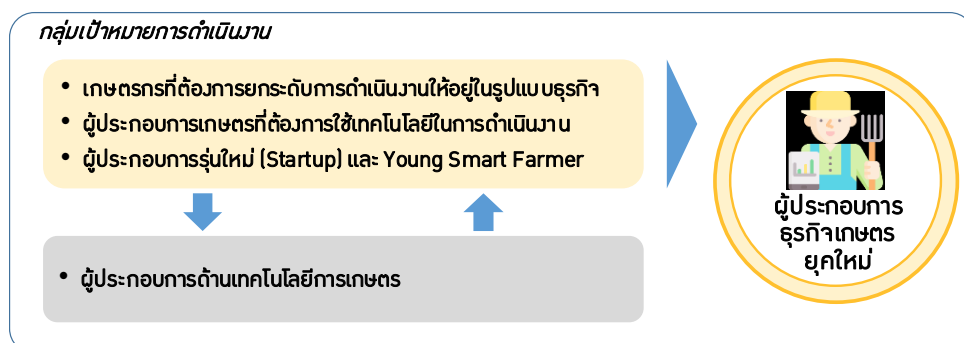
โดยมีการกำหนดเป้าประสงค์ในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตร 3 ประเด็น คือ

- 1) พัฒนาผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตรให้สามารถบริหารจัดการทางธุรกิจให้เติบโตได้ในระยะยาว
- 2) สนับสนุนให้ผู้ประกอบการเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมรวมถึงโอกาสทางการตลาดได้อย่างสะดวก
- 3) สร้างสภาพแวดล้อมในการพัฒนาธุรกิจการเกษตรอย่างครบวงจร

เป้าประสงค์ในการดำเนินงานดังกล่าว ให้ความสำคัญกับการยกระดับอุตสาหกรรมเกษตรของประเทศไทยให้มีศักยภาพ สามารถสร้างโอกาสในการแข่งขันได้ในระยะยาว โดยผู้ประกอบการกลุ่มเป้าหมายในการสนับสนุนตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมเกษตรนี้ ประกอบไปด้วย 3 กลุ่ม ดังนี้

- 1) เกษตรกรที่ต้องการยกระดับการดำเนินงานให้อยู่ในรูปแบบธุรกิจ
- 2) ผู้ประกอบการเกษตรที่ต้องการใช้เทคโนโลยีในการดำเนินงาน
- 3) ผู้ประกอบการรุ่นใหม่ (Startup) และกลุ่ม Young Smart Farmer

แผนภาพที่ 16 ผู้ประกอบการกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์

ที่มา: การวิเคราะห์ของทีปรึกษา

ผู้ประกอบการกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม เป็นผู้ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมเกษตร ซึ่งส่งผลให้เป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรยุคใหม่ที่มีศักยภาพสามารถนำองค์ความรู้ทั้งในด้านการเกษตร การบริหารจัดการ และด้านเทคโนโลยี มาใช้ในการดำเนินธุรกิจได้อย่างมี

ประสิทธิภาพในระยะยาว นอกจากนี้ ผู้ประกอบการด้านเทคโนโลยีการเกษตร ยังได้รับผลประโยชน์ทางอ้อมจาก แนวทางการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตร ที่ถูกบรรจุไว้ในแผนนี้อีกด้วย

ทั้งนี้ การดำเนินงานไปสู่เป้าประสงค์ข้างต้น ได้กำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้ประกอบการ SME ใน อุตสาหกรรมเกษตรใน 4 ประเด็นยุทธศาสตร์หลัก ดังนี้

- ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตร
- ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาเทคโนโลยีและการใช้งานเชิงพาณิชย์
- ยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มประสิทธิภาพทางการตลาดและขยายโอกาสทางการแข่งขัน
- ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาสภาพแวดล้อมในการยกระดับอุตสาหกรรมเกษตร

โดยในยุทธศาสตร์ที่ 1-3 เป็นยุทธศาสตร์ที่เน้นการเพิ่มศักยภาพ ความสามารถของผู้ประกอบการในเชิงธุรกิจ อย่างครบวงจร ทั้งในด้านศักยภาพธุรกิจของผู้ประกอบการเอง การพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องซึ่ง ผู้ประกอบการจะสามารถนำมาต่อยอด และเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจได้ รวมไปถึงการพัฒนาโอกาส ทางการแข่งขันและการเข้าถึงตลาดต่าง ๆ ของผู้ประกอบการ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งที่สนับสนุนให้ ผู้ประกอบการสามารถสร้างโอกาสในการพัฒนาธุรกิจของตนได้ต่อไป

นอกจาก การพัฒนาองค์ประกอบหลักทางธุรกิจของผู้ประกอบการในภาคการเกษตรข้างต้นแล้ว ในยุทธศาสตร์ที่ 4 เป็นการพัฒนาองค์ประกอบในด้านปัจจัยแวดล้อม ที่สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้แก่ผู้ประกอบการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลไกการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ที่มีความเกี่ยวข้อง และเชื่อมโยงกัน ให้สามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างเต็มศักยภาพในระยะยาวต่อไป

ซึ่งรายละเอียดเนื้อหาของแต่ละยุทธศาสตร์ต่อไปนี้ ประกอบด้วย ตัวชี้วัด กลยุทธ์ และ ตัวอย่างโครงการ สำคัญ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบถึงรายละเอียดเป้าหมาย พร้อมทั้งแนวทางการดำเนินการ และนำไป ขับเคลื่อนให้เกิดผลตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ต่อไป

แผนภาพที่ 17 ยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมเกษตร

ที่มา: การวิเคราะห์ของทีปรีक्षा

2.1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตร

การพัฒนาผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตรให้ก้าวสู่ผู้ประกอบการยุคใหม่ โดยต่อยอดการพัฒนาองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร และยกระดับให้เกษตรกร หรือผู้ที่สนใจประกอบธุรกิจในภาคการเกษตร ได้เพิ่มศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตรที่มีความพร้อมทั้งด้านองค์ความรู้ที่สามารถผสมผสานองค์ความรู้ด้านบริหารจัดการด้านการเกษตร ในเชิงธุรกิจมากขึ้น โดยมีศักยภาพเทียบเท่ากับการบริหารธุรกิจในภาคการผลิต หรือภาคบริการต่อไป

พร้อมกันนี้ การพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการภาคการเกษตรนั้น ไม่เพียงแต่พัฒนาตัวผู้ประกอบการเพียงอย่างเดียว แต่ส่วนหนึ่งยังต้องมีความเชื่อมโยงธุรกิจระหว่างผู้ประกอบการในภาคการเกษตรเอง และผู้ประกอบการในธุรกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่อง เพื่อเป็นการสร้างโอกาสในการพัฒนาธุรกิจร่วมกันอย่างยั่งยืนได้อีกทางหนึ่งเช่นกัน

2.1.1 ตัวชี้วัด

จากแนวคิดการยกระดับศักยภาพผู้ประกอบการดังกล่าว มีการกำหนดตัวชี้วัดการดำเนินงานดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) สัดส่วนจำนวนผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่

พิจารณาจากสัดส่วนจำนวนของผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ เปรียบเทียบกับจำนวนผู้ประกอบการในภาคการเกษตรทั้งหมด และนำมาเปรียบเทียบกันในแต่ละปี เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการบ่มเพาะ สนับสนุนให้เกิดผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ที่เป็นมืออาชีพ ซึ่งสามารถขับเคลื่อนธุรกิจด้านการเกษตรยุคใหม่ได้เพิ่มขึ้น

อย่างไรก็ดี การจัดเก็บข้อมูลจำนวนผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ จำเป็นต้องมีการกำหนดนิยามขอบเขตของผู้ประกอบการนี้ที่ชัดเจนก่อนในเบื้องต้น เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถเก็บข้อมูลจำนวนของผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ที่ถูกต้องตรงกัน ซึ่งจะส่งผลต่อความถูกต้องของข้อมูลในภาพรวมด้วยเช่นกัน

2) ผลกำไรของผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่

เป็นการพิจารณาผลสำเร็จและศักยภาพของผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ในภาพรวม ซึ่งสามารถนำมาศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมถึงผลความสำเร็จของการดำเนินงานสนับสนุนผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ในเชิงนโยบาย ว่าสามารถเพิ่มทักษะความสามารถให้กับผู้ประกอบการและสนับสนุนให้ผู้ประกอบการประสบความสำเร็จได้มากน้อยเพียงใด

3) อายุเฉลี่ยของธุรกิจเกษตรยุคใหม่

เพื่อพิจารณาถึงความสามารถในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ โดยพิจารณาถึงความยั่งยืนของการดำเนินงาน ซึ่งมีความมุ่งหวังให้ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ สามารถดำเนินธุรกิจได้เองในระยะยาว พร้อมกับการสนับสนุนและการอำนวยความสะดวกจากหน่วยงานภาครัฐต่อไป

ซึ่งตัวชี้วัดด้านผลกำไรของผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ และอายุเฉลี่ยของธุรกิจเกษตรยุคใหม่นี้ เป็นตัวชี้วัด ร่วมกับการดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพทางการตลาดและขยายโอกาสทางการแข่งขัน ได้อีกด้วย

2.1.2 กลยุทธ์การดำเนินงาน

กลยุทธ์ภายใต้การดำเนินงานในยุทธศาสตร์ที่ 1 ยกกระดับศักยภาพผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กลยุทธ์ที่ 1.1 สร้างและปลูกฝังความรู้ ทักษะด้านการบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีการเกษตร

การพัฒนาผู้ประกอบการด้านการเกษตรให้เป็นผู้ประกอบการยุคใหม่ ที่มีองค์ความรู้ในการบริหารธุรกิจ ควบคู่กับการนำเทคโนโลยีการเกษตรมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และสามารถใช้ต้นทุน การผลิตได้อย่างคุ้มค่า นั้น หน่วยงานภาครัฐ ภาคการศึกษา และหน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้อง ต้องสามารถมองภาพ การบริหารการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร ให้เหมือนกับการบริหารการผลิตสินค้าในเชิงอุตสาหกรรม มีการคำนึง ถึงต้นทุน กำไร และเงินหมุนเวียนภายในธุรกิจ รวมไปถึงการประเมินความคุ้มค่าในการลงทุน พร้อมทั้งถ่ายทอด แนวคิดต่าง ๆ เหล่านั้นไปยังผู้ประกอบการยุคใหม่

โดยมีแนวคิดการดำเนินงานผ่านการเรียนรู้จากผู้ประกอบการเกษตรที่มีศักยภาพ ที่เป็นต้นแบบ การดำเนินงานที่ดี สถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่สามารถถ่ายทอดแนวทางการบริหารจัดการธุรกิจ เกษตร ผ่านรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการบ่มเพาะโดยผู้เชี่ยวชาญ การพัฒนาระบบ ที่ปรึกษาให้แก่ผู้ประกอบการเกษตร หรือแนวทางการดำเนินงานในรูปแบบอื่น ๆ ตามความต้องการของ ผู้ประกอบการเกษตรที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่

นอกจากนี้ สำหรับผู้ประกอบการยุคใหม่ที่มีความรู้ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน ควรได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้และการเข้าถึงเทคโนโลยีด้านการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยีในการเพาะปลูก การควบคุมและติดตามสภาพแวดล้อมของปัจจัยการเพาะปลูก หรือเทคโนโลยีในการเข้าถึงตลาด ช่องทางการขาย ต่าง ๆ ที่สนับสนุนให้ผู้ประกอบการสามารถพัฒนาศักยภาพของตนให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาของ ธุรกิจอื่น ๆ ได้ต่อไป

กลยุทธ์ที่ 1.2 พัฒนาช่องทางและรูปแบบการให้ข้อมูล องค์ความรู้ด้านการเกษตร

การพัฒนาช่องทางและรูปแบบการให้ข้อมูล องค์ความรู้เชิงลึกด้านการเกษตร ทั้งรูปแบบการเพาะปลูก การดูแลพื้นที่ก่อนและหลังการเก็บเกี่ยวของการเพาะปลูกพืช หรือการเลี้ยงสัตว์ให้มีช่องทางที่หลากหลาย และ รูปแบบที่น่าสนใจ เผยแพร่ให้ผู้ประกอบการสามารถนำไปใช้งานต่อได้ง่าย เช่น การให้ข้อมูลเทคนิคการเพาะปลูกใน รูปแบบ Infographic หรือแอปพลิเคชันการให้ข้อมูลและติดตามสถานะการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจหลักของ ผู้ประกอบการแต่ละราย ซึ่งเป็นการพัฒนาขึ้นเพื่อสนับสนุนให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็น ประโยชน์ในการดำเนินธุรกิจได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และใช้ประกอบการตัดสินใจในเชิงธุรกิจได้อย่างทันเวลา

จากข้อมูลองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพืชพันธุ์การเกษตรแต่ละชนิดใน ปัจจุบันมีอยู่เป็นจำนวนมาก และมีรูปแบบการเผยแพร่ข้อมูลที่หลากหลาย ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบเอกสาร สิ่งพิมพ์

หนังสือ เว็บไซต์ หรือช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ โดยผู้จัดทำข้อมูล ดังกล่าว มีทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน จึงควรนำมาปรับเปลี่ยนให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถสื่อสารให้ผู้ประกอบการเข้าใจ และค้นหาได้ง่าย พร้อมกับพัฒนาช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย มีบริบทที่เหมาะสมกับผู้ประกอบการเกษตรทุกกลุ่ม รวมไปถึงการจำแนกข้อมูลต่าง ๆ ตามประเภทของผลิตภัณฑ์การเกษตรที่มีความหลากหลาย เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ประกอบการให้สามารถนำไปปรับใช้อย่างเหมาะสมกับการประกอบธุรกิจของตนต่อไป

กลยุทธ์ที่ 1.3 ส่งเสริมผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ต้นแบบ

จากการพัฒนาผู้ประกอบการเกษตรตามบริบทข้างต้น หากผู้ประกอบการที่มีศักยภาพที่โดดเด่น สามารถดำเนินธุรกิจได้ประสบความสำเร็จ ควรได้รับการส่งเสริม สร้างกำลังใจ ผ่านการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษี หรือสิทธิประโยชน์ในรูปแบบอื่น ๆ พร้อมทั้ง พัฒนาให้เป็นต้นแบบ เพื่อถ่ายทอดเทคนิค วิธีการดำเนินงาน ให้ผู้ประกอบการรายอื่นได้นำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับธุรกิจของตน

การดำเนินงานส่งเสริมผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ต้นแบบนี้ สามารถดำเนินงานได้ทั้งในระดับพื้นที่ จังหวัด หรือภูมิภาค รวมถึงการพิจารณาตามประเภทของผลิตภัณฑ์การเกษตร ทั้งนี้ เมื่อสามารถคัดเลือกผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ต้นแบบได้แล้ว อาจจัดให้มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้ประกอบการในหลายระดับ เช่น ระหว่างผู้ประกอบการต้นแบบในแต่ละภูมิภาค ระหว่างผู้ประกอบการแบบดั้งเดิมและผู้ประกอบการยุคใหม่ เป็นต้น เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่หลากหลาย และทำให้ผู้ประกอบการเห็นตัวอย่างที่แตกต่างออกไปจากที่ทำอยู่ รวมไปถึงเป็นการสร้างโอกาสในการเชื่อมโยงธุรกิจระหว่างผู้ประกอบการได้อีกด้วย

กลยุทธ์ที่ 1.4 เชื่อมโยงผู้ประกอบการเกษตรกับผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่อุปทาน

การสร้างเชื่อมโยงของผู้ประกอบการในธุรกิจการเกษตร เข้ากับผู้ประกอบการในธุรกิจที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทาน เช่น ผู้จำหน่ายพันธุ์พืช อุปกรณ์การเกษตร ช่องทางการตลาด มีความจำเป็นเป็นอย่างมาก เพื่อให้ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตรสามารถเข้าถึงลูกค้าที่ช่วยพัฒนาธุรกิจที่ตรงตามความต้องการ และเชื่อมโยงความร่วมมือกันอย่างเป็นระบบ

พร้อมกันนี้ การเชื่อมโยงไปยังธุรกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาจมีขอบเขตมากกว่าอุตสาหกรรมอาหาร หรือ อุตสาหกรรมสมุนไพร ที่มีในปัจจุบัน แต่การเชื่อมโยงกลุ่มธุรกิจในห่วงโซ่ที่เกี่ยวข้องนี้ อาจสร้างโอกาสให้ผู้ประกอบการภาคการเกษตร ได้เข้าถึงกลุ่มธุรกิจใหม่ ๆ เพิ่มเติม เช่น ธุรกิจชีวภาพ เป็นต้น เพื่อการขยายตลาดให้สามารถเติบโตได้อย่างต่อเนื่องในระยะยาว

2.1.3 ตัวอย่างโครงการสำคัญ

จากกลยุทธ์ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 1 ซึ่งประกอบด้วยแนวทางการพัฒนาใน 4 กลยุทธ์นั้น มีแนวทางการดำเนินงานที่ยกมาเป็นตัวอย่างโครงการสำคัญ จำนวน 3 โครงการ ดังนี้

1) โครงการสนับสนุนการตลาดและเรียนรู้เทคโนโลยีการเกษตรใหม่ ๆ

รายละเอียดเบื้องต้น: สร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา หรือพื้นที่เกษตรภาคเอกชนต้นแบบที่มีการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ให้ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ได้ศึกษา เรียนรู้ ทั้งด้านกระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพ เทคโนโลยีในการเพาะปลูก รวมถึงองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์จากงานวิจัย เพื่อให้ผู้ประกอบการนำไปพัฒนาต่อยอดธุรกิจของตนต่อไป

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สสว.

2) โครงการต่อยอดช่องทางการให้องค์ความรู้ด้านการเกษตรอย่างง่าย

รายละเอียดเบื้องต้น: นำองค์ความรู้ด้านการเกษตร ทั้งด้านผลิตภัณฑ์ ปัจจัยการผลิต ที่มีอยู่ในหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาปรับปรุงรูปแบบการเผยแพร่ให้เข้าใจง่าย น่าสนใจ และสามารถค้นหาได้สะดวก และให้เข้าใจง่าย เช่น Infographic แผนที่ โดยมีการแยกประเภทข้อมูลตามพื้นที่ เพื่อให้ผู้ประกอบการเข้าถึงและนำไปต่อยอดธุรกิจได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สสว.

3) โครงการค้นหาผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ดาวเด่น

รายละเอียดเบื้องต้น: คัดเลือกผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ที่มีการบริหารความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ ใช้เทคโนโลยีเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต พร้อมทั้งมีการบริหารจัดการในเชิงธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ มีความเติบโตอย่างต่อเนื่อง พร้อมให้รางวัลและมาตรการสนับสนุน เพื่อเป็นต้นแบบและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้ประกอบการรายอื่น ๆ ต่อไป

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สสว.

2.2 ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาเทคโนโลยีและการใช้งานเชิงพาณิชย์

องค์ประกอบหลักอีกส่วนหนึ่งในการยกระดับผู้ประกอบการภาคการเกษตรให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการควบคุมปัจจัยการเพาะปลูกต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเพิ่มผลผลิตได้อย่างเป็นระบบนั้น ผู้ประกอบการจำเป็นต้องนำเทคโนโลยี นวัตกรรมต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ให้มีความเหมาะสมกับการเพาะปลูก และสอดคล้องกับธุรกิจของตน ผ่านการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี เพื่อให้ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ มีการนำเทคโนโลยีไปใช้งานในวงกว้างมากยิ่งขึ้น สามารถส่งผลในการสร้างประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจได้

2.2.1 ตัวชี้วัด

จากแนวความคิดการพัฒนาเทคโนโลยีและการใช้งานเชิงพาณิชย์ มีการกำหนดตัวชี้วัดการดำเนินงาน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) จำนวนเทคโนโลยีที่ได้รับการเผยแพร่ไปสู่ผู้ประกอบการเกษตรและธุรกิจสนับสนุน

เป็นการติดตามความสำเร็จในการสนับสนุนให้ผู้ประกอบการเกษตรและธุรกิจสนับสนุนในภาคการเกษตร สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เป็นผลงานวิจัยจากหน่วยภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้อย่างเหมาะสมกับศักยภาพของผู้ประกอบการแต่ละกลุ่ม

โดยเบื้องต้นการรวบรวมข้อมูลจำนวนเทคโนโลยี ที่เผยแพร่ไปสู่ผู้ประกอบการในกลุ่มธุรกิจการเกษตรและธุรกิจสนับสนุนนี้ ควรมีการจำแนกการเก็บข้อมูลตามระดับของเทคโนโลยี ที่เหมาะสมสำหรับผู้ประกอบการที่แตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่ม ซึ่งสามารถแบ่งระดับของเทคโนโลยีออกเป็น 3 ส่วนในเบื้องต้นคือเทคโนโลยีอย่างง่าย เทคโนโลยีระดับปานกลาง และเทคโนโลยีระดับสูง ตามรายละเอียดในตัวอย่างโครงการพัฒนาและเผยแพร่เทคโนโลยีการเกษตรอย่างง่าย เพื่อให้ผู้ประกอบการทุกกลุ่มมีโอกาสในการใช้เทคโนโลยีอย่างทั่วถึง

2) อัตราการขยายตัวของจำนวนผู้ประกอบการเทคโนโลยีการเกษตร

การพิจารณาผู้ประกอบการเทคโนโลยีการเกษตร เป็นการติดตามความก้าวหน้าในการสนับสนุนให้เกิดผู้ประกอบการในธุรกิจที่สนับสนุนให้เกิดการนำเทคโนโลยีการเกษตรไปใช้ให้มากขึ้น โดยประเมินจากจำนวนผู้ประกอบการเทคโนโลยีการเกษตรที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปี

2.2.2 กลยุทธ์การดำเนินงาน

กลยุทธ์ภายใต้การดำเนินงานในยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาเทคโนโลยีและการใช้งานเชิงพาณิชย์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กลยุทธ์ที่ 2.1 สนับสนุนการเข้าถึงเทคโนโลยีของผู้ประกอบการเกษตร

มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสนับสนุนให้ผู้ประกอบการภาคการเกษตรสามารถเข้าถึงข้อมูล องค์ความรู้ และนำเทคโนโลยีต่าง ๆ ไปใช้ได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น ลดอุปสรรคต่าง ๆ ในการเข้าถึงเทคโนโลยีของผู้ประกอบการ

โดยแนวความคิดการสนับสนุนการเข้าถึงเทคโนโลยีของผู้ประกอบการเกษตรนี้ ให้ความสำคัญกับการสร้างทางเลือกของเทคโนโลยีและนวัตกรรม ให้อยู่ในระดับที่ผู้ประกอบการแต่ละกลุ่มสามารถเข้าถึงได้อย่างเหมาะสม

เช่น การปรับลดระดับของเทคโนโลยี ให้อยู่ในระดับการใช้งานอย่างง่ายก่อน ซึ่งมีกระบวนการทำงานที่ผู้ใช้งานเข้าใจได้ง่าย เพื่อสร้างความคุ้นเคย และเห็นถึงประโยชน์ในการนำอุปกรณ์ เครื่องมือ หรือเทคโนโลยีต่าง ๆ มาช่วยในการเพิ่มประสิทธิภาพการเพาะปลูกมากยิ่งขึ้น หรือการพัฒนาเทคโนโลยีจากหน่วยงานภาครัฐ และเปิดให้ผู้ประกอบการภาคการเกษตรสามารถเข้าถึงได้โดยไม่มีค่าใช้จ่าย เป็นต้น

กลยุทธ์ที่ 2.2 ส่งเสริมการสร้างผู้ประกอบการที่ผลิตหรือให้บริการเทคโนโลยีเพื่อการเกษตร (AgriTech Provider)

ผู้ประกอบการที่ผลิตหรือให้บริการเทคโนโลยีเพื่อการเกษตร เป็นกลุ่มผู้ประกอบการที่มีความสำคัญ เช่นเดียวกับผู้ประกอบการเกษตร ในการยกระดับอุตสาหกรรมการเกษตร โดยผู้ประกอบการในธุรกิจเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรนั้น หมายความถึง ผู้พัฒนาเทคโนโลยี ผู้ถ่ายทอดเทคโนโลยี ผู้ให้บริการซ่อมบำรุง และผู้ผลิตส่วนประกอบของเครื่องจักรหรืออุปกรณ์การเกษตร เช่น อะไหล่ รวมไปถึงผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ซึ่งผู้ประกอบการเหล่านี้สามารถลดภาระงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ ที่ต้องลงทุนในการพัฒนาและสนับสนุนเทคโนโลยีให้กับผู้ประกอบการเกษตร โดยมีผู้ประกอบการในกลุ่มนี้เป็นผู้ดำเนินการ และต่อยอดเพื่อนำไปใช้งานในเชิงพาณิชย์ได้ในระยะยาวอีกด้วย

ทั้งนี้ การพัฒนาเทคโนโลยีต่าง ๆ จากหน่วยงานภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นสถาบันการศึกษา หน่วยงานวิจัย จึงควรมีการจัดจ้างผู้ผลิตเครื่องมือ อุปกรณ์ เทคโนโลยีและอะไหล่ต่าง ๆ เพื่อเป็นผู้ผลิตอุปกรณ์ต้นแบบในการพัฒนา เพื่อให้การถ่ายทอดเทคโนโลยีเหล่านั้น มีผู้รับรองความรู้ต่าง ๆ ไปดำเนินงานต่อได้ ดังนั้น การสนับสนุนและส่งเสริมธุรกิจเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรนั้น จึงเป็นอีกส่วนหนึ่งซึ่งมีความสำคัญ ที่สนับสนุนให้ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่สร้างประสิทธิภาพในการดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องในระยะยาวต่อไป การส่งเสริมให้มีผู้ผลิตหรือให้บริการเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรมากขึ้น สามารถทำได้โดยการให้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้ประกอบการด้านเทคโนโลยีเห็นความสำคัญในธุรกิจกลุ่มนี้มากยิ่งขึ้น

กลยุทธ์ที่ 2.3 สร้างความเชื่อมโยงองค์ความรู้และข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและต่อยอดในเชิงพาณิชย์

การพัฒนาเทคโนโลยีโดยหน่วยงานในภาคการศึกษา หรือหน่วยงานวิจัยของภาครัฐนั้น เป็นการพัฒนาในระดับงานวิจัยเท่านั้น การนำเทคโนโลยีหรือองค์ความรู้ต่าง ๆ ไปใช้งานในธุรกิจของผู้ประกอบการในภาคการเกษตร จำเป็นต้องมีการพัฒนากลไกการถ่ายทอดองค์ความรู้และข้อมูลต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

ดังนั้น แนวคิดในการดำเนินงานต้องมีการคัดเลือกผู้ประกอบการที่มีความพร้อมทั้งในด้านความรู้ เทคโนโลยี รวมไปถึงการเตรียมความพร้อมด้านการเงิน เพื่อเข้ามารับการถ่ายทอดองค์ความรู้ และข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ ผ่านระบบหรือแพลตฟอร์มที่สามารถเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบพี่เลี้ยงให้คำปรึกษา และคำแนะนำในการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ในช่วงเริ่มต้นของการใช้งาน เพื่อให้ผู้ประกอบการภาคการเกษตรสามารถใช้งานเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเต็มศักยภาพต่อไป

2.2.3 ตัวอย่างโครงการสำคัญ

จากกลยุทธ์ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 2 ซึ่งประกอบด้วยแนวทางการพัฒนาใน 3 กลยุทธ์นั้น มีแนวทางการดำเนินงานที่ยกมาเป็นตัวอย่างโครงการสำคัญ จำนวน 3 โครงการ ดังนี้

1) โครงการพัฒนาและเผยแพร่เทคโนโลยีการเกษตรอย่างง่าย

รายละเอียดเบื้องต้น: ปรับลดความซับซ้อนของเทคโนโลยี อุปกรณ์ เครื่องมือหรือแอปพลิเคชันด้านการเกษตร เพื่อลดต้นทุนและความซับซ้อนในการใช้งาน ให้เหมาะสมกับผู้ประกอบการแต่ละกลุ่ม เพื่อเปิดโอกาสให้เข้าถึงเทคโนโลยีได้สะดวกมากยิ่งขึ้น โดยเบื้องต้นแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

- เทคโนโลยีอย่างง่าย มีระดับความซับซ้อนของระบบดิจิทัลต่ำ และมีมูลค่าไม่สูงมาก เหมาะสำหรับผู้ประกอบการเกษตรแบบดั้งเดิม หรือผู้ประกอบการทั่วไป สามารถเข้าถึงได้โดยไม่ต้องลงทุนมากนัก
- เทคโนโลยีระดับปานกลาง เริ่มมีระดับความซับซ้อนของระบบดิจิทัลในการควบคุมเครื่องมือหรืออุปกรณ์อยู่ในระดับปานกลาง เหมาะสำหรับผู้ประกอบการเกษตรที่มีความคุ้นเคยกับระบบดิจิทัลในระดับพื้นฐาน และสามารถประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับธุรกิจของตนได้
- เทคโนโลยีระดับสูง ที่มีความซับซ้อนของระบบดิจิทัลและตัวกลไกของเครื่องมือหรืออุปกรณ์ รวมไปถึงสามารถเชื่อมต่อผ่านระบบเครือข่ายในการติดตามข้อมูลสถานะของการดำเนินงานหรือเพาะปลูก รวมถึงการควบคุมเครื่องมือหรืออุปกรณ์เหล่านั้นให้สามารถทำงานได้ ซึ่งเหมาะสำหรับผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ ที่มีองค์ความรู้ด้านระบบเครือข่ายดิจิทัลเป็นอย่างดี และมีความพร้อมในการลงทุนในเทคโนโลยีเหล่านั้น

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สสว.

2) โครงการศึกษาและปรับแก้กลไกการส่งต่อเทคโนโลยีจากสถาบันวิจัยของรัฐมายังภาคเอกชน

รายละเอียดเบื้องต้น: พัฒนากลไกการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมให้ภาคเอกชน ที่ดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐให้มีประสิทธิภาพ โดยมีการคัดเลือกผู้ประกอบการที่มีความพร้อม ทั้งด้านองค์ความรู้ ทักษะ รวมถึงเงินลงทุน ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถมีส่วนร่วมสนับสนุนผู้ประกอบการหากขาดองค์ประกอบอย่างใดอย่างหนึ่ง พร้อมวางมาตรการป้องกันการแสวงหาประโยชน์จากผู้ประกอบการรายใหญ่ และเมื่อผู้ประกอบการที่ผ่านการคัดเลือกให้การถ่ายทอดเทคโนโลยี แล้วให้หน่วยงานเจ้าของงานวิจัยมีช่วงเวลาการให้

คำปรึกษาและถ่ายทอดองค์ความรู้ พร้อมเทคนิควิธีการใช้งานแก่ผู้ประกอบการ
ได้ต่อไป

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและ
สหกรณ์ สสว.

3) โครงการเทคโนโลยีการเกษตรต้นแบบจากสถาบันการศึกษา

รายละเอียดเบื้องต้น: สร้างความร่วมมือในภาคการศึกษาโดยให้โจทย์กับนักศึกษาในการพัฒนา
เทคโนโลยีจากความต้องการของผู้ประกอบการภาคเกษตร เพื่อให้นักศึกษานำไป
พัฒนาเทคนิคการเพาะปลูก พัฒนาเครื่องมือหรืออุปกรณ์ทางการเกษตร
ที่เหมาะสมและใช้งานได้จริง และหากผลงานที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพและ
ประสิทธิภาพในการใช้งาน ควรให้การสนับสนุนนักศึกษาที่พัฒนาผลงานเหล่านั้น
ให้ต่อยอดไปสู่เชิงพาณิชย์โดยสนับสนุนการตั้งกิจการต่อไป

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม กระทรวงเกษตรและ
สหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ สสว.

2.3 ยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มประสิทธิภาพทางการตลาดและขยายโอกาสทางการแข่งขัน

นอกจากการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการและเทคโนโลยี ที่สนับสนุนการเพาะปลูกและดำเนินงานของ
ผู้ประกอบการในภาคการเกษตรให้มีประสิทธิภาพแล้ว การสนับสนุนและสร้างโอกาสทางการตลาดให้แก่
ผู้ประกอบการยังเป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญ โดยหลักคิดในการพัฒนาและสร้างเสริมโอกาสทางการตลาดให้แก่
ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่นั้น ให้ความสำคัญกับการที่ผู้ประกอบการสามารถเชื่อมโยง เข้าถึงตลาดและผู้บริโภคได้
โดยตรง รวมถึงการประเมินและกำหนดราคาซื้อขายได้เอง โดยประเมินจากการบริหารต้นทุน-กำไรของธุรกิจ

ทั้งนี้ การสร้างโอกาสให้กับผู้ประกอบการได้เข้าถึงตลาดใหม่ รวมไปถึงการสร้างความรู้และความ
เข้าใจแก่ผู้บริโภคในการเลือกซื้อสินค้าเกษตรในประเภทต่าง ๆ ยังเป็นการดำเนินงานอีกส่วนหนึ่งที่เป็นปัจจัย
สนับสนุนให้ผู้ประกอบการในภาคการเกษตรสามารถขยายตลาดได้เช่นกัน

2.3.1 ตัวชี้วัด

จากแนวคิดการเพิ่มประสิทธิภาพทางการตลาดและขยายโอกาสทางการแข่งขันดังกล่าว มีการกำหนด
ตัวชี้วัดการดำเนินงานดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) อัตราการขยายตัวของมูลค่าทางเศรษฐกิจของสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์

เพื่อพิจารณาความสำเร็จของการสนับสนุนและส่งเสริมด้านการตลาดให้กับผู้ประกอบการเกษตร
ไม่ว่าจะเป็น การสนับสนุนช่องทางการตลาดทั้งในและต่างประเทศ และการกระตุ้นความเข้าใจของผู้บริโภค
สามารถสะท้อนผลการดำเนินงานนี้ผ่านมูลค่าทางเศรษฐกิจของสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นการ
พิจารณาผลสำเร็จในภาพรวมของทั้งอุตสาหกรรม

2) จำนวนผลิตภัณฑ์ที่นำวัตถุดิบทางการเกษตรไปต่อยอดในเชิงพาณิชย์

เป็นการพิจารณาถึงโอกาสในการนำผลผลิตทางการเกษตรไปต่อยอดสู่อุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่อง นอกเหนือไปจากอุตสาหกรรมอาหาร โดยเป็นการแปรรูปจากวัตถุดิบตั้งต้นที่เคยใช้งานอยู่เดิม เช่น ข้าว มันสำปะหลัง เป็นต้น หรือวัตถุดิบที่มีเฉพาะในบางพื้นที่ซึ่งยังไม่เคยนำมาแปรรูปก็ได้ โดยการจัดเก็บข้อมูลจากรวบรวมจากข้อมูลการจดทะเบียนสิทธิบัตร หรือทรัพย์สินทางปัญญา รวมถึงเลขที่ใบจดแจ้งสินค้าของกระทรวงสาธารณสุข โดยตัวชี้วัดนี้ สามารถนำไปใช้เป็นตัวชี้วัดร่วมในอุตสาหกรรมเศรษฐกิจชีวภาพได้อีกด้วย

2.3.2 กลยุทธ์การดำเนินงาน

โดยกลยุทธ์ภายใต้การดำเนินงานในยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มประสิทธิภาพทางการตลาดและขยายโอกาสทางการแข่งขัน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กลยุทธ์ที่ 3.1 พัฒนาช่องทางการตลาดทั้งในและต่างประเทศ

จากเป้าหมายในการพัฒนาผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ ส่งผลให้ผู้ประกอบการจำเป็นต้องหาตลาดหรือช่องทางการขายผลผลิตทางการเกษตร ที่รองรับความหลากหลายของสินค้าต่าง ๆ ที่สามารถสร้างความแตกต่างจากสินค้าเกษตรทั่วไปได้ด้วย เช่น สินค้าเกษตรปลอดภัย สินค้าเกษตรอินทรีย์ สินค้าเกษตรที่สามารถไปต่อยอดในอุตสาหกรรมเศรษฐกิจชีวภาพ เป็นต้น

ดังนั้น แนวทางหลักในการพัฒนาช่องทางการตลาดให้แก่ผู้ประกอบการในส่วนแรก สามารถทำได้โดยสนับสนุนข้อมูลตลาดทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้ผู้ประกอบการทราบถึงข้อมูลช่องทางการตลาด รวมถึงพฤติกรรมและความต้องการของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ สำหรับผู้ประกอบการตัดสินใจในการทำตลาดในแต่ละพื้นที่ได้

นอกจากนี้ การสนับสนุนการเชื่อมโยงหรือสร้างความร่วมมือกับช่องทางการจัดจำหน่ายต่าง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ยังเป็นแนวทางการสนับสนุนด้านการตลาดที่ผู้ประกอบการให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ทั้งช่องทางการจัดจำหน่ายโดยตรงถึงผู้บริโภค หรือการจัดจำหน่ายหรือเชื่อมโยงไปยังธุรกิจที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงการเชื่อมโยงโอกาสในการนำผลผลิตทางการเกษตรไปแปรรูปเป็นสินค้าใหม่ ๆ ในอุตสาหกรรมเศรษฐกิจชีวภาพ ซึ่งผู้ประกอบการส่วนใหญ่ยังไม่เห็นโอกาสเหล่านี้มากนัก เช่น การเป็นตัวกลางระหว่างผู้ประกอบการ กับตลาดสินค้าเกษตรแบบออนไลน์ การคัดเลือกผู้ประกอบการในธุรกิจเกี่ยวเนื่อง ที่ต้องการทำสัญญาตลาดล่วงหน้ากับผู้ประกอบการเกษตร หรือ การให้ข้อมูลความต้องการวัตถุดิบทางการเกษตรสำหรับการแปรรูปไปสู่สินค้าในอุตสาหกรรมเศรษฐกิจชีวภาพ เป็นต้น

การพัฒนาช่องทางการตลาดนี้เป็นประเด็นที่ผู้ประกอบการเกษตรมีความต้องการอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ ในช่วงการเริ่มต้นกิจการ ยังมีข้อมูลทางการตลาดไม่มากนัก อีกทั้งการศึกษาหรือเข้าถึงข้อมูลด้านการตลาดต่าง ๆ จำเป็นต้องมีการลงทุนเพิ่มเติม การสนับสนุนข้อมูลและช่องทางการเข้าถึงการตลาดให้แก่ผู้ประกอบการในส่วนนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถสนับสนุนการเติบโตของผู้ประกอบการด้านเกษตรได้ต่อไปในอนาคต

กลยุทธ์ที่ 3.2 สร้างความรู้ความเข้าใจและกระตุ้นการให้ความสำคัญในการเลือกซื้อสินค้าเกษตรแก่ผู้บริโภค ปัจจัยที่เป็นสิ่งกำหนดความต้องการของตลาดส่วนหนึ่งคือผู้บริโภค การเลือกเพาะปลูกสินค้าทางการเกษตรให้หลากหลาย การให้ข้อมูลประเภทของสินค้าเกษตรที่ผ่านกระบวนการผลิตที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นสินค้าเกษตรปลอดภัย สินค้าเกษตรอินทรีย์ หรือสินค้าเกษตรประเภทอื่น ๆ จำเป็นต้องมีการสื่อสาร สร้างความเข้าใจ และความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการบริโภคสินค้าเกษตรแต่ละประเภทอย่างเหมาะสม โดยให้ความสำคัญกับการเลือกซื้อสินค้าเกษตรที่ปลอดภัยต่อสุขภาพ มากกว่าการคำนึงถึงราคาเป็นสำคัญ รวมถึงการเลือกบริโภคสินค้าอย่างหลากหลาย และมีความเหมาะสมตามฤดูกาลให้แก่ผู้บริโภค

ทั้งนี้ การสร้างการรับรู้ต่าง ๆ นี้ จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือกับหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชน ในการร่วมมือกันให้ข้อมูลและเลือกบริโภคสินค้าเกษตรอย่างเหมาะสม เพื่อเกิดปริมาณความต้องการที่มากและหลากหลายเพียงพอในการเพาะปลูก มีความคุ้มค่าในการขนส่ง รวมไปถึงการผลักดันให้เกิดกลไกทางราคาของสินค้าเกษตรที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นสินค้าเกษตรทั่วไป เกษตรปลอดภัย หรือเกษตรอินทรีย์ อย่างเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

2.3.3 ตัวอย่างโครงการสำคัญ

จากกลยุทธ์ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 3 ซึ่งประกอบด้วยแนวทางการพัฒนาใน 3 กลยุทธ์นั้น มีแนวทางการดำเนินงานที่ยกมาเป็นตัวอย่างโครงการสำคัญ ทั้งหมด 3 โครงการ ดังนี้

1) โครงการส่งเสริมการทำตลาดล่วงหน้าร่วมกับผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง

รายละเอียดเบื้องต้น: จัดงานจับคู่ธุรกิจให้กับผู้ประกอบการเกษตรกับผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง โดยการคัดเลือกและจัดทำรายชื่อผู้ประกอบการเกษตรและผู้ประกอบการที่รับซื้อสินค้าการเกษตรไปแปรรูปที่ได้รับการรับรองเพื่อความสะดวกในการค้นหาข้อมูลและจับคู่ธุรกิจของผู้ประกอบการทั้ง 2 ส่วน พร้อมทั้งให้ความรู้ด้านกฎหมายและแนวปฏิบัติในการทำสัญญาซื้อขายสินค้าล่วงหน้า

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สสว.

2) โครงการเชื่อมโยงข้อมูลความต้องการของตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ชีวภาพ

รายละเอียดเบื้องต้น: ประสานเชื่อมโยงกลุ่มผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่เข้ากับกลุ่มธุรกิจชีวภาพ ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อทราบถึงความต้องการวัตถุดิบจากภาคการเกษตรที่สามารถนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าหรือของเหลือจากการเกษตรได้ เพื่อให้ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่นำไปวางแผนการผลิตได้ต่อไปในระยะยาว

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ สสว.

3) โครงการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจถึงสินค้าเกษตรประเภทต่าง ๆ

รายละเอียดเบื้องต้น: รวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อให้ข้อมูลและสร้างความเข้าใจแก่ประชาชน ถึงความแตกต่างของสินค้าเกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ และสินค้าเกษตรทั่วไป รวมถึงสร้างความตระหนักรู้ และกระตุ้นการบริโภคสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นการสนับสนุนผู้ประกอบการเกษตรได้อีกทางหนึ่ง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์ สสว.

2.4 ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาสภาพแวดล้อมในการยกระดับอุตสาหกรรมเกษตร

สำหรับประเด็นการพัฒนาในยุทธศาสตร์นี้ ซึ่งเป็นการสนับสนุนให้ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ดำเนินธุรกิจได้อย่างราบรื่น คือ ปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับอุตสาหกรรมเกษตรในภาพรวมของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการผลผลิตทางการเกษตรต้นน้ำ โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญในการสนับสนุนอุตสาหกรรมเกษตร รวมไปถึงการควบคุมและพัฒนามาตรฐานการเกษตรของประเทศ ให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล อันจะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความเชื่อมั่นต่อผลิตภัณฑ์การเกษตรของประเทศในระดับสากลได้ต่อไป

แนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อมในการยกระดับอุตสาหกรรมเกษตรนี้ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการผลักดันการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ โดยมีกลไกการดำเนินงาน แลกเปลี่ยนข้อมูล ประสานและเชื่อมต่อการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้ประกอบการในภาคการเกษตร ได้รับประโยชน์สูงสุดต่อไป

2.4.1 ตัวชี้วัด

จากแนวคิดการพัฒนาสภาพแวดล้อมในการยกระดับอุตสาหกรรมเกษตร มีการกำหนดตัวชี้วัดการดำเนินงานดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) จำนวนสินค้าเกษตรที่มีการบริหารจัดการภาพรวมผ่านแพลตฟอร์มการวางแผนข้อมูลการเกษตร

เพื่อให้การบริหารจัดการภาพรวมของอุตสาหกรรมเกษตรในประเทศไทย มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ เมื่อมีการพัฒนาแพลตฟอร์มการวางแผนข้อมูลทางการเกษตรเรียบร้อยแล้ว จำเป็นต้องมีการกำหนดเป้าหมายของสินค้าเกษตรกลุ่มนำร่องที่ใช้แพลตฟอร์มดังกล่าวในการบริหารจัดการ และเพิ่มจำนวนให้ครอบคลุมความหลากหลายของสินค้าเกษตรที่มีอยู่ในประเทศ รวมไปถึงอุตสาหกรรมเป้าหมายที่มีการนำทรัพยากรการเกษตรเหล่านั้นไปสร้างมูลค่าเพิ่มต่อไป ทั้งนี้ การพิจารณาข้อมูลตัวชี้วัดนี้ สามารถประเมินศักยภาพของระบบการบริหารทรัพยากรสินค้าเกษตรให้มีประสิทธิภาพบนข้อมูลจริงได้ต่อไป

2) จำนวนมาตรฐานด้านการเกษตรยุคใหม่ที่ได้รับการกำหนดขึ้นใหม่/ทบทวน/ปรับปรุง

เพื่อพิจารณาความสำเร็จของการพัฒนามาตรฐานการเกษตรให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ประกอบการเกษตร ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงผู้บริโภค โดยรวบรวมข้อมูลจาก 2 ส่วน คือ จำนวนมาตรฐานที่กำหนดขึ้นใหม่ และจำนวนมาตรฐานที่มีการทบทวน ปรับปรุง ให้สามารถรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

2.4.2 กลยุทธ์การดำเนินงาน

โดยกลยุทธ์ภายใต้การดำเนินงานในยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาสภาพแวดล้อมในการยกระดับอุตสาหกรรม การเกษตรมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กลยุทธ์ที่ 4.1 พัฒนาแพลตฟอร์มสำหรับการรวบรวมและกระจายข้อมูลด้านการเกษตร

เป็นการพัฒนาเครื่องมือในการบริหารจัดการให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการเกษตร ให้สามารถ ตรวจสอบ และติดตามข้อมูลผู้ประกอบการภาคเกษตร และผลผลิตทางการเกษตรในภาพรวมของประเทศ พร้อมทั้ง ให้หน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทในการวางนโยบายทางการเกษตรนำไปใช้ในการกำหนดทิศทางการเพาะปลูกและ ปศุสัตว์ รวมถึงการตลาดได้ในระยะยาว

ในขณะเดียวกัน ต้องมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลเหล่านี้ให้แก่ผู้ประกอบการภาคเกษตร ผู้ประกอบการ ในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงผู้บริโภค ได้ร่วมใช้ประโยชน์จากข้อมูลเหล่านี้ ตัวอย่างเช่น ผู้ประกอบการ ภาคการเกษตรสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจเลือกพืชที่จะปลูกในแต่ละช่วงเวลาตามความต้องการ ของตลาด ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง สามารถวางแผนการจัดหาวัตถุดิบ และการผลิตสินค้าได้ อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งระบบหรือแพลตฟอร์มนี้ต้องสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่เกี่ยวข้องได้ ทั้งในมิติของ การให้และรับข้อมูล รวมไปถึงการมีระบบอัจฉริยะในการประมวลผลและคาดการณ์ล่วงหน้าให้กับผู้ใช้งาน ได้ทราบถึงข้อมูลที่ควรระวังต่าง ๆ เช่น การขาดแคลนสินค้าบางรายการ เป็นต้น เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถวางแผนการรับมือได้อย่างทันเวลา และลดความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้

ทั้งนี้ แนวทางการพัฒนาระบบหรือแพลตฟอร์มดังกล่าว ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบ การประมวลผลข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analysis) ร่วมด้วย เพื่อให้ระบบที่พัฒนาขึ้นมีความสมบูรณ์และ นำไปใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

กลยุทธ์ที่ 4.2 ยกระดับโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนอุตสาหกรรมกรรมการเกษตร

สำหรับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนอุตสาหกรรมกรรมการเกษตร หมายรวมถึงการพัฒนา ด้านโลจิสติกส์เป็นสำคัญ แต่นอกจากนี้แล้วยังรวมถึงการพัฒนาการสนับสนุนด้านการเงินให้แก่ผู้ประกอบการ ในภาคการเกษตรร่วมด้วย

การพัฒนาด้านโลจิสติกส์นั้น ต้องเป็นการพัฒนาโดยอาศัยความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ ต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าและคุ้มค่าในการพัฒนา โดยผู้ได้รับประโยชน์ จากผลการดำเนินงานในส่วนนี้ ไม่ได้มีเพียงแต่ผู้ประกอบการในภาคเกษตรเท่านั้น แต่ผู้ประกอบการในธุรกิจอื่น ๆ ยัง สามารถได้รับประโยชน์ในการดำเนินงานจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในส่วนนี้ด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ การสนับสนุนทางการเงินให้แก่ผู้ประกอบการภาคการเกษตรนั้น ปัจจุบันอาจเห็นได้ว่า มีการสนับสนุนให้เข้าถึงแหล่งเงินทุนผ่านทางสถาบันการเงินหลายแห่ง หากแต่การสนับสนุนด้านการเงินสำหรับผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ ยังมีไม่มากเท่าที่ควร ทั้งการสนับสนุนเงินทุนในการลงทุนด้านเทคโนโลยี หรือนวัตกรรม ในการเพาะปลูก การตลาด รวมไปถึงการเพาะปลูกแบบผสมผสาน ซึ่งจำเป็นต้องสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับสถาบัน

การเงิน ในการพิจารณาอนุมัติการลงทุนธุรกิจการเกษตรในรูปแบบใหม่เพิ่มขึ้น หรือการสร้างช่องทางการเข้าถึงแหล่งเงินทุนทางเลือกให้กับผู้ประกอบการในภาคการเกษตรต่อไป

กลยุทธ์ที่ 4.3 พัฒนากลไกและความเข้มข้นในการส่งเสริมการใช้มาตรฐานการเกษตร

จากสถานการณ์ปัจจุบันที่ประเทศไทยมีทั้งมาตรฐานสินค้าเกษตรที่ใช้รับรองคุณภาพ มาตรฐานของสินค้าภายในประเทศ และมาตรฐานสินค้าเกษตรในระดับนานาชาติ รวมไปถึงการตรวจสอบย้อนกลับของสินค้าเกษตรที่นำไปแปรรูป และผลิตเป็นอาหาร หากแต่การรับรองคุณภาพ มาตรฐานของประเทศไทยยังไม่ได้รับการยอมรับในบางประเทศ เนื่องจากตรวจพบการใช้เคมีในกระบวนการเพาะปลูก ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในมาตรฐานสินค้าเกษตรในส่วนนี้ จึงมุ่งเน้นการพัฒนากลไกการตรวจสอบระหว่างกระบวนการเพาะปลูก เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรทั้งในระดับประเทศ และในระดับสากล

โดยแนวทางการดำเนินงานในส่วนนี้ สามารถดำเนินการได้โดยอาศัยระบบการตรวจสอบระหว่างผู้ประกอบการเอง หรือการสร้างเครือข่ายการตรวจสอบผู้ประกอบการ ผ่านตัวแทนจากภาคเอกชนหรือหน่วยงานที่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานภาครัฐ ที่ทำให้คู่ค้า และผู้บริโภคสามารถเชื่อมั่นได้ถึงการตรวจรับรองคุณภาพ และมาตรฐานสินค้าเกษตรของประเทศไทยได้ต่อไปในระยะยาว พร้อมกันนี้ ควรพัฒนารูปแบบการควบคุมหรือบทลงโทษแก่ผู้ประกอบการที่ไม่ดำเนินการตามเงื่อนไขหรือข้อกำหนดที่ระบุไว้ เพื่อไม่ให้ภาพลักษณ์ของสินค้าเกษตรไทยถูกลดความเชื่อมั่นลงได้

2.4.3 ตัวอย่างโครงการสำคัญ

จากกลยุทธ์ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 4 ซึ่งประกอบด้วยแนวทางการพัฒนาใน 3 กลยุทธ์นั้น มีแนวทางการดำเนินงานที่ยกมาเป็นตัวอย่างโครงการสำคัญ จำนวน 4 โครงการ ดังนี้

1) โครงการพัฒนาระบบฐานข้อมูลสนับสนุนผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่

รายละเอียดเบื้องต้น: จัดทำรายละเอียดนิยามและลักษณะของผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ พร้อมทั้งทำความเข้าใจและสรุปจัดทำข้อตกลงร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และพัฒนาเป็นระบบฐานข้อมูลกลางในการรวบรวมข้อมูลที่เป็นใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการอย่างครอบคลุม ทั้งด้านศักยภาพของผู้ประกอบการ ประวัติการเข้าร่วมการอบรม หรือบ่มเพาะจากหน่วยงานต่าง ๆ ศักยภาพการดำเนินงาน การใช้เทคโนโลยีในการสนับสนุนการทำงาน รวมไปถึงศักยภาพด้านการตลาด เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ในการวิเคราะห์ ประเมินและกำหนดแนวทางการสนับสนุนผู้ประกอบการภาคเกษตรได้อย่างต่อเนื่อง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรม กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพาณิชย์ สสว.

2) โครงการพัฒนากลไกบริหารจัดการผลผลิตทางการเกษตร

รายละเอียดเบื้องต้น: สร้างกลไกหรือระบบบริหารจัดการ Demand – Supply ผลผลิตทางการเกษตรในกลุ่มฐานชีวภาพ ในภาพรวมของประเทศ เพื่อบริหารจัดการความต้องการของตลาด ผ่านการพิจารณาสัดส่วนที่เหมาะสมในการนำวัตถุดิบการเกษตรเหล่านั้นไปแปรรูปเป็นสินค้าอาหาร หรือผลิตภัณฑ์ชีวภาพ เช่น การกำหนดสัดส่วนการนำมะพร้าวไปแปรรูป เป็นอาหาร หรือเครื่องสำอาง เป็นต้น ทั้งนี้ ยังเป็นการให้ข้อมูลแก่ผู้ประกอบการเกษตรใช้วางแผนการผลิตได้อีกทางหนึ่งด้วย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงพาณิชย์ สสว.

3) โครงการจัดทำข้อตกลงการขนส่งสินค้าแบบกลุ่มในพื้นที่ที่เข้าถึงยาก

รายละเอียดเบื้องต้น: สนับสนุนให้มีหน่วยงานสนับสนุนการบริหารการขนส่งสินค้าในวิสาหกิจชุมชน หรือผู้ประกอบการเกษตรในพื้นที่ห่างไกล โดยเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการด้านขนส่งและโลจิสติกส์ พร้อมทั้งให้คำปรึกษาด้านการวางระบบและแผนการขนส่งทั้งภายในพื้นที่ และการขนส่งเพื่อเชื่อมโยงเข้ามายังตลาดใหญ่ในพื้นที่ส่วนกลาง ซึ่งเป็นการช่วยให้ผู้ประกอบการเกษตรในพื้นที่ห่างไกลสามารถเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนค่าขนส่งได้ด้วย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงคมนาคม สสว.

4) โครงการทบทวนมาตรฐานและข้อกำหนดคุณภาพและความปลอดภัยของสินค้าเกษตร

รายละเอียดเบื้องต้น: ทบทวนมาตรฐานสินค้าเกษตรให้รองรับผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลาย รวมไปถึงการควบคุมคุณภาพของการเพาะปลูกโดยใช้เทคโนโลยีแบบใหม่ เช่น การใช้อุปกรณ์ควบคุมปัจจัยการผลิต (Plant factory) หรือการปลูกพืชสมุนไพรรวมไปถึงกระบวนการตรวจสอบและควบคุมมาตรฐานให้เข้มข้น สามารถสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค และบริษัทคู่ค้าได้ในระยะยาว

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2.5 แผนปฏิบัติการเพื่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมเกษตร

เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมเกษตรตามแนวทางของ 4 ยุทธศาสตร์นั้น จึงได้กำหนดแผนการดำเนินงานโครงการสำคัญ ในช่วงระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2563 - 2567) ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แผนปฏิบัติการ ตัวชี้วัด และระยะเวลาการดำเนินการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์พัฒนาอุตสาหกรรมเกษตร

ยุทธศาสตร์	ตัวชี้วัด	กลยุทธ์	ตัวอย่างโครงการสำคัญ	ช่วงการดำเนินการ		
				ระยะสั้น (1-2 ปี)	ระยะกลาง (2-3 ปี)	ระยะยาว (4-5 ปี)
ยุทธศาสตร์ที่ 1: ยกระดับศักยภาพ ผู้ประกอบการ ใน อุตสาหกรรม การเกษตร	1.1 สัดส่วนจำนวน ผู้ประกอบการ เกษตรยุคใหม่	1.1 สร้างและปลูกฝังความรู้ ทักษะ ด้านการบริหารธุรกิจและ เทคโนโลยีการเกษตร	1) โครงการสนับสนุนการทดลองและ เรียนรู้เทคโนโลยีการเกษตรใหม่ ๆ	▶		
	1.2 ผลกำไรของ ผู้ประกอบการ เกษตรยุคใหม่	1.2 พัฒนาช่องทางการให้ข้อมูล องค์ความรู้ด้านการเกษตร	2) โครงการต่อยอดช่องทางการให้ องค์ความรู้ด้านการเกษตรอย่างง่าย	▶		
	1.3 อายุเฉลี่ยของธุรกิจ เกษตรยุคใหม่	1.3 ส่งเสริมผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ ต้นแบบ	3) โครงการค้นหาผู้ประกอบการเกษตร ยุคใหม่ดาวเด่น	▶		
		1.4 เชื่อมโยงผู้ประกอบการเกษตรกับ ผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้อง ตลอดห่วงโซ่อุปทาน				

ยุทธศาสตร์	ตัวชี้วัด	กลยุทธ์	ตัวอย่างโครงการสำคัญ	ช่วงการดำเนินการ		
				ระยะสั้น (1-2 ปี)	ระยะกลาง (2-3 ปี)	ระยะยาว (4-5 ปี)
ยุทธศาสตร์ที่ 2: พัฒนาศักยภาพ พัฒนาเทคโนโลยี และการใช้งานเชิง พาณิชย์	2.1 จำนวนเทคโนโลยีที่ ได้รับการเผยแพร่ ไปสู่ผู้ประกอบการ เกษตรและธุรกิจ สนับสนุน 2.2 อัตราการขยายตัว ของจำนวน ผู้ประกอบการ เทคโนโลยีการเกษตร	2.1 สนับสนุนการเข้าถึงเทคโนโลยีของ ผู้ประกอบการเกษตร 2.2 ส่งเสริมการสร้างผู้ประกอบการที่ ผลิตหรือให้บริการเทคโนโลยีเพื่อ การเกษตร 2.3 สร้างความเชื่อมโยงองค์ความรู้และ ข้อมูลจากหน่วยงานหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องและต่อยอดในเชิงพาณิชย์	1) โครงการพัฒนาและเผยแพร่ เทคโนโลยีการเกษตรอย่างง่าย		▶	
			2) โครงการศึกษาและปรับแก้กลไกการ ส่งต่อเทคโนโลยีจากสถาบันวิจัยของรัฐ มายังภาคเอกชน		▶	
			3) โครงการเทคโนโลยีการเกษตรต้นแบบ จากสถาบันการศึกษา	▶		
ยุทธศาสตร์ที่ 3: เพิ่มประสิทธิภาพ ทางการตลาด และขยายโอกาส ทางการแข่งขัน	3.1 อัตราการขยายตัว ของมูลค่าทาง เศรษฐกิจของสินค้า เกษตรและผลิตภัณฑ์ 3.2 จำนวนผลิตภัณฑ์ที่ นำวัตถุดิบทางการ เกษตรไปต่อยอดใน เชิงพาณิชย์	3.1 พัฒนารูปแบบและช่องทางการตลาด ทั้งในและต่างประเทศให้แก่ ผู้ประกอบการ 3.2 สร้างความรู้ความเข้าใจและกระตุ้น การให้ความสำคัญในการเลือกซื้อ สินค้าเกษตรแก่ผู้บริโภค	1) โครงการส่งเสริมการทำตลาดล่วงหน้า ร่วมกับผู้ประกอบการในอุตสาหกรรม เกี่ยวเนื่อง		▶	
			2) โครงการเชื่อมโยงข้อมูลความต้องการ ของตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ชีวภาพ	▶		
			3) โครงการประชาสัมพันธ์สร้างความ เข้าใจถึงสินค้าเกษตรประเภทต่าง ๆ	▶		

ยุทธศาสตร์	ตัวชี้วัด	กลยุทธ์	ตัวอย่างโครงการสำคัญ	ช่วงการดำเนินการ		
				ระยะสั้น (1-2 ปี)	ระยะกลาง (2-3 ปี)	ระยะยาว (4-5 ปี)
ยุทธศาสตร์ที่ 4: สนับสนุน การรวมกลุ่มและ สร้างความร่วมมือ กับหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง	4.1 จำนวนสินค้าเกษตร ที่มีการบริหาร จัดการภาพรวมผ่าน แพลตฟอร์มการ วางแผนข้อมูล การเกษตร 4.2 จำนวนมาตรฐาน ด้านการเกษตรยุค ใหม่ที่ได้รับการ กำหนดขึ้นใหม่/ ทบทวน/ปรับปรุง	4.1 พัฒนาแพลตฟอร์มสำหรับการ รวบรวมและกระจายข้อมูลด้าน การเกษตร	1) โครงการพัฒนาระบบฐานข้อมูล สนับสนุนผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่	▶		
		4.2 ยกระดับโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุน อุตสาหกรรมการเกษตร	2) โครงการพัฒนากลไกบริหารจัดการ ผลผลิตทางการเกษตร	▶		
		4.3 พัฒนากลไกและความเข้มข้นใน การส่งเสริมการใช้มาตรฐาน การเกษตร	3) โครงการจัดทำข้อตกลงการขนส่ง สินค้าแบบกลุ่มในพื้นที่ที่เข้าถึงยาก	▶		
			4) โครงการทบทวนมาตรฐานและ ข้อกำหนดคุณภาพและความปลอดภัย ของสินค้าเกษตร	▶		

ที่มา: การวิเคราะห์ของที่ปรึกษา

แนวทางการดำเนินงานของแผนปฏิบัติการการพัฒนาผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมเกษตรนั้น ในช่วง 1-2 ปีแรก ประกอบด้วยโครงการภายใต้ยุทธศาสตร์ทั้ง 4 ยุทธศาสตร์ ที่ให้ความสำคัญกับโครงการพื้นฐานที่สามารถดำเนินการได้ทันที เห็นผลสำเร็จในช่วง 1-2 ปีแรก และโครงการสำคัญระยะยาว สำหรับการต่อยอดไปสู่การพัฒนาด้านอื่น ๆ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จภายในระยะเวลาการดำเนินงานตามแผนในช่วง 5 ปีต่อไป ทั้งโครงการด้านการพัฒนาผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ โครงการด้านการตลาดในส่วนการประชาสัมพันธ์สร้างความตระหนักรู้ในการบริโภคสินค้าเกษตรให้แก่ผู้บริโภค โครงการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมสนับสนุนด้านการเกษตร รวมไปถึงโครงการในการยกระดับโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนอุตสาหกรรมเกษตร ซึ่งเป็นโครงการที่ต้องการการศึกษา ทำความเข้าใจและดำเนินการอย่างต่อเนื่องในระยะยาวเพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามที่วางเป้าหมายไว้

ส่วนการดำเนินงานในช่วงปีที่ 2-3 ของแผน เป็นการริเริ่มดำเนินงานโครงการใหม่ที่เป็นพื้นฐานในการยกระดับผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ในระยะยาว โดยส่วนใหญ่เป็นโครงการต่อยอดในส่วนการตลาด ซึ่งเป็นตลาดใหม่ที่ต้องศึกษาข้อมูล แนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อเป็นประโยชน์ให้แก่ผู้ประกอบการในการขยายตลาดและสร้างโอกาสใหม่ในการประกอบธุรกิจต่อไป

อย่างไรก็ดี การดำเนินโครงการสำคัญที่กล่าวทั้งหมดข้างต้นนั้น ควรให้ความสำคัญกับโครงการพัฒนาและเผยแพร่เทคโนโลยีการเกษตรอย่างง่าย ให้กับผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการเหล่านั้นได้เรียนรู้การใช้เทคโนโลยีการเกษตร พร้อมทั้งสามารถนำไปดัดแปลง ต่อยอดให้เหมาะสมกับการดำเนินธุรกิจของตนได้ต่อไป ซึ่งเป็นการดำเนินงานที่สนับสนุนให้การดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์นี้สามารถตอบเป้าหมายสำคัญ คือ การยกระดับเกษตรกร และผู้ประกอบการเกษตรแบบดั้งเดิม ไปสู่ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ที่นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตรมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าเกษตรได้ในระยะยาว

2.6 มาตรการสำคัญของการพัฒนา SME ในอุตสาหกรรมเกษตร

เพื่อให้การดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา SME ในอุตสาหกรรมเกษตรบรรลุได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ การยกระดับผู้ประกอบการเกษตรให้เป็นผู้ประกอบการยุคใหม่ มีศักยภาพในการแข่งขัน ควบคู่กับการพัฒนาประสิทธิภาพด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม จึงต้องมีมาตรการสำคัญที่ควรเร่งดำเนินการ โดยเน้นการแก้ไขปัญหาที่เผชิญในปัจจุบันควบคู่ไปกับการวางพื้นฐานเพื่อรองรับการพัฒนาและยกระดับอุตสาหกรรมเกษตรต่อไปในอนาคต ซึ่งมาตรการสำคัญที่ควรดำเนินงานอย่างเร่งด่วนในช่วง 1-2 ปีแรกนี้ ประกอบไปด้วย 2 มาตรการ คือ

- 1) มาตรการ Strong : ยกระดับผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรยุคใหม่
 - 2) มาตรการ Smart : สนับสนุนการพัฒนาและการใช้เทคโนโลยีการเกษตร
- โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 18 มาตรการส่งเสริม SME กลุ่มเป้าหมายในอุตสาหกรรมการเกษตร

1. Strong : ยกระดับผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรยุคใหม่

มาตรการนี้ให้ความสำคัญกับการปรับรูปแบบการให้ความรู้และพัฒนาทักษะของผู้ประกอบการเกษตร โดยมีวัตถุประสงค์ในการปรับเปลี่ยนหลักคิดของเกษตรกร ผู้ประกอบการเกษตรแบบดั้งเดิม รวมไปถึงผู้สนใจด้าน การเกษตร ให้เข้าใจถึงการบริหารจัดการด้านการเกษตรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับการบริหารธุรกิจ หรือ การบริหารจัดการในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ของผู้ประกอบการ ภาคการเกษตร ได้อีกทางหนึ่งด้วยเช่นกัน

การดำเนินการในส่วนนี้ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพเชิงธุรกิจแก่ผู้ประกอบการเกษตร ที่เน้นกระบวนการ **บ่มเพาะ ระบบที่เลี้ยง หรือรูปแบบอื่น ๆ ที่เน้นการปฏิบัติจริง** เพื่อให้ผู้ประกอบการได้พัฒนาศักยภาพในเชิงธุรกิจได้มากขึ้น โดยประกอบด้วยประเด็นสำคัญในการดำเนินการดังนี้

1) **คู่มือธุรกิจเกษตร**

แนวทางการส่งเสริมผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรยุคใหม่ ผ่านการบ่มเพาะ ปฏิบัติจริงในหัวข้อต่าง ๆ ผ่านหน่วยงานเครือข่าย และระบบออนไลน์ที่พัฒนาขึ้น โดยแนวทางเบื้องต้นดังนี้

- พัฒนาและให้อรรถกถาความรู้ด้านการบริหารจัดการกิจการแก่ผู้ประกอบการ เช่น การบริหารต้นทุน-กำไร การบริหารเงินหมุนเวียนใน ผ่านระบบที่เลี้ยงโดยมอบหมายให้สถาบันการศึกษาในพื้นที่เป็นผู้ดำเนินการ
- พัฒนา ระบบ Virtual Incubator เพื่อเป็นแพลตฟอร์มที่สามารถเข้าถึงข้อมูล ความรู้ รวมถึงเครือข่ายผู้ประกอบการด้านการเกษตรโดยตรง
- สร้างกระบวนการและกลไกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้ประกอบการทั้งในเชิงพื้นที่ ธุรกิจประเภทเดียวกัน และธุรกิจที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทาน โดยสนับสนุนการสร้างและขยายเครือข่าย หรือสมาคมผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร ทั้งในเชิงพื้นที่และประเภทสินค้าเกษตร

2) ส่งเสริมธุรกิจเกษตรดาวเด่น

คัดเลือกผู้ประกอบการที่มีศักยภาพ เพื่อสร้างต้นแบบการพัฒนาผู้ประกอบการในธุรกิจเกษตรยุคใหม่ พร้อมทั้ง สนับสนุนรางวัลให้กับผู้ประกอบการต้นแบบ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ประกอบการรายอื่น ๆ ให้พัฒนาธุรกิจต่อไป โดยมีแนวทางเบื้องต้นดังนี้

- ต่อยอดการประกวดรางวัลสุดยอด SME ของ สสว. โดยพิจารณาเพิ่มเกณฑ์รางวัลสำหรับ SME กลุ่มผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่โดยเฉพาะ
- พิจารณารางวัลและสิทธิประโยชน์เพิ่มเติม สำหรับสุดยอด SME ในกลุ่มผู้ประกอบการเกษตร เช่น เงินกู้ดอกเบี้ย 0% ได้สิทธิ์การพัฒนาต่อยอดเทคโนโลยีไปใช้ในธุรกิจ

การดำเนินงานภายใต้มาตรการนี้ มุ่งหวังให้ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ ที่มีทักษะความสามารถในเชิงธุรกิจมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น สามารถขับเคลื่อนและยกระดับมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เกิดจากอุตสาหกรรมเกษตรในประเทศไทยให้เติบโตได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2. มาตรการ Smart : สนับสนุนการพัฒนาและการใช้เทคโนโลยีการเกษตร

สำหรับมาตรการเพื่อการพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรนี้ มีวัตถุประสงค์ในการปรับลดช่องว่างของผู้ประกอบการเกษตรแบบดั้งเดิม ที่ไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตร รวมถึงผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ที่มีเงินทุนจำกัดในการลงทุนด้านเทคโนโลยี ให้มีโอกาสได้ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเกษตร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเพาะปลูกได้มากขึ้น นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการเกษตร หรือผู้ที่สนใจการผลิตเทคโนโลยีและนวัตกรรม ได้ต่อยอดองค์ความรู้ หรือเทคโนโลยีดังกล่าวไปใช้ให้เหมาะสมกับการดำเนินงานหรือธุรกิจของตนได้ต่อไป

โดยหลักคิดของการสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีและการใช้เทคโนโลยีการเกษตรนี้ **ต้องมีการออกแบบ และ กำหนดการวางแผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีในหลายระดับ ให้เหมาะสมกับผู้ประกอบการที่มีศักยภาพแตกต่างกัน** ซึ่งมีประเด็นสำคัญในการดำเนินการดังนี้

1) Agri-TAP

ขยายผลโครงการ ITAP สู่อุตสาหกรรมเกษตร เพื่อให้เงินทุนพัฒนาเทคโนโลยีแก่ผู้ประกอบการแต่ละราย โดยมีแนวทางเบื้องต้นดังนี้

- จับคู่ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่กับหน่วยวิจัย/ สถาบันการศึกษาในพื้นที่ เพื่อร่วมกำหนดความต้องการของผู้ประกอบการและพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับผู้ประกอบการแต่ละราย
- ให้ทุนสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีเกษตร แก่ธุรกิจเกษตรยุคใหม่ที่ผ่านการจับคู่กับหน่วยวิจัย หรือสถาบันการศึกษาต่าง ๆ

2) เทคโนโลยีเข้าถึงได้

พัฒนาเทคโนโลยีอย่างง่ายสำหรับผู้ประกอบการเกษตรแบบดั้งเดิมที่ไม่คุ้นเคยกับการใช้เทคโนโลยี และผู้ประกอบการมีเงินลงทุนลงทุนอยู่อย่างจำกัด ควบคู่กับการสนับสนุนผู้ประกอบการในธุรกิจ

เทคโนโลยีการเกษตร ซึ่งแนวความคิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมการเกษตรในเบื้องต้นนี้แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

- (1) ลดระดับเทคโนโลยี จากแอปพลิเคชัน เครื่องมือ หรืออุปกรณ์ เดิมอาจมีความซับซ้อน สามารถใช้งานได้หลายฟังก์ชัน ให้มีเพียงการใช้งานหลักที่สำคัญ และเผยแพร่ให้แก่ผู้ประกอบการเกษตรได้นำไปใช้งานได้โดยตรง
- (2) เผยแพร่ Source code ในส่วนของแอปพลิเคชัน หรือแบบพิมพ์เขียว (Blueprint) ในส่วนของเครื่องมือ/อุปกรณ์ เพื่อให้ผู้ประกอบการภาคเกษตรสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับรูปแบบกิจการของตน รวมทั้งผู้ประกอบการในธุรกิจที่เกี่ยวข้อง สามารถนำไปพัฒนา ต่อยอดในเชิงพาณิชย์ได้

3) Agri-pon

สนับสนุนเงินทุนในรูปแบบคูปองสำหรับใช้บริการหรือซื้อเทคโนโลยีการเกษตรเพื่อให้ผู้ประกอบการในธุรกิจเกษตร ได้นำไปซื้อเครื่องมือ อุปกรณ์ หรือเทคโนโลยีการเกษตร เช่น อุปกรณ์ตรวจวัดคุณภาพดิน/น้ำ เครื่องควบคุมอุณหภูมิโรงเรือน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการเพาะปลูก

การดำเนินงานภายใต้มาตรการนี้ มุ่งหวังให้ผู้ประกอบการเกษตรและผู้ประกอบการในธุรกิจที่เกี่ยวข้องด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ได้รับโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยี เพื่อสร้างความคุ้นชิน ปรับตัวในการใช้และต่อยอดเทคโนโลยี รวมถึงองค์ความรู้ที่ได้รับ ไปใช้ประโยชน์ในการสร้างประสิทธิภาพในการผลิตสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพ และเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ

จากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา SME ในอุตสาหกรรมเกษตร แผนปฏิบัติการ แนวคิดหลักของแผนยุทธศาสตร์ และตัวชี้วัดการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นแนวทางการสนับสนุนและยกระดับผู้ประกอบการเกษตรในภาพรวม และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ ให้มีศักยภาพ และเป็นหนึ่งในกลไกที่ต่อยอดพื้นฐานทางการเกษตร และขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเกษตรของประเทศไทย ให้มีความสามารถในการแข่งขัน และเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติได้ต่อไป

บทที่ 3

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมเกษตร

จากการวิเคราะห์การดำเนินงานและการนำเสนอแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมเกษตร พบว่า นอกจากการดำเนินงานตามกรอบยุทธศาสตร์แล้ว ยังมีการดำเนินงานบางส่วนของหน่วยงานภาครัฐที่จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุง เพื่อให้การสนับสนุนผู้ประกอบการเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการมากที่สุด

โดยแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานเพื่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมเกษตร ได้จัดทำเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายทั้งหมด 5 ประเด็น เรียงตามลำดับความสำคัญในการดำเนินงาน คือ

- 1) การเชื่อมโยงความร่วมมือเพื่อสนับสนุนการพัฒนาผู้ประกอบการตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ
- 2) การส่งเสริมนโยบายการดำเนินงานที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่
- 3) การจัดกลุ่มผู้ประกอบการตามลักษณะเฉพาะเพื่อปรับปรุงแนวทางการสนับสนุน
- 4) การสนับสนุนการเปิดเผยข้อมูลที่ต้องการและแม่นยำเพื่อการต่อยอดและใช้ประโยชน์
- 5) การปรับปรุงรูปแบบวิธีการประเมินและติดตามตัวชี้วัด

โดยมีรายละเอียดข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

3.1 การเชื่อมโยงความร่วมมือเพื่อสนับสนุนการพัฒนาผู้ประกอบการตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ

ในปัจจุบันประเทศไทยมีหน่วยงานที่มีบทบาทด้านการพัฒนาผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมหลายหน่วยงาน แต่ละภาคส่วนมีภารกิจเกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้ประกอบการในประเด็นที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานนั้น ๆ โดยมีการดำเนินโครงการที่สนับสนุนผู้ประกอบการตามขอบเขตภารกิจหลักที่รับผิดชอบ โดยขาดผู้ประสานงานหรือการพิจารณาแนวทางการสนับสนุนในภาพรวม

ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ หน่วยงานในการสร้างความร่วมมือ ควรมีมุมมองในการสนับสนุนผู้ประกอบการตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ ตั้งแต่การสร้างแนวคิดใหม่ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ไปจนถึงการหาตลาดให้ผู้ประกอบการ ผ่านการพิจารณาโครงการหรือแนวทางการพัฒนาผู้ประกอบการ SME ของหน่วยงานต่าง ๆ ในภาพรวม ประเมินช่องว่างในการดำเนินงาน พร้อมทั้งประสานขอความร่วมมือในการพัฒนาที่สอดคล้องและเชื่อมโยงกันในแต่ละหน่วยงาน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อสนับสนุนผู้ประกอบการไปพร้อมกันทั้งองค์ภาพ ทั้งนี้ เมื่อผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีศักยภาพที่เข้มแข็ง จะส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศพัฒนาขึ้นไป

3.2 การส่งเสริมนโยบายการดำเนินงานที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่

จากความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทย โดยเฉพาะในพืชพันธุ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก ส่งผลให้สินค้าการเกษตรในแต่ละพื้นที่ของประเทศไทย มีความแตกต่างที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งเห็นได้จากสินค้าที่ได้รับการรับรองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (สินค้า GI) ประเภทข้าวและผักผลไม้ของไทย มีมากถึง 48 รายการจากรายการสินค้า GI ทั้งหมด 75 รายการ (คิดเป็นร้อยละ 64)

โดยอุตสาหกรรมเกษตรนั้น มีความเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมอื่นๆ เป็นอย่างมาก เนื่องจากอุตสาหกรรมเกษตร เปรียบเสมือนเป็นอุตสาหกรรมต้นน้ำในการผลิตวัตถุดิบสำหรับการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ ซึ่งรวมถึงอุตสาหกรรมอาหาร และอุตสาหกรรมเศรษฐกิจชีวภาพ เนื่องจากการผลิตสินค้าอาหารและเครื่องดื่มจำเป็นต้องอาศัยวัตถุดิบที่ล้วนเป็นผลผลิตจากภาคการเกษตรทั้งสิ้น กล่าวได้ว่าความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทยถือเป็นจุดเด่นที่เสริมสร้างความสามารถทางการแข่งขันให้กับอุตสาหกรรม อาหารเช่นกัน

ดังนั้น การส่งเสริมและสนับสนุน SME ในอุตสาหกรรมเกษตร ให้พัฒนาต่อยอดสินค้าอาหารจากสินค้าเกษตร ที่มีมากหรือเป็นเอกลักษณ์ประจำพื้นที่ จึงเป็นนโยบายที่ควรผลักดันให้ครอบคลุมในทุกพื้นที่ทั่วประเทศ ควบคู่ไปกับการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสมกับการต่อยอดสินค้าเกษตรไปสู่ผลิตภัณฑ์อาหารและเครื่องดื่ม เช่น การตรวจสอบและเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับสารสำคัญในสินค้าเกษตรแต่ละชนิดในพื้นที่ เพื่อให้ SME ในอุตสาหกรรมอาหาร สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาสินค้าได้ต่อไป ซึ่งแนวทางการดำเนินงานดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ประกอบกับการสนับสนุนจากหน่วยงานส่วนกลาง เพื่อผลักดันนโยบายการดำเนินงานพัฒนาเชิงพื้นที่ไปในจังหวัด เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ในการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

3.3 การจัดกลุ่มผู้ประกอบการตามลักษณะเฉพาะเพื่อปรับปรุงแนวทางการสนับสนุน

อุตสาหกรรมเกษตรที่มีความหลากหลายเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านของประเภทสินค้า ขนาดของธุรกิจ ลักษณะการดำเนินธุรกิจ ศักยภาพของผู้ประกอบการ รวมไปถึงระดับของเทคโนโลยีที่ใช้ งาน ส่งผลให้ SME แต่ละรายในอุตสาหกรรมเกษตรมีความต้องการการสนับสนุนที่แตกต่างกัน ดังนั้น การดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนด้วยยุทธศาสตร์ที่หวังผลในการส่งเสริมผู้ประกอบการทุกราย โดยไม่คำนึงถึงลักษณะหรือความต้องการที่ต่างกันของผู้ประกอบการแต่ละกลุ่ม ส่งผลให้การดำเนินการไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่คาดหวัง

โดยภาครัฐควรทำการศึกษาเชิงลึกในกลุ่ม SME ในอุตสาหกรรมเกษตรอย่างละเอียด เพื่อทำความเข้าใจถึงลักษณะเฉพาะและประเด็นการสนับสนุนที่ SME แต่ละกลุ่มต้องการ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการออกแบบและปรับปรุงการสนับสนุนจากภาครัฐให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งการจัดกลุ่ม SME ในอุตสาหกรรมสามารถทำได้หลายรูปแบบ อาทิ

- การแบ่งกลุ่มผู้ประกอบการตามรูปแบบการดำเนินธุรกิจ เช่น วิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และ Startup
- การแบ่งกลุ่มผู้ประกอบการตามประเภทสินค้า เช่น สินค้าพืชเศรษฐกิจ สินค้าเกษตรอินทรีย์ สินค้าผักผลไม้ แต่ละประเภท

ทั้งนี้ สิ่งสำคัญในการแบ่งกลุ่มผู้ประกอบการ ไม่ว่าจะเป็นการจัดกลุ่มผู้ประกอบการตามรูปแบบการดำเนินธุรกิจ การจัดกลุ่มตามประเภทสินค้า หรือการจัดกลุ่มในรูปแบบอื่น ๆ จำเป็นต้องพิจารณาให้ครอบคลุมกับผู้ประกอบการเกษตรทั้งหมด เพื่อให้นโยบายหรือการสนับสนุนผู้ประกอบการที่หน่วยงานภาครัฐจัดทำขึ้น มีความครอบคลุมและลดความเหลื่อมล้ำของผู้ประกอบการในแต่ละกลุ่มที่มีรายละเอียดความต้องการที่แตกต่างกัน ซึ่งการปรับรูปแบบของนโยบายให้เหมาะสมกับผู้ประกอบการแต่ละกลุ่มนี้ สามารถส่งผลให้การพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรในภาพรวมเกิดผลลัพธ์ที่ชัดเจนมากขึ้นด้วย

3.4 การสนับสนุนการเปิดเผยข้อมูลที่ถูกต้องและแม่นยำเพื่อการต่อยอดและใช้ประโยชน์

ภาครัฐควรขับเคลื่อนนโยบายการเปิดเผยข้อมูล (Open data) รวมถึงชุดข้อมูล (Data Set) เพื่อให้ผู้ประกอบการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้พัฒนานวัตกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และชีวิตความเป็นอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของข้อมูลด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม อาทิ ข้อมูลงานวิจัยและข้อมูลผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ SME เข้าถึงองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์

โดยการจัดเก็บและเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวควรมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความเป็นปัจจุบันมากที่สุด พร้อมกันนี้ ยังต้องมีการตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำของข้อมูลอยู่เสมอ เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถนำข้อมูลเหล่านี้ไปวิเคราะห์และตกผลึกเป็นแนวคิดในการพัฒนาสินค้าได้ต่อไป

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมส่วนใหญ่จะได้รับการคุ้มครองจากลิขสิทธิ์หรือสิทธิบัตร ส่งผลให้ มีข้อจำกัดในการเผยแพร่สู่สาธารณะและการนำไปใช้ในเชิงพาณิชย์ จึงเป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่ทำการเก็บรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าว ในการเจรจาและตกลงกับผู้ครอบครองลิขสิทธิ์หรือสิทธิบัตร ถึงรายละเอียดของข้อมูลที่จะทำการจัดเก็บและเผยแพร่ ว่ายินดีที่จะเปิดเผยข้อมูลมากน้อยเพียงใด

3.5 การปรับปรุงรูปแบบวิธีการประเมินและติดตามตัวชี้วัด

การวัดผลและประเมินประสิทธิภาพของโครงการหรือการดำเนินงานของภาครัฐที่ให้การสนับสนุนผู้ประกอบการ SME เดิมมีข้อจำกัด ใน 2 ประเด็นหลัก คือ

- ระยะเวลาที่ต้องดำเนินงานให้แล้วเสร็จตามปีงบประมาณ
- การมุ่งเน้นการประเมินผลลัพธ์ในเชิงปริมาณมากกว่าการประเมินคุณภาพ เช่น การพิจารณาจำนวนของผู้ประกอบการที่เข้าร่วมโครงการ แทนการพิจารณารายได้หรือประสิทธิภาพการดำเนินธุรกิจหลังจากจบโครงการ ซึ่งเป็นการประเมินที่ต้องอาศัยระยะเวลาในการติดตาม ทำให้การพัฒนาผู้ประกอบการ SME ยังไม่คล่องตัวและไม่สามารถช่วยเหลือผู้ประกอบการ SME ได้อย่างทั่วถึงเท่าที่ควร

ทั้งนี้ ควรมีการทบทวนในเรื่องของตัวชี้วัด (KPI) ในประเด็นของระยะเวลาการดำเนินโครงการ เพื่อพัฒนาผู้ประกอบการ SME ที่สอดคล้องกับปัญหาและสถานการณ์ในการพัฒนา เนื่องจากผู้ประกอบการ SME ในหลายกลุ่ม มีระดับของการพัฒนาไม่เท่ากัน อีกทั้งช่วงเวลาที่ใช้ในการพัฒนาธุรกิจ อาจไม่สอดคล้องกับปีงบประมาณ หรือใช้เวลามากกว่า 1 ปี ซึ่งการดำเนินการจะต้องพิจารณาถึงประเด็นดังกล่าว เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพแก่ผู้ประกอบการ SME ที่ต้องการรับการบ่มเพาะอย่างแท้จริง

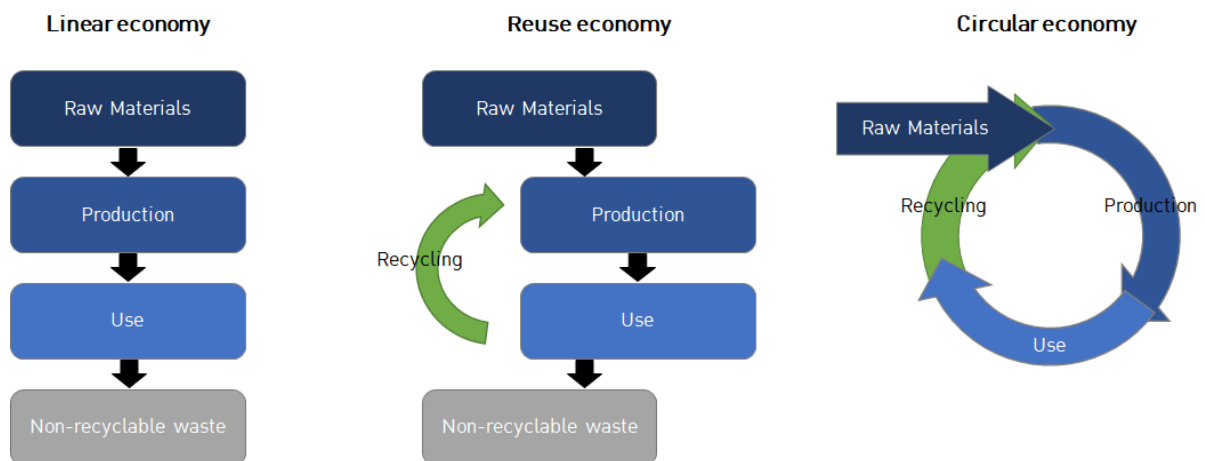
กล่าวโดยสรุป สำหรับการนำยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้ประกอบการ SME ในอุตสาหกรรมเกษตรไปสู่การปฏิบัติจริงนั้น จำเป็นต้องมีความร่วมมือกันระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการขับเคลื่อนแผนและการดำเนินการ โดยมีเป้าหมายของการพัฒนาที่สอดคล้องและบูรณาการกันตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ รวมไปถึงการมองถึงผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นจากการบ่มเพาะและพัฒนาผู้ประกอบการผ่านการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐและภาคการวิจัย เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมและครอบคลุมในทุกมิติที่มีความจำเป็นได้อย่างยั่งยืนต่อไป

ภาคผนวก

ระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy)

ในอดีตการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ผ่านมาในหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทยอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบ “Linear Economy” หรือ “แนวคิดเศรษฐกิจเส้นตรง” ซึ่งเน้นการเพิ่มกำไรภายในระบบเศรษฐกิจให้มากที่สุด โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ นำมาใช้เพื่อผลิตและส่งมอบให้ผู้บริโภค และเมื่อสิ้นอายุขัยก็จะถูกปล่อยทิ้งไป ไม่ได้นำมาหมุนเวียนใช้เป็นวัตถุดิบอีก ถึงแม้ว่าในเวลาต่อมา จะมีการรณรงค์ให้เกิดแนวคิดการลดปริมาณขยะที่ถูกทิ้งจากการผลิตอุตสาหกรรมต่าง ๆ อาทิ การ Reduce, Recycle, และ Reuse เป็นต้น แต่ก็ยังเป็นเพียงการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุเท่านั้น

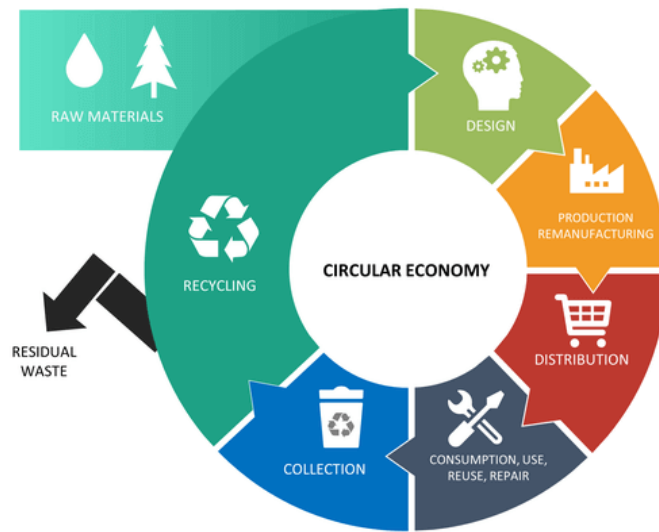
แผนภาพที่ 19 การเปลี่ยนผ่านแนวคิดการพัฒนาจากเศรษฐกิจเส้นตรง สู่อุตสาหกรรมหมุนเวียน

ที่มา: A Circular Economy in the Netherlands by 2050

ดังนั้นการนำแนวคิด “Circular Economy” หรือ “แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน” เข้ามาประยุกต์ใช้กับอุตสาหกรรมในประเทศ จะเริ่มมีบทบาทมากยิ่งขึ้นในระบบอุตสาหกรรมและภาคการผลิต เนื่องจากเป็นแนวคิดที่จะให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการของเสีย วัตถุดิบ และพลังงาน ให้ถูกนำกลับไปเป็นทรัพยากรที่หมุนเวียนอยู่ในระบบด้วยกระบวนการที่เหมาะสม โดยผลิตใหม่ (Re-process) ออกแบบใหม่ (Re-design) สร้างคุณค่าใหม่ (Added value) หรือสร้างนวัตกรรม (Innovation) เพื่อเป็นการแก้ปัญหาค่าการใช้ทรัพยากรเกินขนาดจากการขยายตัวในอัตราที่สูงขึ้นของประชากรโลก และปัญหาการจัดการขยะจากอุตสาหกรรมต่าง ๆ ภายในประเทศ

แผนภาพที่ 20 Circular Economy Concept

ที่มา: Industry 2020 in the Circular Economy, European Commission

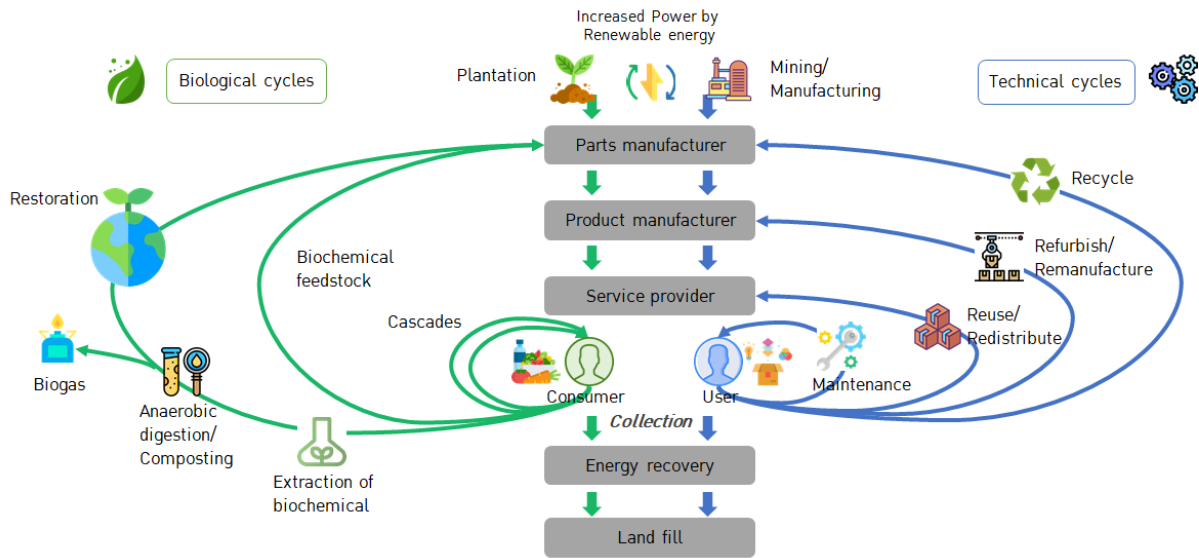
ในการศึกษาครั้งนี้ ได้นำแนวคิด Circular Economy เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์และหาความเชื่อมโยงระหว่างอุตสาหกรรมเกษตร อุตสาหกรรมอาหาร และอุตสาหกรรมเศรษฐกิจชีวภาพ เพื่อหาจุดร่วมของการเชื่อมโยงระหว่างทั้ง 3 อุตสาหกรรม อันจะนำไปสู่การพิจารณาและการวิเคราะห์ให้การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การดำเนินงาน และแนวทางการสนับสนุนของภาครัฐในอนาคต มีการบูรณาการความเชื่อมโยงระหว่างอุตสาหกรรมและเกิดประสิทธิภาพในภาพรวมของประเทศต่อไป

ประเภทของเศรษฐกิจหมุนเวียน

แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนเกิดขึ้นจากการต้องการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ อย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด โดยเบื้องต้นของการแบ่งประเภทของเศรษฐกิจหมุนเวียน จึงใช้เกณฑ์การพิจารณาประเภทของวัตถุดิบในการผลิตเป็นสำคัญ

โดยวัตถุดิบหรือวัสดุที่ถูกนำมาใช้ในการอุปโภคและบริโภคในปัจจุบัน สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มหลักคือ วัสดุจากชีวภาพ และวัสดุเชิงเทคนิค ซึ่งหลักคิดในการหมุนเวียนวัสดุทั้ง 2 ประเภทเหล่านี้ ให้สามารถนำมาประยุกต์และพัฒนาให้เกิดการหมุนเวียน ใช้ซ้ำวัสดุต่าง ๆ ได้เหมือนกัน แต่ต่างกันที่กระบวนการ เทคโนโลยี และขั้นตอนการดำเนินงานให้เกิดการหมุนเวียนวัสดุทั้ง 2 ประเภทที่มีความยาก-ง่ายแตกต่างกัน ซึ่งการศึกษาข้อมูลจาก Wageningen University ในประเทศเนเธอร์แลนด์ พบว่า สามารถแบ่งวงจรการหมุนเวียนวัสดุในการอุปโภค บริโภคได้เป็น 2 วงจรหลักตามวัสดุตั้งต้น ดังแผนภาพ

แผนภาพที่ 21 การแบ่งประเภทของเศรษฐกิจหมุนเวียน

ที่มา: Circular Economy: An Interdisciplinary Approach, Wageningen University

1) การหมุนเวียนวัสดุจากชีวภาพ

เริ่มต้นจากวัตถุดิบในฝั่งเกษตรผ่านกระบวนการผลิต แปรรูป และการบริการที่เกี่ยวข้องจนกระทั่งถึงผู้บริโภค ซึ่งเมื่อผู้บริโภคได้ประโยชน์จากสินค้าเหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นการบริโภค หรืออุปโภคแล้ว ของเหลือบางส่วน จะถูกจัดเก็บรวบรวม ไปผ่านกระบวนการสกัดสารสำคัญทางชีวภาพ จนเกิดเป็นเคมีชีวภาพ (Biochemical feedstock) สารสกัดชีวเคมี (Extraction of biochemical) หรือวัตถุดิบประเภทอื่น ๆ เช่น ก๊าซชีวมวล (Biogas) เพื่อนำกลับไปเป็นองค์ประกอบในการผลิต หรือเป็นวัตถุดิบตั้งต้นในการผลิตสินค้าอื่น ๆ ให้แก่ผู้บริโภคได้ต่อไป

2) การหมุนเวียนวัสดุเชิงเทคนิค

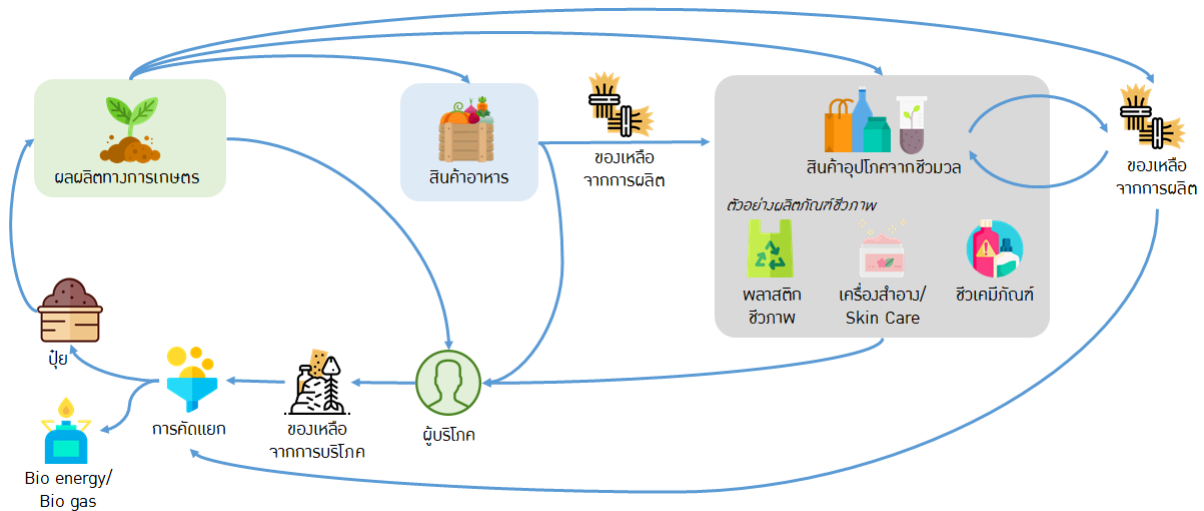
เริ่มต้นจากการใช้วัตถุดิบในเชิงเทคนิคจากอุตสาหกรรมหนัก เช่น เหล็ก ทองแดง รวมไปถึงพลาสติก มาใช้ในการผลิตสินค้าประเภทต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ใช้งานได้ใช้ประโยชน์จากผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เหล่านั้น โดยระหว่างการใช้งาน ต้องมีการซ่อมบำรุงเพื่อให้สินค้าเหล่านั้นสามารถใช้งานได้อย่างคุ้มค่ามากที่สุด และเมื่อไม่มีการใช้งานสินค้าเหล่านั้นจากผู้ใช้งานแรกแล้ว อาจมีการนำกลับไปใช้ใหม่ (Reuse/Redistribute) โดยผู้ใช้อย่างอื่น ๆ ต่อไป นอกจากนี้ ชิ้นส่วนหลักบางส่วนที่ยังใช้งานได้ สามารถนำไปดัดแปลง ผลิตใหม่โดยเปลี่ยนองค์ประกอบหลักบางส่วน (Refurbish/Remanufacture) เพื่อให้กลับมาใช้งานได้ใหม่ หรือส่วนประกอบบางส่วน นำไปรีไซเคิลเปลี่ยนแปลงเป็นวัตถุดิบในรูปแบบอื่น สำหรับสินค้าใหม่ หรือสินค้าเดิมก็ได้เช่นกัน

จากการหมุนเวียนวัสดุทั้ง 2 ประเภทนี้ เมื่อมีการใช้งานจนถึงที่สุดแล้ว จะถูกรวบรวมกลับไปแปรรูปเป็นพลังงาน (Energy recovery) และเป็นของเหลือกลับคืนสู่พื้นดินต่อไป ซึ่งเห็นได้ว่าการหมุนเวียนวัตถุดิบหรือวัสดุตั้งต้นในการผลิตนั้น ถูกลำเลียงมาวนเวียนใช้ซ้ำได้หลายครั้ง เพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ได้อย่างคุ้มค่าสูงสุด

แนวคิดการเชื่อมโยงอุตสาหกรรมเกษตรและเกี่ยวเนื่องตามกรอบการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียน

จากแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียน และการแบ่งประเภทของเศรษฐกิจหมุนเวียนดังรายละเอียดข้างต้นนั้น พบว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรและเกี่ยวเนื่อง คือ อุตสาหกรรมเกษตร อาหาร และเศรษฐกิจชีวภาพ เป็นอุตสาหกรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องกันตามแนวคิดของเศรษฐกิจหมุนเวียน ในกลุ่มที่มีวัสดุชีวภาพเป็นวัตถุดิบตั้งต้นของการผลิตและเชื่อมโยงผ่านกระบวนการต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าอุปโภคและบริโภคที่มีความเกี่ยวเนื่องและหมุนเวียนไปเป็นสินค้าตั้งต้นของสินค้าประเภทอื่น ๆ ต่อไป โดยสามารถปรับปรุงรายละเอียดให้มีความสอดคล้องและแสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวเนื่องของอุตสาหกรรมเป้าหมายทั้ง 3 อุตสาหกรรมได้ตั้งแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 22 แนวทางการเชื่อมโยงการผลิตของอุตสาหกรรมเป้าหมาย

ที่มา: Circular Economy: An Interdisciplinary Approach, Wageningen University และการวิเคราะห์ของที่ปรึกษา

จากวัตถุดิบที่เป็นผลผลิตทางการเกษตรซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายในแต่ละพื้นที่ สามารถนำมาแปรรูปได้ในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นสินค้าอาหาร หรือสินค้าอุปโภคจากวัสดุชีวมวล โดยการเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรนั้น ย่อมมีของเหลือที่เกิดขึ้นจากการเกษตร รวมไปถึงของเหลือจากการผลิตที่เกิดขึ้นจากอุตสาหกรรมอาหาร ซึ่งหากอาศัยองค์ความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นำมาแปรรูปให้เป็นวัตถุดิบตั้งต้นในการผลิตสินค้าอุปโภคจากวัสดุชีวมวลสามารถส่งผลให้เกิดมูลค่าเพิ่มจากของเหลือจากการผลิตเหล่านั้นได้อีกทางหนึ่ง

นอกจากนี้ ของเหลือจากการผลิตที่ไม่สามารถนำไปแปรรูปให้เกิดประโยชน์ได้อีก จะถูกนำไปคัดแยกเพื่อผลิตเป็นก๊าซชีวมวลหรือนำกากของเหลือบางส่วนไปใช้เป็นปุ๋ย หรือผลิตผลิตภัณฑ์สนับสนุนในภาคการเกษตรต่อไป เช่นเดียวกับของเหลือจากการบริโภค หลังจากที่ผู้บริโภคไม่ต้องการและไม่สามารถใช้ประโยชน์เพิ่มเติมจากของเหลือเหล่านั้นแล้ว ของเหลือต่าง ๆ จะถูกนำกลับสู่การคัดแยกเช่นเดียวกับระบบการคัดแยกของเหลือจากการผลิตเช่นเดียวกัน

โดยแนวคิดการเชื่อมโยงอุตสาหกรรมเป้าหมายทั้ง 3 อุตสาหกรรม คืออุตสาหกรรมเกษตร อุตสาหกรรมอาหาร และอุตสาหกรรมเศรษฐกิจชีวภาพ สามารถนำมาเป็นกรอบแนวทางการดำเนินงานในประเทศไทยได้ ผ่าน

ความร่วมมือ และบูรณาการการดำเนินงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินงานตามกรอบนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนของประเทศไทยต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียน

นอกจากแนวทางในการบูรณาการนโยบายและแผนการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐแล้ว การพัฒนาตามแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียน ยังก่อให้เกิดผลกระทบเชิงบวกต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ การขยายตัวทางเศรษฐกิจ การจ้างงานที่จะเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมที่พึ่งพาเทคโนโลยี อุตสาหกรรมการจัดการขยะและอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ สำหรับภาคธุรกิจจะช่วยให้การลดต้นทุนและเพิ่มรายได้จากเทคโนโลยีที่ใช้วัตถุดิบได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น พร้อมทั้งโอกาสในการลงทุนในธุรกิจใหม่ เช่น ธุรกิจการให้บริการด้านการขนส่งและกระจายสินค้า ธุรกิจรีไซเคิลขยะคุณภาพสูง ธุรกิจ Re-manufacturing ธุรกิจ Biofuel ธุรกิจแบบ Sharing platform และธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี เป็นต้น โดยทุกภาคส่วนจะได้รับประโยชน์จากระบบเศรษฐกิจนี้ และเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างยั่งยืน บนพื้นฐานของการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาชนต่อไป ซึ่งในปัจจุบัน ประเทศไทยได้มีแนวคิดในการเชื่อมโยงอุตสาหกรรม ตามแนวทางดังกล่าว โดยมีกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนนี้

แผนภาพที่ 23 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนในประเทศไทย

เป้าหมาย การพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนของประเทศไทยในด้านเศรษฐกิจชีวภาพ มุ่งคำนึงถึงประสิทธิภาพและการหมุนเวียนทรัพยากรในระบบการผลิตให้เกิดประโยชน์สูงสุด

จากการศึกษาข้อมูลและวิเคราะห์ภาพรวมของอุตสาหกรรมเกษตรและเกี่ยวเนื่อง พร้อมกับแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนจากประเทศต้นแบบ พบว่าประเทศไทยยังมีโอกาสในการพัฒนาอุตสาหกรรมต่าง ๆ ตามกรอบแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนอีกมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเชื่อมโยงในอุตสาหกรรมเกษตร อาหารและเศรษฐกิจชีวภาพ ซึ่งในเบื้องต้นนี้ สามารถกำหนดเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนในภาพรวมของประเทศไทยโดยให้ความสำคัญกับ “การพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนของประเทศไทยโดยมุ่งคำนึงถึงประสิทธิภาพและการหมุนเวียนทรัพยากรในระบบการผลิตให้เกิดประโยชน์สูงสุด”

การพัฒนาให้สอดคล้องกับเป้าหมายเบื้องต้นดังกล่าว ต้องมีการพัฒนาปัจจัยหลักที่สนับสนุนให้เกิดการหมุนเวียนของวัสดุและทรัพยากรในระบบอุตสาหกรรม นั่นคือการบริหารจัดการและจัดเก็บของเหลือจากแต่ละอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะเป็นอุตสาหกรรมเกษตร อาหาร หรืออุตสาหกรรมชีวภาพ ควบคู่ไปกับการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมในการแปรรูป หรือสกัดสารสำคัญของวัสดุตั้งต้นหรือของเหลือจากอุตสาหกรรมอื่น ๆ มาใช้ในการพัฒนาให้เกิดเป็นวัสดุ หรือผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ต่อไป

อย่างไรก็ดี การพัฒนาปัจจัยพื้นฐานที่สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนในภาพรวมและเป็นปัจจัยสนับสนุนอุตสาหกรรมเป้าหมายทั้ง 3 อุตสาหกรรมนั้น เป็นการดำเนินงานอีกส่วนหนึ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจหมุนเวียนเหล่านี้ให้เกิดผล โดยปัจจัยสนับสนุนดังกล่าวประกอบด้วย 4 ปัจจัยหลัก ดังนี้

1) การสนับสนุนปัจจัยด้านการตลาด

สำหรับปัจจัยด้านการตลาด ควรเน้นการกระตุ้นการรับรู้ และตระหนักรู้ของตลาดและผู้บริโภคให้เห็นความสำคัญของการบริโภคที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่ามากที่สุด และเชื่อมโยงมายังการส่งเสริมให้ผู้บริโภคเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีการผลิตบนแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียน ซึ่งเป็นการสนับสนุนให้เกิดอุปสงค์ในฝั่งผู้บริโภค หากแต่การสร้างการรับรู้และจิตสำนึก ความใส่ใจในสิ่งแวดล้อมนี้ ต้องดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเพื่อทำให้เกิดความต้องการสินค้าที่ผลิตบนแนวคิดนี้เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคในระยะยาว จนกลายเป็นบรรทัดฐานการผลิตสินค้าในอนาคต

2) การสนับสนุนปัจจัยด้านกฎระเบียบ

การสนับสนุนปัจจัยด้านกฎระเบียบในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนในประเทศไทยนั้น ยังคงมีข้อจำกัดอยู่มาก โดยเฉพาะในด้านการบริหารจัดการ รวมไปถึงการเคลื่อนย้ายและการกำจัดของเสียหรือของเหลือจากอุตสาหกรรมต่าง ๆ ซึ่งต้องได้รับการพิจารณา ทบทวนและอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานให้ผู้ประกอบการสามารถเคลื่อนย้ายของเสียหรือของเหลือจากแต่ละอุตสาหกรรมได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้อุตสาหกรรมในห่วงโซ่ถัดไปนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่ามากที่สุด ซึ่งเป็นการสนับสนุนแนวคิดการดำเนินนโยบายระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนได้ในระยะยาว

3) การสนับสนุนปัจจัยด้านบุคลากร

ส่วนการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรนั้น เป็นการเตรียมองค์ความรู้ ทักษะ ความสามารถของบุคลากรรุ่นใหม่ ในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง ให้มีความรู้ความสามารถรองรับการขยายตัวของรูปแบบการพัฒนาอุตสาหกรรมแบบเศรษฐกิจหมุนเวียนที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งนี้ รูปแบบของการเตรียมความพร้อมในเบื้องต้นนั้น จำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านงานวิจัย โดยเฉพาะการค้นคว้า วิจัยการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพในแต่ละพื้นที่ ซึ่งไม่ควรเป็นการพัฒนาในกลุ่มผู้ประกอบการเท่านั้น หากแต่ควรเริ่มปลูกฝังทักษะ ความรู้ต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับเยาวชน เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจ อีกทั้งแสดงให้เห็นโอกาส และทางเลือกความก้าวหน้าในอาชีพในอนาคตได้อีกด้วย

4) การสนับสนุนปัจจัยด้านมาตรการทางการเงิน

ปัจจัยการสนับสนุนผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจหมุนเวียนในที่สุดท้าย คือ การพัฒนามาตรการสนับสนุนด้านการเงินแก่ผู้ประกอบการ ที่ประกอบธุรกิจโดยอาศัยหลักคิดด้านเศรษฐกิจหมุนเวียนในการดำเนินงาน หรือการยกระดับผู้ประกอบการทั่วไปขึ้นเป็นผู้ประกอบการนวัตกรรม (Innovation Driven Enterprise: IDE) เนื่องจากกรอบแนวคิดด้านเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นแนวคิดใหม่ที่เกิดขึ้น การลงทุนพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ยังไม่เกิดผลเชิงพาณิชย์ขึ้น ทำให้ผู้ประกอบการเหล่านี้ไม่สามารถขอรับการสนับสนุนจากสถาบันการเงินได้สะดวกมากนัก ดังนั้น หากหน่วยงานภาครัฐมีนโยบายสนับสนุนด้านการเงินแก่ผู้ประกอบการในกลุ่มนี้ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนผ่านสถาบันการเงิน หรือการสนับสนุนผ่านแหล่งเงินทุนทางเลือก จะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้ประกอบการในธุรกิจที่เกี่ยวข้อง มีโอกาสในการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จในระยะยาวได้ต่อไป

สรุปการขับเคลื่อนนโยบายการดำเนินงานไม่ว่าจะเป็นภาพรวมของอุตสาหกรรมเกษตรและเกี่ยวเนื่อง หรือการดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนนั้น จำเป็นต้องสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้มีการทำงานที่เชื่อมโยงและสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานร่วมกัน โดยให้ความสำคัญกับความสำเร็จในเชิงคุณภาพมากกว่าผลลัพธ์ในเชิงปริมาณ เพื่อให้ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องในทุกอุตสาหกรรม ได้รับประโยชน์สูงสุดในการขับเคลื่อนนโยบายสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม และมีความยั่งยืนต่อไป

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.)

เลขที่ 21 อาคารทีเอสที ชั้น G, 17, 18, 23 ถนนวิภาวดีรังสิต
แขวงจอมพล เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

Call Center: 1301

Email: info@sme.go.th

Website: www.sme.go.th